

100 NAJBOLJIH ROMANA
Kako žive dobre knjige

... I KAKO SU GLASALI RAJKO GRLIĆ, OLJA SAVIČEVIĆ IVANČEVIĆ, VELIKIĆ, ANTE TOMIĆ, VOJNOVIĆ, BRKOVIĆ, BRANKO KUKIĆ, VIDA DAVIDOVIĆ, STEVO GRABOVAC...

BRJ 758-759 - CENA 350 DINARA
- CG 3,5 € - BIH 6,5 KM - HR 4,5 €
- SLO 4,5 € - MKD 200 DEN

Nedelinik

23. JUL - 6. AVGUST 2025

350 DINARA

—
**VELIKI
LETNJI
DVOBROJ**
—

EKSKLUZIVNO
**ŽIZEL
PELIKO**

MOJA PRIČA

O heroini današnjice,
o ženi koja je (možda)
spasla ovaj svet, o
sramoti koja je zauvek
promenila stranu

„Ostaću ona
koja jesam,
bez mržnje,
nesposobna da
suprotstavim
muškarce
ženama jer smo,
u to verujem,
stvoreni
da živimo
zajedno...“

PREMIJERNO

ODLOMAK IZ KNJIGE

„HIMNA ŽIVOTU“

U IZDANJU NEDELJNIKA

Milan St. Protić Prelomna tačka veka /// **Milan Damjanac** Šta sad ljubav ima s tim?

/// **Svetislav Basara** „Šerpas“ u Beogradu /// **Željko Pantelić** Kraj Nemačke?

/// **Mundijal 2026** Trijumf svetla nad tamom /// **Letnji hit** Kome smeta „Odiseja“?

SIGURNI U SEBE

Wiener Städtische osiguranje života

BESPLATAN* DNK Complex test

– savremena genetska analiza predispozicija organizma –

SAZNAJ VIŠE

Život se menja. Mi rastemo, biramo, planiramo.

A svaka važna odluka počinje poverenjem u sebe, i sigurnošću da iza nje možemo da stanemo.

Jer kada ulažemo u sebe sa pažnjom i odgovorno, sigurnost više nije samo osećaj.

Sigurnost je odluka.

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelević
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Dušan Telesković
Glavni urednik sajta
i urednik unutrašnje

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

**Srdan Valjarević,
Dragoljub Draža Petrović i
Ante Tomić, Zoran Panović,
Aleksandar Radić, Miljenko
Jergović i Svetislav Basara,
Dejan Stojiljković,
Dejan Jović, Goran Vojnović,
Rumena Bužarovska,
Milan St. Protić, Duška
Jovanić, Hana Pišćević,
Miša Brkić, Petar Komnenić**

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretplata
pretplata@nedeljnik.rs

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. • All rights
reserved.

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača

Naredni broj Nedeljnika izlazi 6. avgusta

Brifing

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Novo doba

6 | Lice nedelje
Rodoljub Šabić

11 | Dragoljub
Draža Petrović
Najboljih 100
romana koje
nisam čitao

16 | Zoran Panović
Iron Maiden
u Užicu

22 | Devedesete
Jezda, marke,
zlatnik i ja

ANALIZA ŽELJKA PANTELIĆA

Prethodna dva
naoružavanja
Nemačke nisu
donela ništa
dobro ni njoj ni
Evropi. Treće
se razlikuje u
kvalitativnom
smislu: prva dva
naoružavanja
služila su da se
Evropa potčini,
aktuelno
bi, barem u
namerama
Berlina, trebalo
da služi za
spasavanje EU i
Starog kontinenta
u celini

Ruska revolucija

Pre nego što će Rusija eksplodirati,
pokušalo se sa kompromisnim
rešenjem. Februarska revolucija
1917. buknula je bez liderstva
i bez plana. Ne spontano **32**
Piše Milan St. Protić

Mundijal, tama i svetlo

Nad trijumfom Španije na 23.
Svetskom fudbalskom prvenstvu
ne postoji ni najsitnija senka **60**
Piše Vladimir Novaković

Ne svadajte se na odmoru

Putovanja su dobar test za veze i
to znaju oni koji se prisete prvog
dužeg odmora sa partnerom **64**
Piše Jelena Luković

Ako volite fudbal, a volite i
Nedeljnik, imamo dve loše i jednu
dobru vest za vas. Prva loša je da
je završeno Svetsko prvenstvo,
pa se naši bioritm polako vraćaju
na stara podešavanja; druga loša
je da ćemo, skupa s najboljim
planetarnim fudbalerima, i mi iz
redakcije Nedeljnika na zasluženi
odmor. Preskačemo, dakle, jedan
broj, onaj poslednji julski, i šaljem
slane pozdrave, kao sa starih
razglednica...

Dobra vest je da ćete dotad
moći siti da se načitate našeg
specijalnog dvobroja – baš je,
onako, revijalan na sve dobre
načine – ali i da uživate u našoj
izdavačkoj delatnosti, kao i u
Velikim pričama, portalu kojem ne
treba odmor, jer on služi da se uz
njega i zbog njega odmorite.
Čitajte lepe stvari, od romana do
tekstova, i uživajte u letu...

Među nama:
U novom broju Nedeljnika

PRETPLATA
SRBIJA

12 MESECI
24 MESECA

12.000
19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** ■ Dodatne informacije na **011/770-81-64**

Novo doba

*Od „No Kings“ do MetLife stadiona:
priča o vlasti, fudbalu i generaciji koja dolazi*

Bilo je ovo najbolje Svetsko prvenstvo u fudbalu, po svim parametrima, od broja gledalaca – 6,8 miliona, dva puta više u odnosu na poslednji rekord, takođe u SAD, najviše golova – 308, odnosno 2,96 po utakmici, u polufinalu su prvi put bile prve četiri reprezentacije sa FIFA liste. Da ne pričam dalje o spektaklu ili fudbalu, osim bajke o Mesiju do poslednje utakmice, i kontrabajke o Ronaldu, od prve. Španija je bila najbolja sve vreme, rasturila je i dominantnu Francusku, najteži ispit imala protiv jakog Portugala, tako da ni skandal oko crvenog kartona, ni Infantino, kome na čelu piše „korupcija“, ni Tramp koji je pokušao da „ukrade šou“ nisu zaustavili Rodrija, koji je kao neki pukovnik na terenu, pokazao Trampu gde treba da ode pre podizanja pehara.

To je slika koja će obeležiti ratnu 2026. Ali i vreme koje, makar meni tako izgleda, dolazi.

NOVI BRITANSKI PREMIJER ZAPOČEO JE MANDAT posetom prihvatilištu za beskućnike, pa zatim Bakingemskoj palati. Najbolji gradonačelnik Mančestera, ujedno navijač Everтона, koga su prozvali „Kralj Severa“, Endi Bernam, u prvoj rečenici je obećao – prekid 40 godina neo-liberalnih vlada.

Kakve to veze ima s fudbalom? Ili s liberalizmom? Ja mislim da ima.

KAO ŠTO MISLIM DA JE AMERIČKI tok prekinut kad je Bernija Sandersa zaustavila njegova stranka, pomislivši kako je on veći problem od onoga koji je dolazio s druge strane. I desio se Tramp. A u stvari vreme antiestablišmenta koji je desno simbolizovala MAGA, a levo Sanders. Pokušaji da se centrom parira, uspeali su s Bajdenom, ali nakon korone, i srušili se

s Harisovom, četiri godine kasnije, i posle paljenja Kongresa i sveg ludila novog Trampa.

A TVORAC LIBERALNE DEMOKRATIJE, PRVO U SAD, pa potom u zapadnoj Evropi, bio je Džordž Vašington, koji se pre više spomenički posmatra. Imate sada dobar dokumentarac na Netfliksu o 250 godina Amerike, u kojem se vidi koliko je baš on bio važna ličnost za svet u kojem danas živimo. Ima i ona scena kada Bendoržamin Vest kaže kralju Džordžu Trećem kako Vašington planira da se odrekne komande nad vojskom, krune koju su mu ponudili, i da se vraća privatnom životu. Ako to zaista uradi, biće najveći čovek na svetu, rekao je.

I Vašington je to uradio. Predaje komandu 1783, još su Turci ovde, i odlazi u Virdžiniju.

Prva Amerika, nastala na Virdžinija deklaraciji, koja je jedan od najvećih dokumenata u istoriji politike, ipak ne može da profunkcioniše. To je neki limbo anarholiberalizma, u kojem počinje svađa oko toga koliko koja država treba da plati, i oni mole Džordža da postane prvi predsednik. Šest godina kasnije. On kaže da je star – imao je 57 godina – pa prihvata. Kreće Ustav, amandmani koji do danas važe, od prvog – apsolutne slobode, drugog – da možete i da se organizujete, čak i vojno, jer „svako slobodno društvo mora da ima zaštitu čak i od sopstvene tiranije“.

ALI ŠTA JE POENTA BORBE PROTIV tiranije? Pa to što je Vašington samovoljno uradio. Prvo je odbio krunu, a onda i treći mandat.

Normalnost da ne možeš da vladaš većno, čak i kad si pobednik u ratu, tvorac države, revolucionar.

Jer najveći posle najveće pobede ode kući.

I TO JE OVO AMERIČKO „NO Kings“. Imate dovoljno privilegija kad se rodite u bogatoj porodici. Sve dalje morate sami da zaslužite. I tu se vraćam na Svetsko prvenstvo, ili makar ono što sam ja na njemu video. Verovatno i u mojoj idealizaciji, ali meni je Mamdani u dresu Španije na tribinama grada koji vodi, delovao kao budućnost, dok mi Tramp sa Melanijom u helikopteru, i Infantinom koji oko njega obigrava kao neki sluga, deluje kao prošlost.

DA LI JE MESI POSTAO GOAT kada je otišao iz Barselone, i postao ponovo Argentinac, ne znam, tek prljava igra njegovog tima više nikome nije simpatična. Treba da pobeđi najbolji. Treba i da zaradi, pošto nikad nisam razumeo logiku kako fudbaleri mnogo zarađuju. Pa ko treba, šeići, vlasnici klubova ili CK, kako gde, na tome što ljudi dolaze njih da gledaju?!

I ZATO MENI KLINCI, MAKAR ONI koji nisu fascinirani peharom u Luj Vitonu, deluju kao budućnost. Iako mi je jasno da ide dobro i Luju, i desničarima i populistima širom sveta. Jasno je meni to. Ali mi je jasno i da ono što izabere Njujork, kao nekad Vašingtona, kasnije stigne širom sveta.

Tako je kad bira Beograd. To su proste brojke, narativi, koje nameću veliki centri. Evo Odiseje, 3.000 godina kasnije. Ili kako je Homer napisao to, a da nije pročitao ni Dostojevskog, ni Hegela.

TAKO DA SE SA MET STADIONA, sa panoramom tog grada u pozadini, videlo mnogo toga. Najviše u pogledima Kubarsija i Jamala rođenih 2007, koji će narednih 20 godina definisati fudbal i svet, a koji kao da kažu:

Smešno je to...

Matori... N

OVDE
SADA
PUTNO OSIGURANJE

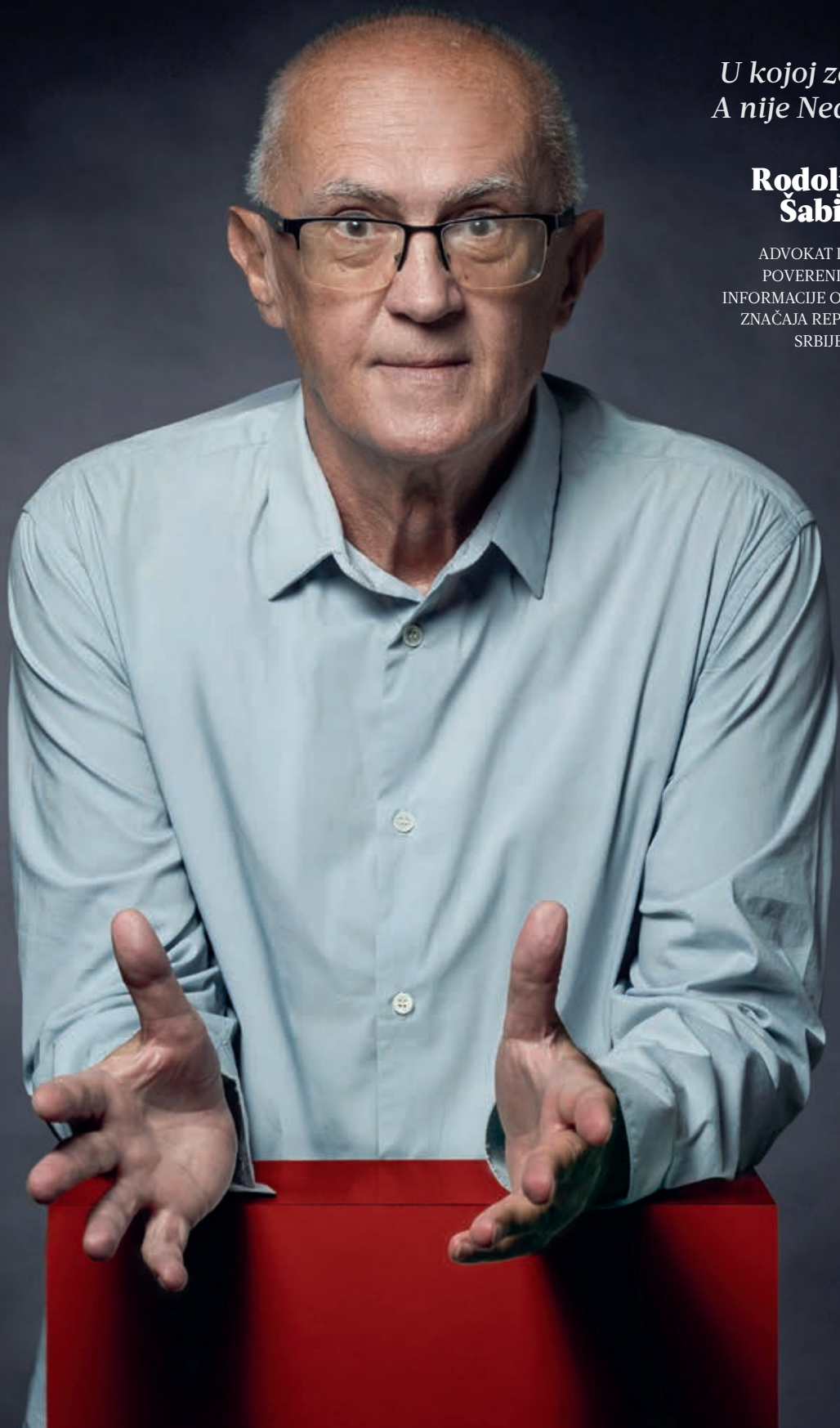
20 GODINA NA PUTOVANJIMA,
SPREMNI NA SVE.

generali.rs

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

*U kojoj zemlji?
A nije Nedodija!*

**Rodoljub
Šabić**

ADVOKAT I PRVI
POVERENIK ZA
INFORMACIJE OD JAVNOG
ZNAČAJA REPUBLIKE
SRBIJE

EUROMONEY

AWARDS
FOR EXCELLENCE **2026**

SERBIA

BEST DIGITAL BANK FOR
CONSUMERS

**Fer bankarstvo
se prepoznaje.**

Yettel.Bank

Life among the fairways

At the Peaks, the world is beautifully distant yet entirely present too. The day's first hours are always quiet and spent doing very little at all. Then, stepping from our front door, we follow the footprints of Montenegro's only golf course as it

flows across the hillside. A prelunch round always takes longer than expected because we pause often to take in the impossible views. By mid-afternoon, glasses are raised to every little triumph and the simple pleasure of having nowhere else to be.

A rare opportunity to own at The Peaks.

Begin your time here at lusicabay.com or contact the team on sales@lusicabay.com or +382 67 050 550

LB
LUŠTICA BAY
MONTENEGRO

by **ORASCOM**
DEVELOPMENT

Porodična zaštita,
svaki dan na plaži!

JESI LI VIDEO OVO?

Najboljih 10 romana koje nisam čitao

Pa onda svakako dolazi i izbor najboljih 100 romana koje ste počeli da čitate ali ih nikada niste završili jer su dozlaboga dosadni. Ja bih tu mogao da sastavim svih 100 romana, samo ako me se uredništvo Nedeljnika i Velikih priča seti. U svakom slučaju, zanimljiv je i izbor 100 najboljih knjiga koje sam pozajmio prijateljima, rodbini i poznanicima na čitanje i nikada mi ih nisu vratili

Piše Dragoljub Draža Petrović, glavni urednik Danasa

Marljivi kolumnisto Tomiću, Zapitao si se na kraju prošlog pisma – kako su Basara i Jergović uzeli pauzu od svog dopisivanja na istom ovom mestu sve do septembra i je li ta privilegija rezervisana samo za naše književne klasike, ili i mi, novinarska boranija, imamo pravo na godišnji?

I sam znaš, moj Ante, da je novinarstvo najgora profesija, ako izuzmemo kelnera i taksiste, jer svaka persona može da te šeta i vrti kako hoće. A po džanr novinarstva, kolumnizam, prokleta je profesija. Kolumnisti su jedina branša koja radi za sve godišnje odmomore, rekreativne nastave, predinfarktna stanja, Božić, Dan zanzibarske revolucije, na praznik Prepodobnog Sisoja Velikog, Međunarodni dan brusthaltera i Ognjen Mariju. Kolumna ne zna za crveno slovo. Kolumna ne zna za blagdane, ferije niti holiđeje.

Kao što se u komunizmu radi u uslovima diktature proletarijata, u kolumnizmu se radi u uslovima diktature medijskih magnata, koji za neverovatnu sumu od 50, 100, 150 ili 200 evra po kolumni, u zavisnosti od toga kolika im je platežna moć, od kolumniste kao svog ličnog roba očekuju da im na primer utorkom, najkasnije do 18 sati, uredno isporuči proizvod, kolumnu, i njega baš briga da li si ti u tom momentu na planinarskoj turi do vodopada Skakalo na Divčibarama, da li si se upravo skrljao i slo-

mio skočni zglob na Kopaoniku, da li si na parastosu prababi, ili si, eventualno, dan ranije iznenada umro.

– Umro!? Nije vam to nikakvo opravdanje! Mi kolumnu plaćamo 150 evra tačno na vreme i ne zanimaju nas nikakvi izgovori zašto nam nije stigla na vreme – već čujem glas pomoćnika zamenika direktora velikog medijskog koncerna koji sa mojom ženom priča dan posle moje smrti na temu: zašto nije stigla kolumna?

– Ali, on je umro, kako da je napiše? – pitaće ucveljena supruga.

– Zašto je nije napisao dan ranije, nismo mi krivi što je sve u životu radio u dedlajnu i na tu lošu naviku smo ga uvek upozoravali. Dedlajn ubija, gospodo – odgovoriće joj onaj pomoćnik zamenika direktora medijskog carstva, gledajući kroz prozor sa poslednjeg sprata neborodera svoj „mercedes-majbah“ na parking.

Mi, novinarska boranija zvana kolumnisti, radimo u svim okolnostima i situacijama – jednom sam kolumnu pisao na Marševovj pumpi u Sloveniji dok su oko mene Nemci ždrali kranjske kobasice iz ekspres restorana, pili pivo i diskretno podrigivali. Inspirativan ambijent.

Kao onaj ambijent prošle godine u Beču kada si ti, Ante, ujutro otišao iz našeg apartmana u obližnju kafeteriju u Marija Hilfer štrase da pišeš kolumnu za Jutarnji dok su okolo Austrijanci srkali espresso i mljackali umačući kroasane u čaj od

brusnice. A ti hladnokrvno čukao po tastaturi svog „epla“.

Slomim lakat ono pre dve godine, u četvrtak uveče, u petak ujutru sa longetom na levoj ruci, desnom rukom, neslomljenom, pišem kolumnu za portal N1 Srbija, pre nego što sam otišao na operaciju.

Bodrum, pitaj boga koje godine, pišem kolumnu na letovanju usred kompjuterske igraonice u kojoj desetak mladih Turaka igraju Counter Strike, jedni protiv drugih, odjekuje pucnjava i nešto što mi liči na borbene pokliče i psovke na turskom, osećam se kao da sam usred bitke na Galipolju, ali kolumna mora stići u redakciju i u tome me neće sprečiti ni turska laka konjica.

Onda u prastara vremena, imao sam neki laptop kome su uspešno crkli i moćem za internet i CD plejer, ostao mu je samo flopi-disk, te je jedina mogućnost bila da, kada napišem kolumnu, pronađem internet kafe i prebacim kolumnu sa diskete na njihov računar, pa onda mejlom na adresu redakcije.

U Mionici je postojao samo jedan internet kafe, dodem tamo i pitam – imate li računar sa flopi-diskom – oni rekoše – oooo, kako da ne. Ubacim disketu u rupu gde je obično bio flopi – i čujem samo: „Ploommmpppp“. Ispostavi se da je na mestu nekadašnjeg flopi-diska zapravo samo rupa, pa je moja disketa sa kolumnom završila u kućištu računara. Uzmem ti onda, moj Ante, da okastim šrafciğerom otvaram kućište u po-

trazi za disketom sa kolumnom, treba li reći da je to bio teksaski masakr okastim šrafčigerom, zaposleni samo što nisu pozvali urgentno odeljenje valjevske bolnice kada sam konačno uspešno izvadio iz računarske utrobe ono što sam tražio. Moju kolumnu na flopiju. Srećan i krvav po prstima.

Hoću reći, kolumnisti kada niko ne radi, najčešće tokom leta, zamenjuju one kolege koji su svojevremeno u velikim redakcijama morali da nalaze čudnovate priče u doba vrućina kada se ništa u državi pod milim bogom dešavalo nije.

Svi na moru, svi piju pivo. Glavne novinske teme su, sećaš se, Tomiću, predstavljali likovi koji nađu miša u pivskoj boci. I onda se o tome pisalo danima. Najpre se objavi priča sa srećnim (pro) nalazačem. I njegova fotografija sa bocom piva u kome roni miš. Sutradan već, novinarski tim za istraživanje okolnosti nemilog događaja zove pivaru.

U pivari se čude otkud miš u flaši, sumnjaju da ga je onaj (ne)srećnik sam tu ubacio kako bi naštetio ugledu njihove radne organizacije i naplatio odštetu. I obavezno pošalju pet gajbi u redakciju. Kako bi odobrovoljili kolegijum.

Potom novinarski tim koji radi tu letnju top-temu, zove udruženje za zaštitu potrošača. Onda prete tužbom protiv pivare. Ne lezi vraže, iz udruženja za zaštitu životinja najavljuju masovne demonstracije pred zgradom vlade i pivarom, zbog odnosa prema miševima. Za

Sada je pivska tehnologija napredovala, nema više miševa u bocama za novinarsku letnju razbibrigu, ali tu smo mi kolumnisti da zabavljamo publiku na ligeštulima i plažama namazanu tonama faktora 50 koji na slamčicu cugaju aperol spritz i ceđenu narandžu

ceo slučaj raspituje se i kompanija „Dizni“. Interesuje ih – kako je ime onom mišu iz flaše? Da nije, možda, baš onaj na koga imaju autorska prava?

Četvrtog dana u redakciju se već masovno javljaju čitaoci koji tvrde da imaju mnogo zanimljivije slučajeve – kakav miš, drugovi, pa ja sam u pivskoj flaši pronašao celo jato beloglavih supova! – više jedan. Vrstu zaštićenu zakonom! – više još jače.

Drugi se kune da je kupio gajbu piva sa najrazličitijim primercima flore i faune, kornjače, asparagus, fazane, mahagoni, iguane, kaktuse i foke. I uopšte nije ljut na pivaru, čak im je zahvalan, jer je odavno planirao da otvori zoološki vrt i botaničku baštu. Jedino ne zna gde da smesti slona. A džinovska sekvoja, nađena u flaši, ne paše skromnom dvorištu na periferiji Surčina – priča on uz prigodnu sliku sa slonom u flaši.

Čitaoci razbacani u ligeštule od istre do Halkidikija uživaju čitajući dramatične priče pivopija, krišom zagledaju u

pivo ne bi li se i njima posrećilo da se njihov dražesni lik pojavi na naslovnici sa flašom i bilo kojom životinjkom unutra. Uglavnom, svi su bili srećni i zadovoljni.

Sada je pivska tehnologija napredovala, nema više miševa u bocama za novinarsku letnju razbibrigu, ali tu smo mi kolumnisti da zabavljamo publiku na ligeštulima i plažama namazanu tonama faktora 50 koji na slamčicu cugaju aperol spritz i ceđenu narandžu.

Nema toliko kolumnista leti kolika je glad publike, pa se naš urednik Veljko Lalić lukavo setio da napravi atraktivnu letnju zabavu – izbor sto najboljih romana našeg govornog područja po izboru 200, kako ih je Lalić nazvao, stručnjaka. Jer tako, zna lukavi Lalić, faktički dobiješ 200 kolumnista potpuno besplatno koji svakoga dana pišu o svojih 10 najknjiga koje su ikada pročitali, razdragani što su se baš njih setili.

Tako da su Basara i Jergović garantovano uzeli pauzu od dopisivanja kako bi otišli na turneju lobiranja od Alpa do Šarplanine da baš njihovi romani uđu u prvih 10 od ovih Lalićevih 100. Kod njih dvojice ti je problem što romane pišu češće nego kolumne, pa treba stručni žiri fokusirati samo na jedan, da se ne rasplinu.

Mada bih ja, da sam Lalić, moj Tomiću, napravio jedan mnogo atraktivniji izbor – izbor najboljih romana koje niste pročitali. Zašto posle ovog izbora za najboljih 100 romana, 200 drugih stručnjaka ne bi svakog dana izbacivalo svoj izbor pod standardnim naslovom „Ovo je mojih 10 najboljih romana koje nisam pročitao“. To je mnogo lakše jer mogu da učestvuju i nepismeni i nenačitani stručnjaci.

Pa onda svakako dolazi i izbor najboljih 100 romana koje ste počeli da čitate ali ih nikada niste završili jer su dozlabo-ga dosadni. Ja bih tu mogao da sastavim svih 100 romana, samo ako me se uredništvo Nedeljnika i Velikih priča seti. U svakom slučaju, zanimljiv je i izbor 100 najboljih knjiga koje sam pozajmio prijateljima, rodbini i poznanicima na čitanje i nikada mi ih nisu vratili.

Tako da se bojim, Ante, da će kolumnistika kao žanr propasti, jer će svi raspoloživi kapaciteti biti angažovani da pišu besplatne kolumne kao članovi nekih stručnih žirija za najboljih 100.

Što će se svakako završiti izborom najboljih 10 članova žirija iz svih dosadašnjih žirija. **N**

INTERVJU Milica Milanović – menadžer korporativnih poslova u kompaniji Nestlé

Ambalaža kroz prizmu umetnosti

Recite nam nešto više o projektu „ReciSkulptura“?

U saradnji sa Muzejom afričke umetnosti, motivisani gorućim problemom otpada sa kojim se afrički kontinent suočava, a inspirisani značajem cirkularne ekonomije, odlučili smo da ovu temu približimo javnosti kroz simboličan ali upečatljiv način. Zato smo podržali tri mlada umetnika na početku njihove karijere, neposredno nakon studija, koji su skulpturama sačinjenim od pakovanja Nestlé proizvoda pokazali cirkularnost na delu i poslali snažnu poruku: ambalaža može i treba da ima novi život, umesto da završi na otpadu.

Na koji način ovakvi projekti mogu da doprinesu većoj svesti potrošača o reciklaži, odgovornom odlaganju i ponovnoj upotrebi materijala?

Ne mislim da je ni pohvalno ni korisno da se korporacija služi stručnim izrazima i velikim rečima koje većina ne razume i zato smo odabrali umetnost kao nešto univerzalno, nešto što zaokuplja svačiju pažnju i u čemu svi uživaju na sebi svojstven način. Pažnja koju su posetioци Muzeja posvetili ovoj postavci, dokaz je da smo odabrali pravi način i poslali razumljivu i jaku poruku, pokazavši da otpad

FOTO: WANNABE MEDIA

može da bude i inspiracija i kreativno delo. Nadamo se i verujemo da će temu cirkularnosti posetioци primeniti za početak u svojim domaćinstvima, a da će ovi principi s vremenom postati pravilo kako u svim svakodnevnim radnjama, tako i u različitim industrijama.

Zašto ste odabrali umetnike na početku karijere?

Mladi ljudi danas mnogo više značaja pridaju ekologiji nego starije generacije, i upravo su Marko Blanuša, Damjan Božović i Petar Božović odmah razumeli naš cilj, zdušno se posvetili temi i našli u njoj dublji smisao. Oni su uspeali da izazovu jake emocije, jer kada vidite breme koje nosimo na leđima čovečanstva, ili šta rizikujemo da ostavimo našoj deci u nasleđe, niko ne može da ostane hladnokrvan i da se ne zapita: šta dalje? Takođe, kako Nestlé podržava mlade na početku karijere, želili smo da ovi mladi ljudi dobiju pažnju i zasluge koje zaslužuju, kako bi nastavili da šire svoje ideje i donose lepotu svima koji uživamo u umetnosti.

Koja pakovanja su poslužila kao umetnički materijal i da li ona nose neku dublju poruku?

Proizvode Nestlé brendova C, THOMY i Garden Gourmet svi su navikli da viđaju i biraju u prodavnicama ali o tome kakav rad stoji iza njih retko se govori. Upravo su u našoj fabrici u Surčinu procesi renovacije pakovanja doveli do godišnje uštede 50 tona materijala za ambalažu, kao i 56 tona ugljen-dioksida, dok su svi proizvodi u okviru dehidrisanog portfolija domaćeg brenda C sa strukturom laminata dizajniranog za reciklažu. Takođe, ne smemo da zaboravimo na još jedan vid cirkularnosti, a to je upravljanje viškovima hrane. Upravo proizvodi ovih brendova čine većinu brojnih donacija hrane ugroženim grupama koje Nestlé sprovodi u saradnji sa nacionalnim bankama hrane.

Šta nam Nestlé poručuje ovim projektom?

Stajemo odlučno na stranu cirkularnosti i poručujemo da otpad nije za bacanje. Jer cirkularna ekonomija nije samo ponovno korišćenje materijala, već je ona ponovno otkrivanje vrednosti. Ujedno pozivamo vaše čitaoce da pogledaju izložbu koja je otvorena do 15. septembra u Muzeju afričke umetnosti u Beogradu i pronađu inspiraciju za svoj doprinos cirkularnosti.

BEZ GLASA Damjan Božović

BREME SVETA NA MOJOJ GLAVI Marko Blanuša

Nova paradigma upravljanja ličnim finansijama u eri dugovečnosti

Od tradicionalne štednje ka dugoročnom finansijskom planiranju

Istraživanja pokazuju da će današnje generacije živeti znatno duže od svojih predaka. Da li je finansijska industrija spremna za eru dugovečnosti i kako ona menja način na koji razmišljamo o novcu?

Dugovečnost više nije pitanje toga koliko dugo živimo, već mogućnosti izbora i očuvanja kvaliteta života tokom svih životnih faza. Kada govorimo o životu koji traje 90 ili 100 godina, ne možemo razmišljati samo o zdravlju. Jednako su važni kognitivni, socijalni, kao i finansijski kapital.

Produženje životnog veka menja način na koji radimo, učimo, planiramo karijeru, stvaramo, čuvamo i uvećavamo imovinu i koristimo je u kasnijim životnim dobima. Finansijske odluke koje donosimo danas imaće posledice tokom mnogo dužeg perioda nego što je to bio slučaj kod prethodnih generacija. Razlog tome je što se stvara novi rizik, kao i potreba da u eri dugovečnosti drugačije upravljamo finansijskom sigurnošću i kapitalom. Otvara se i pitanje kako da kapital nadživi čoveka, kako da traje dovoljno dugo u obimu i kvalitetu, odnosno kako da očuvamo njegovu kupovnu moć. Zbog toga, dugovečnost postaje veoma relevantna tema za finansijsku industriju.

Stoga i uloga banke kao pouzdanog partnera postaje važnija nego ikada. Klijentima će biti potrebna banka koja ih prati kroz sve životne faze, ne samo u trenutku odabira finansijskog proizvoda već i onda kada se njihove lične, porodične i finansijske okolnosti i potrebe menjaju.

Ako će život trajati 90 ili 100 godina, šta će građani morati da promene u načinu na koji upravljaju svojom imovinom?

U Srbiji smo navikli da razmišljamo: imam stan, penziju i nešto štednje – bezbedan sam. Međutim, u eri dugovečnosti pitanje više nije da li ćete dočekati penzi-

ju, već kako ćete finansirati 30 i više godina života posle nje. Zato je štednja polazna tačka, ali ne i krajnja destinacija, i svakako, sama po sebi, više neće biti dovoljna. Potrebni su planiranje, investiranje i diversifikacija sa kojima treba početi mnogo ranije.

Najveća promena je u tome što se finansijsko planiranje više ne može posmatrati kratkoročno, kroz nekoliko jednkrotnih odluka, već kao kontinuelni proces koji prelazi iz forme finansijskog planiranja u integralno planiranje produženog života. U sve dužem i kompleksnijem životnom ciklusu, klijentima je potrebna podrška u pretvaranju njihovih promenljivih potreba u konkretne finansijske odluke, koje objedinjuju štednju, investiranje, zaštitu kroz osiguranje, upravljanje zdravljem kao investicijom i doživotnim prihodima. Potrebno je razmišljati decenijama unapred ne samo o tome kako stvoriti kapital već i kako da kapital „radi“ za vas kroz vreme, jer je upravo vreme najveći saveznik dugoročnog investiranja. Tradicionalni modeli štednje i investiranja nastali su u vremenu kada je period nakon završetka radnog veka bio značajno kraći nego danas. Međutim, ukoliko ljudi budu živeli 30, 40 ili čak 50 godina nakon aktivne karijere, biće neophodno da finansijsko planiranje i kapital prate takvu realnost.

To znači da će građani sve više morati da razmišljaju o izgradnji dugoročne finansijske otpornosti, diversifikaciji, različitim izvorima prihoda, kao i o načinima da njihova imovina sačuva kupovnu moć, i da nastavi da stvara novu vrednost tokom vremena.

Ohrabruje činjenica da se investiciona kultura u Srbiji sve brže razvija. Sve veći broj građana prepoznaje značaj dugoročnog investiranja kao dopune tradicionalnim oblicima štednje i ulaganja u nekretnine. Još važnija je činjenica da se menja način razmišljanja i da kroz investicione

fondove investiranje postaje jednostavnije, dostupnije i prihvatljivije mnogo širem krugu građana nego ranije.

Šta predstavlja veću pretnju bogatstvu građana – inflacija, volatilnost tržišta ili činjenica da ćemo živeti mnogo duže nego ranije?

Kada govorimo o upravljanju finansijskom imovinom, često se pažnja usmerava na kratkoročna tržišna kretanja i rizik volatilnosti. Međutim, dugoročno posmatrano, najveći izazov po mom mišljenju nije rizik padova tržišta, odnosno volatilnosti, već su to inflacija i potreba za očuvanjem kupovne moći kapitala. Tržišni padovi su privremeni, inflacija je trajna.

Drugim rečima, nije dovoljno sačuvati nominalnu vrednost novca, važno je sačuvati njegovu stvarnu vrednost. Upravo zbog toga, dugoročno investiranje u različite klase imovine će imati sve važniju ulogu u očuvanju vrednosti imovine u odnosu na držanje štednje na platnim računima.

I pored toga, štednja ostaje važan element finansijske sigurnosti i pokazatelj poverenja u banke i finansijski sistem, te nije slučajno da je Banca Intesa duže od decenije vodeća banka po visini depozita građana tržištu. Međutim, držanje štednje isključivo u likvidnim sredstvima ne može dugoročno da očuva kupovnu moć kapitala. Zato izgradnja dobro diversifikovanog investicionog portfolija, prilagođenog specifičnim potrebama, dugoročnim ciljevima i investicionom horizontu klijenata, postaje sve važniji deo strategije upravljanja ličnim finansijama, naročito u eri dugovečnosti.

Kako se u tom kontekstu menja uloga banaka i finansijskih institucija?

Tradicionalno, banke su bile usmerene na pružanje proizvoda i usluga, dok će u budućnosti njihova uloga biti mnogo šira. Klijentima je sve manje potreban neko ko

će im ponuditi pojedinačni proizvod a sve više partner koji će im pomoći da donose kvalitetne odluke tokom različitih životnih faza, i to kroz integralni pristup i putem celovitih objedinjenih rešenja koja kombinuju štednju, investiranje i zaštitu.

Fokus se pomera sa proizvoda na životne potrebe klijenata. Naš zadatak više nije samo da ponudimo finansijsko rešenje za jednokratnu potrebu, već da pomognemo ljudima da donose odluke koje će imati pozitivan efekat decenijama unapred. To podrazumeva kombinaciju inovativne ponude, digitalnih alata i sveobuhvatnog iskustva koje klijenti imaju u odnosu sa bankom. Tehnologija će nesumnjivo nastaviti da unapređuje korisničko iskustvo i dostupnost finansijskih usluga, ali će ljudski odnos, stručnost i razumevanje širih potreba klijenata postajati sve vredniji.

Naveli ste da će kombinacija štednje, investiranja i zaštite biti ključna za finansijsku sigurnost, kao i da će klijenti očekivati jedinstveni pristup. Kako će to izgledati?

U eri u kojoj se očekuje da kapital traje dovoljno dugo da podrži kvalitet života tokom svih njegovih faza, granice između bankarstva, wealth managementa i zaštite postaće sve manje vidljive. Klijenti neće razmišljati o tome kojoj industriji pripada određeno rešenje, već kako da ostvare svoje potrebe, zaštite svoju porodicu, sa-

čuvaju imovinu i obezbede finansijsku sigurnost u budućnosti.

Finansijsko planiranje će zato biti centralna tačka oko koje će se povezivati različite usluge i ekspertize, a sposobnost da se bankarske usluge, investiranje i zaštita objedine u celovito rešenje predstavljaće jednu od ključnih konkurentskih prednosti finansijskih institucija u narednim decenijama.

U tom kontekstu, zaštita postaje ključna. Klijentima nije potrebno samo da uvećavaju i očuvaju svoja sredstva, već i da zaštite lično blagostanje, zdravlje, porodicu i imovinu. Zato upravljanje investicijama, osiguranje i zaštita moraju da budu integrisani u jedinstvenu strategiju koja prati potrebe klijenta tokom svih životnih faza.

Istovremeno, inovacije u razvoju proizvoda dobijaju na značaju. Duži životni vek zahteva moderna, fleksibilna rešenja, osmišljena u skladu sa potrebama klijenata i prilagodljiva u skladu sa promenama njihovih ličnih i profesionalnih prioriteta.

Ako biste morali da izdvojite jednu finansijsku naviku koju bi svako trebalo da usvoji već danas kako bi bio spreman za život dug i preko 100 godina – koja bi to bila?

Najvažniji korak, a ujedno i najjednostavniji jeste početi na vreme, odnosno početi danas, jer razlika između onih koji uspešno upravljaju svojom finansijskom

budućnošću i onih koji to ne čine ne leži u količini kapitala, već u odluci da se kapital pokrene na vreme.

Dugoročna finansijska sigurnost ne gradi se jednom velikom odlukom, već nizom doslednih odluka koje donosimo tokom života. Tri su principa podjednako važna: *dugoročnost*, jer je vreme najveći saveznik investitora, *disciplina*, jer redovno je ulaganje važnije od pokušaja predviđanja tržišta, i *diversifikacija*, jer raspodela između različitih klasa imovine smanjuje rizik i povećava otpornost portfolija. Oni predstavljaju osnovu svakog uspešnog finansijskog plana.

Kao što ulažemo u svoje zdravlje kako bismo živeli duže i kvalitetnije, potrebno je da sa istom odgovornošću ulažemo i u svoju finansijsku budućnost. U eri dugovečnosti, vreme postaje najvredniji resurs koji imamo, a oni koji počnu da planiraju ranije biće u najboljoj poziciji da uživaju u prednostima dužeg i kvalitetnijeg života.

To je i suština novog pozicionog slogana Banca Intesa „Računajte na prvi savet“. Kao deo Intesa Sanpaolo grupe, jednog od vodećih partnera u oblasti upravljanja imovinom i zaštite klijenata, Banca Intesa usklađuje svoje strateško usmerenje sa vizijom Grupe, koja naglasak stavlja na inovacije i savetodavni pristup usmeren na pružanje podrške klijentima u donošenju finansijskih odluka tokom svih životnih faza.

HRAM KOSTIJU

Iron Maiden i Albanac Ljatif u Titovom Užicu

Uz sva ograničenja, Titolend je sigurno bio svetliji od Poljske osamdesetih godina u kojoj su svirali Mejdene a što je deo dokumentarnog filma „Burning Ambition“. Ta 1988/89. vreme je kad su kroz Titovo Užice prolazili noću krcati vozovi iz Bara sa ljudima koji bi išli da podrže Miloševića u Beograd i Srbe i Crnogorce sa Kosova i Metohije koji su dolazili u Pionirski park (tamo gde je sad kamp vučičevaca) da se žale na albanski teror

Povodom ovogodišnjeg dokumentarnog filma u režiji Malkoma Venvila i produkciji Dominika Frimena „Iron Maiden: Burning Ambition“ jedan kolega koji je radio nešto na tu temu me je pitao – „koje ti je prvo sećanje na Mejdene?“. Film je takav – grandiozan kao i hevi metal bend, ali i ponosno melanholičan – da ne ostavlja ravnodušnim ni one koji nisu neki fanovi Mejdene.

Dakle, prvo sećanje vraća me ispred ulaza prodavnice ploča i kasete „Elektron“ u Titovom Užicu koja se nalazila upreimas hotela „Zlatibor“ – reprezentativnog primera urbanističkog brutalizma, čija se slika 2018. našla na izložbi jugoslovenske arhitekture („Ka betonskoj utopiji: Arhitektura u Jugoslaviji 1948–1980“) u Muzeju savremene umetnosti (MoMA) u Nju-jorku. Hotel „Zlatibor“ – popularni „Sivonja“ – nije dočekaio svoju socijalističku utopiju, ali i dalje brutalistički prpošan dominira prizorom i svedoči o jednom pompeznom usponu

Piše Zoran Panović
programski
direktor
Demostata

grada u vreme titoističke modernizacije. Otvoren je 1981. Nas nekoliko klina-ca smo ušli na foru i gledali pomalo opčinjeni taj gala događaj.

Preko puta hotela, u „Elektronu“ dugo su visile na zidu četiri ploče: „Damn the Torpedoes“ (1979) – treći studijski album

Toma Petija i njegovog benda The Heartbreakers, „Crimes of Passion“ (1980) – drugi album Pet Benatar, „All the Best Cowboys Have Chinese Eyes“ (1982) – četvrti solo album Pita Taunsenda. Skoro svaki dan sam tuda prolazio i gledao lica Toma Petija, Pet Benatar i Pita Taunsenda.

Poslovođa radnje imao je njuh da naruči dobre ploče i kasete od trgovačkih putnika, iako nisam siguran da su pome-nute ploče bile baš njegov muzički afinitet. Ali te tri ploče nije skidao sa zida nekoliko godina iako sigurno nisu bile ono što su najviše tražile mušterije. Da bi se uskoro tim pločama pridružio i četvrti bitan omot: „Piece of Mind“ (1983) – četvrti studijski album Iron Maidena. Na omotu je, kao i na svakom

albumu benda, čuvena maskota Mejdena – zombi Edi, kreacija Dereka Rigs. Ovoga puta kao zatočenik, okovan lancima u tapaciranoj sobi. Sa jasnom simbolikom neprilagođenosti i potrage za duševnim mirom. I tako se Edi priključio Tomu Petiju, Pet Benatar i Pitu Taunsendu. I bio je komercijalniji od njih. I ko zna koliko je još tu bio okačen.

Pa sigurno do početka „događanja naroda“ 1988, odnosno takozvane antibirokratske revolucije koju je sprovodio Slobodan Milošević sa preuzetim srpskim Savezom komunista i Socijalističkim savezom radnog naroda. Prišli su mu i bitni delovi Crkve, SANU, SUBNOR-a (boračko udruženje)... Opštinski komitet u Titovom Užicu blizak Ivanu Stamboliću među poslednjima je pao u frakcijskom obračunu srpskih komunista. I „miting istine“ je u ovom gradu održan sa velikim zakašnjenjem. Ali je bio masovan. Najbolji pogled bio je sa hotela „Zlatibor“.

I u danu mitinga na zidu „Elektrona“ visili su, doduše malo izbledeli, Tom Peti, Pet Benatar, Pit Taunsend i Edi. Ubrzo sam otišao na odluzenje vojnog roka, a kad sam se vratio ne sećam se da li je još postojao „Elektron“ i Edi na njegovom zidu. Danas se samo stariji sećaju te prodavnice. Šefa prodavnice koji nam je uvek dozvoljavao da detaljno razgledamo šta ima novo od ploča i kasete, iako nismo uvek pazariili, kasnije sam sretao na užičkom pijacu. Nije se više bavio nosačima zvuka.

Danas je „Elektron“ više deo „tajne istorije Titovog Užica“ kojom se pasionirano bavi novinar Zoran Filipović i koja donekle razbija predrasude o sivim komunističkim gradovima. Uz sva ograničenja, Titolend je sigurno bio svetliji od Poljske osamdesetih godina u kojoj su svirali Mejdeni a što je deo dokumentarnog filma „Burning Ambition“.

Ta 1988/89. vreme je kad su kroz Titovo Užice prolazili noću kratki vozovi iz Bara sa ljudima koji bi išli da podrže Miloševića u Beograd i Srbe i Crnogorce sa Kosova i Metohije koji su dolazili u Pionirski park (tamo gde je sad kamp vučićevaca) da se žale na albanski teror. Sticajem okolnosti, upoznao sam i Crnogorca koji je išao u suprotnom smeru. I to baš noću na Vidovdan 1989. kad je bio veliki gazimestanski skup sa kontroverznim Miloševićevim govorom. Tu noć iz Beograda vraćao sam se kratim barskim vozom – onim kojim je za Crnu Goru išla i beogradska štampa. Novinar Čeda Lakić je, kružila je anegdota (legenda), imao moć da odloži polazak voza ako njegova „Politika“ kasni iz štamparije. Pa i barskog usred turističke sezone. Lakić je bio doajen u svom sektoru – pratio je saobraćaj, posebno železnicu.

Dakle, u tom kratom noćnom vozu stajao sam u hodniku sa čovekom koji mi je do Užica pričao o Milovanu Đilasu i o tome da je Milovan (njegov zemljak) sve pogodio i da ćemo sve to naknadno shvatiti. Častio me je i pivom. Imena mu se ne sećam ali se sećam malo razdrljene bele košulje, pramenova prebačenih preko pročelave glave i malo ofucane akten-tašne pune nekih papira koji su iz nje virili. Kad sam ga se nekad posle setio, pomislio sam da li je to bio neki „hajlender“ – putnik kroz vreme.

Opštinski komitet u Titovom Užicu blizak Ivanu Stamboliću među poslednjima je pao u frakcijskom obračunu srpskih komunista. I „miting istine“ je u ovom gradu održan sa velikim zakašnjenjem. Ali je bio masovan. Najbolji pogled bio je sa hotela „Zlatibor“

Uglavnom, te 1988. poslovođa iznese ispred „Elektrona“ crni gramofon („Iskrin“) – stereo, sa dva zvučnika. Ne, nije pustio ni Toma Petija, ni Pet Benatar, ni Pita Taunsenda, ni Mejdene, čiji su albumi visili na zidu, nego monodramu „Šok“ Mihaila Radojičića, crnogorskog pisca, novinara, satiričara i glumca. Audio-snimak „Šoka“ bio je na LP ploči. Ovu monodramu Radojičić je odigrao u terminalnoj fazi jugoslovenske krize preko dve hiljade puta širom tada zajedničke države. Ima onih koji misle da je „Šok“ na neki svoj način (kao „Top lista nadrealista“ na svoj) predvideo devedesete godine, a ima i onih koji misle da je „Šok“ – kako se to kaže u trci na sto metara „ušao u pucanj“ tadašnjeg „događanja naroda“. Koliko sam ukapirao šefa „Elektrona“ – on je izneo zvučnike da narod čuje istinu, iako ne znam, niti sam ikada saznao, šta je za tog trgovca tada bila istina.

Moguće da je to što smo slušali bila verzija „Šoka“ snimljena u beogradskom Malom pozorištu „Duško Radović“. Radojičić je u ulozi kosovskog Albanca („Šiptara“). Monodrama je postala kontroverzni jugoslovenski fenomen. Bilo je i onih koji su pohitali da gledaju kako bi se uverili u svoje stereotipe, ali su izlazili zbunjeni. Uglavnom, Radojičićev Ljatif je imao, ono što se posle govorilo – personaliti.

„Svi su očekivali da ću ja Albanca ocrniti, ali se moj Ljatif muški držao, čak barabar sa ostalima, i u patriotizmu, i u nacionalizmu. U ovom drugom mnogi su ga i pretekli“, rekao je Radojičić mnogo kasnije u jednom intervjuu. „Šok“ se igrao u „Cankarjevom domu“ u Ljubljani, u zagrebačkom satiričnom pozorištu „Jazavac“, u Skoplju, Titogradu...

Blizu „Elektrona“ nalazio se mali ali jako popularan kafić „Papagaj“. Imao je i baštu. Sećam se scena kad lokalni manjgupi učute i svi gotovo hipnotički sluša-

ju „Šoka“ sa „Iskrinih“ zvučnika izbačenih na podzidu pored „Elektrona“. Tako su Ljatif i Edi bili tu, jedno vreme, zajedno u nadrealnoj simbiozi prodavnice ploča i kasete.

Na slobodoumnog zombija Edija u onim prnjama sa omota „Piece of Mind“ podozrivo su gledali oni koji bi ušli da kupe nešto od Miša Kovača ili Bore Spužića Kvae u „Elektron“, ali poslovođa ga nije skidao sa zida.

„Iron Maiden: Burning Ambition“ je priča o velikoj Mejden porodici. Srbija i Beograd su deo nje. Imali su koncerte u raznim fazama karijere u Beogradu. Oni koji pamte dugo, reći će verovatno da je najbolji onaj iz 1986. kad su nastupili u hali „Pionir“, nakon albuma „Somewhere in Time“ na čijem omotu je Edi postao kiborg. Posle zatočenika u tapaciranoj samici sa omota „Piece of Mind“ postao je faraon na omotu albuma „Powerslave“ (1984), što mu je možda najpoznatija inkarnacija u celoj karijeri benda dugoj pola veka. Za mene je najelegantniji Edi kao drvo sa albuma „Fear of the Dark“ (1992). Derek Rigs je inspiraciju za ovu ikonu pop kulture dobio videvši negde trulu glavu američkog vojnika na vijetnamskom tenku.

Beogradski „Beer fest“ na Ušću iz avgusta 2013. imao je nekoliko kurioziteta. Posetio ga je bio tadašnji američki ambasador u Srbiji Majkl Kirbi. Ne mogu da garantujem da li je znao da sluša „Riblju čorbu“, niti znam da li je Bora znao da ima

visokog gosta u publici. Uglavnom, sve je bilo mnogo simpatično i malkice nadrealno. Baš te godine na pivskoj smotri, koja je ujedno bila i najveći ex-YU rock festival, Velika Britanija je postala prva država koja ima specijalizovani štand. Maltene kao na Sajmu knjiga. I tu se pojavio „Trooper“ – oficijelno lager pivo (4,8 alkohola) jednog od najbitnijih hevi metal bendova na svetu. „The Trooper“ je najveći hit sa albuma „Piece of Mind“.

Nezaobilazan na svakom koncertu benda. Pesma je, kao i mnoge iz opusa Mejdena, inspirisana ratom, tačnije novelom Lorda Alfreda Tenisona čija je tema učešće engleske lake konjice u borbi kod Balaklave 1854, u tursko-ruskom Krimskom ratu. Englezi su se tada sa Francuzima borili na strani Turaka.

Danas, kad je prosveta toliko bitna u Srbiji, nije zgoreg ukazati na činjenicu da su Mejdeni za decu i omladinu jedan od najboljih alternativnih sistema obrazovanja. Za stvaranje nivoa opšte kulture i možda još bitnije – osećaja slobode. Evo još nekoliko preporuka: „Ime ruže“ Umberta Eka krije se u „Sign of the Cross“. Hakslijevim romanom „Vrli novi svet“ nadahnuta je, meni omiljena (uz „Rainmaker“) Mejden pesma – „Brave New World“. Poginule argentinske vojnike sa Folklanda, naći ćete u „Como estas amigo“, a Edgara Alana Poa u

U tom krcatom noćnom vozu stajao sam u hodniku sa čovekom koji mi je do Užica pričao o Milovanu Đilasu i o tome da je Milovan (njegov zemljak) sve pogodio i da ćemo sve to naknadno shvatiti. Častio me je i pivom

„Murders in the Rue Morgue“. Govorom Vinstona Čerčila počinje „Aces High“ („Borićemo se na morima, borićemo se na plažama, poljima..., i nikada se nećemo predati“).

Često sam razmišljao, iako to nekome možda zvuči blasfemično, kako bi bilo kad bi Iron Maiden i Duran Duran razmenili neke pesme. Da Brus Dickinson otpeva „Union of the Snake“ a Sajmon

Le Bon „Powerslave“. I onda je ove godine stigao distopijski film „28 godina kasnije 2. deo: Hram kostiju“ (režija Nija Dakosta) koji je uradio upravo nešto slično: povezao Iron Maiden i Duran Duran u jednu celinu. Ovo je nastavak hita „28 godina kasnije“ i četvrti je deo epske zombi franšize koji su stvorili Deni Bojl i Aleks Garland.

U „Hramu kostiju“ glavni junak je dr Kelson (Rejf Fajns) koji je na pragu da nađe lek za zarazu. On je i neimar – skuplja kosti žrtava epidemije i od njih pravi hram. Susreće se sa modernim satanistima. I mora da ih prevari u smislu identiteta (da ih ubedi da je on Sotona lično) da bi preživeo. I dao nadu nekim drugim ljudima (i zombijima). Parodirajući nekadašnje optužbe da Iron Maiden koketira sa nečastivim, dr Kelson priređuje performans nepozvanim gostima. Iz kolekcije izvlači

album Mejdena „The Number of the Beast“ i žurka počinje. Ovakav spot Mejdeni još nisu imali u karijeri. Scenski spektakl sa bakljama, tribalnim mejkapom i koreografijom u kojoj kao u transu briljira Refj Fajns. U njegovoj kolekciji vinila u hramu kostiju je i vinilni Duran Duran: tokom filma čujemo klasične „Girls on Film“, „Ordinary World“ i „Rio“.

U jednoj štali u Ist Jorkširu psiholozi sa Univerziteta u Lesteru davno su naučno utvrdili da su krave kojima su puštali pesme benda Duran Duran dale više mleka. Pre toga su kravama puštali razne muzičke žanrove, od klasičnog džeza, esid džeza i hevi metala, ali najbolje rezultate dao je Duran Duran. Eto, za Mejdene ne znam kako utiču na krave.

Film „Jedna bitka za drugom“ (One Battle After Another) apsolutni je pobednik 98. dodele Oskara održane u martu ove godine, osvojivši čak šest nagrada, uključujući priznanja za najbolji film i režiju (Pol Tomas Anderson). Film jeste dobar, mada da je sličan snimljen sedamdesetih godina, sigurno bi se proslavio u bioskopima, ali da li bi bio i višestruki oskarovac.

Ali da su „The Warriors“ (na prostoru bivše Jugoslavije distribuiran pod naslovom „Ratnici podzemlja“), američki akcioni film snimljen 1979. u režiji Voltera Hila, bi snimljeni danas i prebačeni u kontekst trampizma, vrlo moguće da bi dobili nekog Oskara. Radnja filma snimljenog prema romanu Sola Jurika smeštena je u Njujork i prati uličnu bandu koja se bori za preživljavanje tokom potere nakon što su lažno optuženi za atentat na harizmatičkog vođu najjačeg ganga. Ili tek da je surova akciona drama „Južnjačka uteha“ (1981), takođe Voltera Hila, snimljena danas u kontekstu trampističke Amerike, sve sa Nacionalnom gardom Luizijane i čamcima koji pripadaju lokalnim lovcima. Da li bi dobila Oskara?

U „Jednoj bitki za drugom“ film prati Boba Fergusona (Leonardo Dikaprio), nekadašnjeg revolucionara, koji sada živi povučeno i skriveno sa ćerkom, dok je njegov neprijatelj, poručnik Lokdžo (Šon Pen) i bukvalno anticipacija „Malog Napoleona“, komandanta Granične patrola Gregorija Bovina, koji je postao jedno od zaštitnih lica imigracione represije Donalda Trampa – koji ga je kasnije smenio. Ova odluka usledila je nakon što je Bovino branio smrtonosnu pucnjavu u kojoj je na ulici u Mineapolisu ubijen 37-godišnji medicinski tehničar Aleks Preti.

Bitna je percepcija filma i vreme u kome je snimljen. Plašim se da „Hram kostiju“, uz sve žanrovske pohvale, neće uspeti iz svog akciono-antropološkog ugla da napravi percepciju kakvu je uspela „Jedna bitka za drugom“. Iako je to film svakako za oskarovsku konkurenciju. Uglavnom, nešto najbolje od filma u vremenu kad se ne snima mnogo dobrih filmova kao nekada.

Neshvaćen je na sličan način bio i film „Civil War“ (2024) Aleksa Garlanda u kome prekaljeni ratni reporteri u roud muviju pokušavaju da stignu u Belu kuću i intervjuišu predsednika dok pobunjene snage ujedinjenih Teksasa, Kalifornije i Floride marširaju ka Vašingtonu.

Da nije snimljena 1990, pesma „Civil War“ benda Guns N' Roses bila bi idealni soundtrack za Garlandov film. To je anti-ratna himna koja ističe da su „građanski ratovi“ uvek vođeni za tuđe interese. I „građanski rat“ je u kontekstu ovih stihova mnogo širi od rata između stanovnika jedne države iste nacije.

„To give someone peace of mind“. **N**

ECONOMIC MINDS

Investitor je zainteresovan za vaš biznis – koliko informacija treba otkriti?

Poziv potencijalnog investitora može biti potvrda da je vlasnik izgradio uspešan biznis. Ipak, od prvog razgovora do prodaje postoji dug put, tokom kojeg će investitor tražiti sve više informacija.

Na početku je obično dovoljno predstaviti osnovne podatke o kompaniji. Osetljive informacije o cenama, poslovnim saradnicima i poslovnim planovima ne bi trebalo otkrivati bez odgovarajuće zaštite.

Ovo je posebno važno kada je potencijalni kupac konkurent, jer se pregovori mogu završiti bez transakcije, dok se jednom otkrivene informacije više ne mogu povući.

PIŠE JELENA ZELENBABA,
ADVOKAT, SOG U SARADNJI
SA KINSELLAR

Zato se pre detaljnijeg otkrivanja najčešće potpisuje ugovor o poverljivosti, odnosno NDA. Njime treba urediti koje su informacije poverljive, ko i u koju svrhu sme da im pristupi i šta se sa njima dešava ako se pregovori prekinu.

Nakon toga strane često potpisuju pismo o namerama ili *term sheet*, kojim utvrđuju ključne komercijalne principe i naredne korake. Važno je napomenuti da *term sheet*

nije isto što i NDA i sam po sebi ne pruža nužno dovoljnu zaštitu poverljivih informacija, niti obavezuje kupca da transakciju sprovede.

Naredna faza pregovora bi bilo sprovođenje detaljnog *due diligence*-a. Međutim čak ni tada nije potrebno učiniti sve podatke dostupnim: najosetljiviji podaci mogu biti otkriveni u kasnijoj fazi prodaje, i to ograničenom timu savetnika.

Sigurnost da će do prodaje doći postoji tek kada je potpisan ugovor o prodaji, a njegovo sprovođenje ne zavisi od brojnih neizvesnih uslova. Do tada, neuređen proces može vlasnika koštati više od neuspele transakcije: može ugroziti odnose sa kupcima i zaposlenima, otkriti konkurentu ključne podatke i oslabiti pregovaračku poziciju. Zato informacije ne treba deliti samo zato što ih investitor traži – svako otkrivanje mora imati jasnu svrhu, odgovarajuću zaštitu i svoje mesto u prodajnom procesu.

Najveći kapital kompanije danas je poverenje

Najveća vrednost jedne kompanije danas nije kapital, već sposobnost da reaguje kada nastupi neizvesnost, kaže prvi čovek kompanije CORIS Assistance

Poslednjih nekoliko godina svet funkcioniše u gotovo permanentnoj krizi. Pandemija, inflacija, ratovi, poremećaji u lancima snabdevanja... Da li je neizvesnost postala novo normalno stanje ekonomije?

Mislim da jeste. Ono što smo nekada nazivali krizom danas je praktično standardno poslovno okruženje. Kompanije više ne mogu da planiraju razvoj pod pretpostavkom da će tržište biti stabilno narednih pet ili deset godina. Danas se planira uz pretpostavku da će se dogoditi nešto neočekivano. To potpuno menja način upravljanja. Nekada je najveća prednost bila efikasnost. Danas je to otpornost. Organizacije koje brzo donose odluke, koje imaju razvijene procese i kvalitetne ljude, lakše prolaze kroz svaku krizu od onih koje se oslanjaju isključivo na veličinu ili kapital. Neizvesnost više nije izuzetak, ona je postala poslovna realnost.

Koliko su kompanije u Srbiji i regionu spremne za takvo okruženje?

Vidim značajan napredak. Domaće kompanije su kroz poslednjih nekoliko godina naučile da mnogo brže donose odluke nego ranije. Međutim, mislim da postoji jedna oblast kojoj ćemo u narednom periodu morati da posvetimo mnogo više pažnje, a to je upravljanje rizicima. Preduzeća više ne mogu da razmišljaju samo o prodaji, rastu ili tržišnom udelu. Jednako važno postaje pitanje kontinuiteta poslovanja, bezbednosti podataka, digitalne infrastrukture, zdravstvene zaštite zaposlenih i sposobnosti kompanije da nastavi da funkcioniše čak i kada nastupe ozbiljni poremećaji. Kompanije koje to shvate na vreme biće konkurentnije od ostalih.

Digitalna transformacija se često predstavlja kao tehnološki projekat. Da li je ona zapravo mnogo više od toga?

Apsolutno. Najveća greška je kada se digitalizacija posmatra kao kupovina novog softvera. Digitalna transformacija počinje tek kada promenite način razmišljanja organizacije. Tehnologija sama po sebi ne rešava nijedan problem. Ona samo omogućava ljudima da rade brže i sa manje grešaka. Mi smo kroz sopstveno iskustvo naučili da najveći izazov nije razvoj tehnologije već promena poslovnih procesa i prihvatanje novih modela rada. Tek tada digitalizacija donosi stvarnu vrednost.

Poslujete u industriji koja funkcioniše 24 časa dnevno. Koliko je danas teško održati isti nivo kvaliteta u tako zahtevnom sistemu?

To je verovatno najveći izazov našeg posla. Kada radite u asistenciji, ne postoji radno vreme. Problemi ljudi ne nastaju između devet i pet. Naš posao počinje onda kada se nekomе dogodi nezgoda na autoputu ili letovanju, kada se razboli na drugom kraju sveta ili kada porodica ostane bez grejanja usred zime. Zbog toga se kvalitet ne gradi kampanjama ili marketingom. Gradi se sistemima, procedurama, ljudima i partnerima. Ugledom i reputacijom. Ako bilo koja karika zakaže, korisnik to odmah oseti.

Koliko se promenio sam korisnik? Da li danas ima drušćagija očekivanja nego pre deset godina?

Drastično. Današnji korisnik ne želi samo pomoć. On želi trenutnu informaciju, digitalnu komunikaciju, transparentnost i osećaj da neko aktivno rešava njegov problem. Ljudi su navikli da preko

mobilnog telefona prate pošiljku hrane ili taksi vozilo u realnom vremenu. Sasvim je prirodno da isto očekuju i kada koriste usluge osiguranja ili asistencije. To znači da cela industrija mora rapidno da menja način rada.

CORIS Assistance posluje na međunarodnom tržištu. Koliko je međunarodno iskustvo važno za razvoj jedne domaće kompanije?

Kada radite sa partnerima iz različitih zemalja, vrlo brzo shvatite da kvalitet nema nacionalnost. Postoje samo međunarodni standardi. Takvo okruženje vas tera da konstantno unapređujete procese, razvijate ljude i ulažete u tehnologiju. Mislim da upravo međunarodna konkurencija čini kompanije boljim. Naša mreža partnera pokriva više od 180 zemalja na svetu i to je ono na šta smo posebno ponosni.

CORIS Assistance je poslednjih godina veoma intenzivno ulagao u digitalizaciju. Šta je bio osnovni motiv?

Naš cilj nikada nije bio da napravimo još jednu aplikaciju ili još jedan softver. Želeli smo da rešimo jedan od najvećih problema industrije asistencije – fragmentisanu komunikaciju između osiguravača, asistencijskih kompanija, zdravstvenih ustanova, servisnih partnera i krajnjih korisnika.

Rezultat tog razvoja je platforma 24Safe, digitalni ekosistem koji povezuje sve učesnike procesa na jednom mestu. Kada svi rade u istom informacionom okruženju, odluke se donose brže, administracija se smanjuje, a korisnik dobija kvalitetniju uslugu. Reč je o sveobuhvatnoj upravljačkoj Panel platformi za osiguravače i pružaoce asistencije, zatim imamo Partner Hub za medicinske i servisne mreže, i intuitivnu

mobilnu aplikaciju koja osiguranicima daje direktan pristup uslugama asistencije, statusu slučaja i digitalnoj komunikaciji tokom celog korisničkog puta.

Koliko veštačka inteligencija menja industriju asistencije?

Veštačka inteligencija neće zameniti ljude u našem poslu, ali će značajno promeniti način na koji oni rade. AI može da obradi ogromnu količinu podataka, ubrza administrativne procese, pomogne u donošenju odluka i skрати vreme reakcije. Ali kada je neko bolestan u stranoj zemlji ili doživi ozbiljnu saobraćajnu nezgodu, ljudska empatija, iskustvo i odgovornost ostaju nezamenljivi. Zbog toga verujem da budućnost pripada kombinaciji tehnologije i ljudi, a ne jednom ili drugom.

Kakvi su razvojni planovi CORIS Assistance u narednim godinama?

Mi smo kroz sopstveno iskustvo naučili da najveći izazov nije razvoj tehnologije već promena poslovnih procesa i prihvatanje novih modela rada

Naš fokus ostaje međunarodno tržište i razvoj digitalnih usluga. Nastavljamo da širimo mrežu partnera, ojačavamo našu kompaniju CORIS Global Medic u Turskoj, razvijamo nova tehnološka rešenja i ulažemo u proizvode koji omogućavaju osiguravajućim kompanijama i partnerima efikasnije upravljanje asistencijom. Istovremeno želimo da dodatno unapredimo korisničko iskustvo, jer verujemo da će

upravo kvalitet usluge biti glavna konkurentna prednost u godinama koje dolaze. Rast nam jeste važan, ali nam je važno i da bude održiv. Trudićemo se da kroz niz CSR kampanja i aktivacija unapredimo i lokalne sredine u kojima radimo i živimo.

Kako biste opisali filozofiju kojom vodite kompaniju?

Verujem da se poverenje gradi mnogo sporije nego što se može izgubiti. U našem poslu ljudi nas pozivaju onda kada im je najteže. To je ogromna odgovornost. Zato nikada ne razmišljamo samo o tome kako da rešimo jedan slučaj, već kako da izgradimo sistem koji će jednako dobro funkcionisati i danas i za deset godina. Na kraju, svaka tehnologija može da se kupi, svaki proces može da se kopira, ali poverenje partnera i korisnika mora da se zasluži. Upravo zato verujem da je dugoročna stabilnost najveći pokazatelj uspeha jedne kompanije.

Kako sam s gazda Jezdom pobjegao iz Jugoslavije

Pljačkaš deviza iz narodnih slamarica i omiljeni Miloševićev bankar pobjegao je u prisustvu novinara. Da li sam zaista sedeo na milionima u gepeku „Shevrolet Lumina“ i da li su me stvarno žuljali dolari? Samoproklamovani učesnik državnog udara „carski“ je prošao kroz jugoslovensko-mađarsku granicu. Nadnica za strah – jedan zlatnik

Piše Miša Brkić

Tekst „Fišer, Spaski, Zita, Jezda i kofer sa 5 miliona dolara u kešu“ na portalu Velike priče vratio me je u 33 godine staru dogovrštinu s Jezdimirom Vasiljevićem, zvanim gazda Jezda, vlasnikom štedionice Jugoskandik, u kojoj sam učestvovao kao novinar „Borbe“. (Zahvalnost autoru teksta Marku Preleviću za podsećanje.)

Beše osunčana nedelja, 8. mart 1993. godine. U 10 sati zvući telefon. „Traži te Manjo“, kaže gospođa Brkić. Svašta čoveku proleti kroz glavu kad ga taj dan u to vreme zove glavni i odgovorni urednik. „Pakuj se, ponesi pasoš i u dva sata da si u Maršala Tolbuhina, iznad Slavi-

je. Ideš s Jezdom u Budimpeštu, tamo će da drži konferenciju za štampu, izgleda da najavljuje novi meč Fišera i Spaskog.“ Pitam: „A što ne drži konferenciju u Beogradu“, čujem Manju kad kaže: „Čuti bre i pakuj se. Saznaćemo.“ Na kraju krajeva, ponuda i nije izgledala tako loše – dva relaksirana turistička dana u Budimpešti, može u povratku u „Kori“ da se nabavi i nešto potrepština za kuću koje nedostaju od kad su Jugoslaviji uvedene sankcije.

„Što ja“, prvo mi je palo na pamet, ali nisam bio toliko radoznao da glasno pitam. Posle sam se setio da je na Manjinu odluku da mene pošalje u Budimpeštu verovatno uticalo to što sam nekoliko meseci ranije bio u iznajmljenom izandalom

helikopteru JNA, punom novinara koje je Jezdimir Vasiljević vozio na Sveti Stefan da najavi istorijski meč Fišera i Spaskog.

Od tog putovanja upamtio sam samo dva dana poremećenog čula sluha jer nam u helikopteru nisu dali slušalice da zaštitimo uši od nesnosne buke izdrndanih motora.

Manju nisam pitao koliko se ostaje u Budimpešti, ali sam pretpostavio ne duže od dva dana pa mi je bilo lako da se brzo spakujem. I u 14 sati bio sam na uglu Maršala Tolbuhina i Smiljanićeve gde je bilo sedište Jezdine Jugoskandik štedionice (tu je danas centrala beogradske Komunalne milicije). Zateknem još nekoliko kolega, svi se zgledamo, nikom ništa

nije jasno, nagađamo razloge putovanja. U holu zgrade frtutma, Jezda nekoliko puta samo promakne i autoritativno deli zadatke, njegova supruga (sitna crnka) drži bebu u naručju i malo-malo pa je doji. Čekamo, oseća se malo nervoze.

Na trotoaru u Maršala Tolbuhina (sada Mekenzijeva) parkirana dva velika Shevrolet Lumina minivana – jedan crni, drugi sivkastosrebrnasti. Crni je za gazda Jezdu i porodicu, to je odmah bilo vidljivo. U njemu su spakovani lični koferi, firmirane putne torbe, dečja kolica. Broj kofera i putnih torbi sugerisao je da nije bio predviđen samo za produženi vikend u Budimpešti, više je ličilo na pripremu za duži boravak van zemlje.

Drugi džip bio je za novinare. I u gepek tog vozila (onaj veliki prostor između zadnjih sedišta i petih vrata) neki momci unosili su crne platnene torbe (takozvane krmače), džambo kese i pravi džakovi... Mnogo torbi... I taj se posao odužio... Trajao... Odu u zgradu, uđu u jednu prostoriju u prizemlju i odatle iznose torbe i džakove. Jedan im je obavezno otvarao i zatvarao vrata.

Meškoljimo se ispred zgrade a kad pitamo kad se kreće dobijamo odgovor „sa' ćemo, za koji minut“.

Novinarima je rečeno da je polazak zakazan za 14 sati. Pošli smo u 17.

Znak za polazak dobili smo kad se gazda Jezda pojavio s povećom torbom u ruci i jednom preko ramena. Pored njega supruga s bebom u naručju. Novinari pokušavaju da saznaju zašto je konferencija za štampu u Budimpešti, šta je tema, hoće li biti novog duela čuvenih šahista ili je meč otkazan. Jezda je zagonetan, samo kaže „strpite se do sutra ujutru tad ću sve da vam ispričam“. I ulazi u džip.

I novinari se smeštaju. Ali, za jednog nema sedišta. Ispostavilo se, za mene. Niko se nije bunio kad sam pristao da sednem u gepek, na one džakove. Nije baš bilo udobno kao na pravom sedištu, ali sam se nekako ušuškao. Bio sam okrenut postrance, sve vreme morao sam da gledam na bočni prozor, nije bilo prijatno ali to je bila cena posla. Važno je da smo krenuli.

Dvapat smo se zaustavljali na putu kroz Vojvodinu (jednom kod motela „Mandić“ gde smo čalabrcnuli neke improvizovane sendviče s nogu), granicu smo prešli kod Horgoša.

Tu se malo odužilo zbog formalnosti ali

nije bilo problema, Jezda je otišao u policijsku stanicu da se objasni s nadležnima, oko policijske kućice šetala je i Jezdina supruga s bebom u naručju, novinari su pokazali pasoše, niko nije pregledao džipove, „moj“ gepek s džakovima nije bio sumnjiv policajcima i carinicima i bez problema smo nastavili put. „Bio sam ispraćen kao car na granici od strane policije“, rekao je jedanaest godina kasnije Vasiljević u intervjuu Miloradu Roganoviću za Studio B u glavnom gradu Ekvadora. I zaista, „carski“ smo prešli granicu, u skladu sa statusom koji je gazda Jezda uživao u društvu i s obzirom na činjenicu da je država bila u izolaciji.

Nekoliko godina kasnije pala mi je na pamet još jedna moguća kombinacija - da je Jezda možda izneo novac po dogovoru s Miloševićem jer je trebalo plaćati nabavku deficitarne robe u vreme sankcija - oružja i nafte. Moguće je, mada deluje neuverljivo, jeftino i petparački. To je Borka Vučić radila elegantnije

U Budimpeštu smo stigli kasno uveče. Smeštaj u luksuznom Interkontentalu na obali Dunava i nekoliko minuta udaljenom od čuvene ulice Vaci. Smestimo se u jednokrevetne sobe, sidemo u hol, tu je i Jezda, pijuckamo piće u jednom od salona, pljušte pitanja, ali on je i dalje zamišljen i zagonetan: „Sutra ćete sve da saznate.“ Kao da hoće da nam pošalje neku šifrovanu poruku. Ode on da spava a mi nastavimo da još nagađamo, mada niko nema pravu informaciju i svi verujemo da će se konferencija za štampu „vrteti“ oko novog šahovskog duela Fišera i Spaskog. Niko ne naslućuje drugačiji scenario.

Sutradan, u 11 sati u jednoj maloj sali u prizemlju hotela organizovana je konferencija za novinare. Sem nas koji smo došli iz Beograda nema nikog drugog. Klaustrrofobična, skromna i pomalo zapuštena prostorija s prašnjavim zavesama, duguljasti sto na sredini sobe presvučen čojom i oko njega teške drvene stolice, čitava scenografija bez pompe i šljaštećih detalja. Ispred svakog novinara blok i he-

mijska olovka. Pojavljuje se Jezda, upadljivo nosi crnu plišanu torbicu, i kako dođe iza novinara teatralno zavuče ruku u pliš, izvadi nešto i drži u stisnutoj pesnici, a onda ispruži ruku i ispred svakog novinara stavi na sto po – zlatnik. Zlatnik s njegovim likom. „Šta je ovo“, pitaju novinari, nelagodno im je, još samo treba da se pročuje da ih gazda Jezda podmićuje. „Mali poklon od gazda Jezde za hrabrost što ste došli sa mnom ovde“, kaže domaćin konferencije za novinare. Ček', ček' – kakva hrabrost, zar novinari nisu došli da čuju detalje organizacije i uslova održavanja novog šahovskog meča?

Nelagoda ne prolazi, ali počinje konferencija za novinare. Šok: „Ja sam došao ovde i ne vraćam se u Jugoslaviju. Ovo znači da sam pobegao jer u Jugoslaviji se ne osećam sigurno i nemam nameru da se vraćam. Ostajem ovde.“ Tajac. A onda su počela da pljušte pitanja.

„A meč Fišer-Spaski?“, pitaju novinari. „To sad nije moj prioritet, možda neki drugi put“, kaže Jezda. „Što ste pobjegli iz Jugoslavije“, sledeće je pitanje. „Ne osećam se sigurno, meni i mojoj porodici ugrožen je život.“

Nisam pobegao. Izašao sam iz Jugoslavije da bih nastavio borbu protiv državnog kriminala. Moram da nastavim da se borim sve dok ne oborim ovaj režim, ne na kolena već na leđa. Režim moram da uništim. Nudim pet miliona dolara za glavu predsednika države. Organizovaću ljude koji žive u Jugoslaviji i patriote iz inostranstva koji će uništiti sadašnji režim. Za to mi neće biti potrebno mnogo vremena. Za nekoliko sedmica, a najviše za tri meseca, vratiću se u Jugoslaviju.“ – „Ko vam preti“, pitali su novinari. „To ne mogu sada da vam kažem, biće prilike jednog dana. Kao što vidite, sve svoje poneli smo sa sobom.“ Bilo je još pitanja, ali ovo je bila udarna vest gazda Jezdine konferencije za novinare u Budimpešti. Dakle, senzacija. Jezdimir Vasiljević, vlasnik Jugoskandik banke, izazvao je neprikosnovenog vladara Slobodana Miloševića sa sigurne distance. Pa da, to je razlog zašto je pobegao iz Jugoslavije.

U tih nekoliko minuta kao da niko nije disao u toj zagušljivoj prostoriji. Šok je bio neverovatan. Prisustvovao sam istorijskom trenutku. Ili, možda, dobro režiranoj predstavi. Da li se to Miloševićev banakar od najvišeg poverenja (naravno, posle Borke Vučić, Nikole Stanića i Dafine Milanović), čovek koji je sprovodio srpsku

varijantu Ponzijeve šeme i za potrebe režima opljačkao milione maraka iz slamarica lakomislenih građana a onda deo tog novca potrošio na nagrade Fišeru i Spaskom koji su pristali da popravljaju imidž međunarodno izolovane Jugoslavije, za ista preobratio u ljutog protivnika? Tada mi je gazda Jezdin nastup izgledao uverljivo, mada jeftino i amaterski. Čovek koji abdicira i gubi sve morao bi da pred javnošću pokaže bar malo više strasti i emocija. Nije bilo ni one njegove poslovlične prepotencije, ali ni rezignacije izigranog piona. Gazda Jezda je bio „ravan“. Ali, argument da mu je ugrožen život bio je dominantan. Tek u intervjuu za Studio B Vasiljević je ispričao fantazmagoričnu (dokazima i svedocima nikad potkrepljenu) verziju razloga napuštanja Jugoslavije o kojoj ama baš ništa nije dao naslutiti na konferenciji za štampu u Budimpešti: „Kad je propao državni udar, moralo je da se beži.“ Time je sugerisao da je učestvovao u neakvom pokušaju obaranja režima Slobodana Miloševića sa visokim oficirima i međunarodnim službama: „Ja sam došao u Budimpeštu, tamo su došli Henri Kisindžer i Filip Morion i ljudi koji su znali za neuspeo pokušaj puča, pa sam tamo morao da polažem račune o tome zašto nije uspeo državni udar.“ Ako je bio učesnik neuspelog državnog udara, logično je pitanje kako je onda, po vlastitom priznanju, prošao na granici „kao car“ kome policajci i carinici nisu pregledali džipove. A mi novinari bili smo svedoci tog „carskog“ tretmana.

Dok je još trajala konferencija za novinare Jezdimira Vasiljevića u Interkontinentalu, kopkala me je jedna njegova rečenica – „poneli smo sve sa sobom“. Šta je to „sve“? Vrzimali su mi se po glavni oni džakovi na kojima sam sedeo. Nisam mogao da se otmem utisku da sam osam sati od Beograda do Budimpešte sedeo na džakovima para koje je gazda Jezda poneo sa sobom i zbog čijeg smo utovara čekali tri sata u Beogradu da krenemo u Budimpeštu. On je, dakle, to blago poneo da finansira svoj egzil.

Nekoliko godina kasnije pala mi je na pamet još jedna moguća kombinacija – da je Jezda možda izneo novac po dogovoru s Miloševićem jer je trebalo plaćati nabavku deficitarne robe u vreme sankcija – oružja i nafte. Moguće je, mada deluje neuverljivo, jeftino i petparački. To je Borka Vučić radila elegantnije, bio sam nekoliko me-

seci ranije prisutan u JAT-ovom avionu za Larnaku kad su utovarani veliki koferi što je ona lično nadgledala.

I danas me žulja to zrnice sumnje da li su u gazda Jezdinim džakovima bili novac (dolari, švajcarci, nemačke marke) i zlatnici ili dečje pelene, špilhozne, bal-ske haljine i posteljina. I dalje me drži čvrsto uverenje da me je zaista žuljao novac štediša Jugoskandika i vruće iskovan zlatnici s Jezdinim likom u džakovima na kojima sam sedeo. Na tu temu odmah po završetku konferencije za štampu šalile su se i kolege koje su putovale u Budimpeštu: „Je li, kakav je osećaj sedeti na bogatstvu?“ Ni danas ne mogu da se oslobodim pomisli da sam neko ko je sedeo na milionima. Kakav je osećaj? Nije najudobnije. Ali, bar jednom u životu.

Jezda je otišao u policijsku stanicu da se objasni s nadležnima, oko policijske kućice šetala je i Jezdina supruga s bebom u naručju, novinari su pokazali pasoše, niko nije pregledao džipove, „moj“ gepek s džakovima nije bio sumnjiv policajcima i carinicima i bez problema smo nastavili put

„Hvala vam što ste došli sa mnom ovde da obavestite ljude u Jugoslaviji kakav režim imaju... Ne brinite za povratak u Beograd, obezbedio sam taksije, sve je plaćeno“, rekao je Jezdimir Vasiljević na kraju druženja s novinarima i napustio prostoriju.

Pogledao sam na sat, „ima još vremena za naslovnu stranu“, prošlo mi je kroz glavu. Trebalo je što pre poslati izveštaj za „Borbu“. Hteo sam prvo da se javim sa recepcije hotela, ali su mi rekli da mogu i iz sobe (uostalom, Jezda je rekao da je sve plaćeno). Pisao sam izveštaj s pomešanim osećanjem svedočenja istorijskom događaju, izvesne doze nelagode i straha. Iz sobe pozovem Borbinu stenografkinju i izdiktiram izveštaj, kaže ona: „Auu, bog te mazo, šta će sad jadni ljudi?“ Mislila je, naravno, na lakomislene i opljačkane štediša. Bilo je dva – pola tri kad sam spustio slušalicu. Sivo popodne u Budimpešti, tek da se prošetam do kafea „Gerbeaud“ na espresso i tortu.

Jezdu više nismo videli.

Uveče s dva taksija vraćamo se u Beograd. Kroz Mađarsku svodimo utiske, tražimo skrivene poruke u Jezdinom nastupu i tipujemo na Miloševićeve reakcije. Kad smo prešli granicu, u Vojvodini ciča zima, zaledili se prozori na kolima, poledica na putu, taksi leluja, kiselo se šalimo kako bi bilo dobro da posle svega donesemo žive glave u Beograd. Stižemo oko pola tri ujutru.

Kad sam posle nekoliko dana pričavao budimpeštansku dogodovštinu među prijateljima, jedna rođaka me je ukorila: „J...š zlatnik, mogao si da ga pitaš za mojih hiljadu maraka koje sam dala kod njega na štednju.“ Što jes', jes', nisam morao ni da ga pitam, pare su mi nekoliko sati bile nadohvat ruke.

A zlatnik „za hrabrost“? Žuljao me je. Nisam imao želju da ga čuvam kao uspomenu, pa sam posle izvesnog vremena odlučio da ga prodam. Zlatar u Čumićevom sokačetu kaže „50 maraka“. Nisam se dvoumio.

Iz egzila u koji sam ga ispratio 8. marta 1993. godine Jezdimir Vasiljević se vratio 2000. godine.

„Nisam valjda bio lud da dođem u Beograd dok su na vlasti bili oni zbog kojih sam pobegao. Kad je nastradala porodica Dafine Milanović, to je meni bio signal da napustim zemlju. Da ne bih bio ubijen“, izjavio je gazda Jezda jednom prilikom. Odmah po izlasku iz aviona bio je uhapšen. Usledio je višegodišnji sudski proces, da bi 2006. Vasiljević ponovo pobegao preko granice. Zbog toga je ostao bez vile na Dedinju, pošto je položena kao jemstvo od milion evra.

U drugom egzilu zadržao se do marta 2010. godine. Ko zna koliko bi lutao svetom da holandske vlasti nisu odlučile da ga izruče Srbiji.

Posle svih sudskih peripetija Jezdimir Vasiljević okrivljen je da je između 1991. i 1993. godine ošteti građane Srbije za više desetina miliona nemačkih maraka. Kada se taj iznos preračuna u današnji novac, ispostavlja se da je 55.000 ljudi, koji su deponovali novac u Jugoskandik štedionici, oštećeno za 107 miliona evra sa kamatama.

Država Srbija je 8. juna 2021. godine za 886 miliona dinara (7,5 miliona evra) prodala preostalo zlato, srebro i imovinu štedionice Jugoskandik koju je dobila u stečajnom postupku. Novac od prodaje uplaćen je u državni budžet u julu 2021. godine. **N**

**Ne morate sami da se nosite
sa viškom kilograma.**

**Medicinska
podrška postoji.**

Učini život lakšim!

POSETITE SAJT
istinaogojaznosti.rs

Ovaj sadržaj namenjen je isključivo
podizanju svesti i edukaciji o bolesti.
Za sva pitanja obratite se vašem lekaru.
Sve osobe prikazane na slici su modeli
i ne predstavljaju stvarne pacijente.

Novo Nordisk Pharma DOO Beograd,
Bulevar Milutina Milankovića 9
011 2222700
Sva prava zadržana.
SM26OB00088

Stigla je Moderna beogradska klasika

Parkovsko okruženje u srcu Beograda

Sa više od 1.000 stabala, hektarom zelenih površina, privatnim baštama i drvo-redima, Delta Land donosi novi koncept stanovanja u srcu Beograda. Na uglu Bulevara despota Stefana i Poenkareove ulice kompanija Delta Real Estate razvija novi stambeno-poslovni kvart zasnovan na konceptu Moderne beogradske klasičke, mestu gde se savremeni način života, pažljivo planirano zelenilo i prepoznatljiv karakter Beograda spajaju u jedinstvenu gradsku celinu.

Novi kvart zamišljen je kao prostor u kojem zelenilo nije samo deo pejzaža, već deo svakodnevnog života. Zato je vrabac, jedan od najprepoznatljivijih simbola Beograda, postao i simbol Delta Landa, podsećajući da se kvalitet jednog komšiluka često meri upravo onim malim stvarima koje ga čine prijatnim za život.

Na svega petnaestak minuta hoda nalaze se Tašmajdan, Botanička bašta, buđuci Linijski park i centralne gradske zone, pa Delta Land objedinjuje sve prednosti života u centru grada sa mirnijim, zelenijim okruženjem. Upravo taj spoj urbane povezanosti i parkovskog ambijenta predstavlja jednu od najvećih vrednosti projekta, osmišljenog kao mesto za kvalitetniji porodični život.

Projektom su predviđeni privatni ozele-njeni park, vrtići, biblioteka i kulturni centar, kao i sportski i rekreativni sadržaji: bazen, teretana, škola plivanja, klizalište i dečja igrališta. Uz obod kompleksa razvi-

jaće se lokali, restorani i kafei, pa će stanovnicima većina sadržaja potrebnih za svakodnevni život biti dostupna na svega nekoliko minuta hoda.

Koncept Moderne beogradske klasičke oslanja se na karakteristične proporcije, materijale i atmosferu po kojoj je Beograd prepoznatljiv, uz pažljivo očuvanje identiteta lokacije na kojoj se nekada nalazio pamučni kombinat „Sutjeska“. Umesto da izbriše istoriju prostora, projekat je uklju-

čuje u novu gradsku celinu kroz očuvanje njegovih najprepoznatljivijih elemenata.

„Delta Land nastaje na lokaciji koja ima snažan identitet i za nas je bilo važno da taj identitet ne izbrišemo, već da ga pažljivo nadogradimo. Projekat inspirišemo Beogradom koji prepoznajemo i volimo, njegovim klasičnim proporcijama, materijalima i osećajem kvarta. Istovremeno, posebnu pažnju posvećujemo industrijskom nasleđu prostora. Dimnjak, kao jedan od najprepoznatljivijih repera lokacije, ostaće deo budućeg ambijenta, dok radimo na tome da i postojeći objekti pronađu svoje mesto u novom konceptu“, kaže Ivana Letić, direktor projektovanja i glavni arhitekta projekta Delta Land.

Poseban akcenat stavljen je na održivost i energetska efikasnost. Grejanje i hlađenje biće zasnovani na geotermalnim sondama, koje bi prema procenama investitora trebalo da omoguće uštede energije do 40 odsto. Kompleks će raspolagati sa više od 2.500 parking mesta u podzemnim garažama, kao i infrastrukturom za punjenje električnih vozila.

Delta Real Estate u razvoj Delta Landa investira više od 450 miliona evra, a useljivanje prvih stambenih jedinica planirano je krajem 2028. godine.

DELTA LAND

Moderna beogradska klasika

*I vrapci znaju
gde je najlepše
u kraju.*

deltaland.rs

Kako je Dara pobedila „Vaska Žabatu“

Impresioniralo me je u kojoj meri Jugoslavija i dalje postoji kao živ i dinamičan kulturni prostor – za razliku od političkog prostora, koji je očigledno stvar prošlosti, rekla je u razgovoru Plamena Halačeva koja odlazi iz Beograda sa mesta zamenice šefa Delegacije EU u Srbiji u Brisel

**Razgovarao Branko Rosić
Fotografije Nebojša Babić**

Možda će nekome biti čudno što sam u intervjuu sa Plamenom Halačevom, do pre neki dan zamenicom šefa Delegacije EU u Srbiji, na njenom rastanku sa Beogradom i odlasku na novu funkciju, u Brisel, pričao najviše o muzici. Ali ja sam druženje sa njom započeo i nastavio upravo sa muzikom. Upoznali smo se na jednom Exit partiju, pa smo uskoro išli zajedno na taj festival, pa na gostovanje i slikanje sa slavnim Dedi Džijem iz još slavnijeg benda Massive Attack. Čak smo i tokom promovisanja akcije EU „beogradski pasoš“ dok smo prelazili zebru kod Saborne crkve rekli „Bitlsi... Abbey Road“ i uradili fotku. Plamena je pravila fenomenalne partije, okupljala Beograd i zavolela trajno naš grad. Neki početak druženja bio je na zajedničkom gledanju finala Eurosonga u KC Gradu, Plamena je Bugarka pa je bilo logično da krenem sa njenom zemljakinjom koja je pobedila na Eurosongu.

Kako gledate na bugarsku pevačicu koja je pobedila na Evroviziji? Kakav je njen status u Bugarskoj i u čemu vidite fenomen njene popularnosti?

Moram da priznam da nisam veliki pratilac Evrovizije. Ali toliko prijatelja – uključujući mnoge iz Beograda – mi je pisalo: „O moj Bože, da li si videla bugarski nastup?“ da sam morala da je pogledam u finalu. I bila sam impresionirana: imala je neverovatnu pojavu na sceni, zaraznu pesmu i veoma snažan nastup, iako to nije vrsta muzike koju bih inače slušala.

Kao Bugarka sa obale Crnog mora, bila sam veoma ponosna na nju. A kao žena, bila sam još ponosnija što nije odustala uprkos ogromnom pritisku i neprijateljstvu sa kojima se suočavala na društvenim mrežama uoči takmičenja. Zato mi je delovalo potpuno zasluženost što ju je cela nacija dočekala kao heroja: dala nam je razlog za zajedničku radost i ponos. Uvek mi je drago kada neko sa Balkana uspe da stigne do finala. To su oni retki trenuci – pomalo kao tokom velikih fudbalskih prvenstava – kada uspevamo da ostavimo po strani komšijske sukobe i predrasude i navijamo jedni za druge. Često postoji osećaj: „Ako već ne može da bude moja zemlja, neka barem bude neka balkanska.“ Mislim da su takvi trenuci važni. Važno je da slavimo

uspehe jedni drugih i da postoje prilike kada se naš predivni region pojavljuje u vestima iz pozitivnih razloga.

Ali postoji i druga strana ove priče. Kada već govorimo o Evroviziji – koju, kao što sam rekla, ne pratim redovno – moram da pomenem da sam tek ovde u Srbiji saznala za pesmu „Vasko Žabata“, i koliko je ona i dalje viralna ovde. Do danas ga prijatelji i poznanici pominju, a neki se čak u šali pitaju da li bih volela da on nastupa na mom ispraćaju. I da, razumem zašto se ljudi tome smeju. Ipak, mislim da vredi postaviti pitanje zašto je baš taj nastup ovde imao tako dug život. Po mom mišljenju, on odražava način na koji popularna kultura ponekad svodi čitave zemlje na nekoliko poznatih klišeja i predrasuda koje same sebe održavaju.

TEK SAM OVDE U SRBIJI SAZNALA ZA PESMU „VASKO ŽABATA“, I KOLIKO JE ONA I DALJE VIRALNA OVDE. DO DANAS GA PRIJATELJI I POZNANICI POMINJU, A NEKI SE ČAK U ŠALI PITAJU DA LI BIH VOLELA DA ON NASTUPA NA MOM ISPRAĆAJU. I DA, RAZUMEM ZAŠTO SE LJUDI TOME SMEJU. IPAK, MISLIM DA VREDI POSTAVITI PITANJE ZAŠTO JE BAŠ Taj NASTUP OVDE IMAO TAKO DUG ŽIVOT

Upravo zato su trenuci poput Darinog uspeha važni. Ona je ponudila potpuno drugačiju sliku Bugarske: talentovanu, modernu, samouverenu zemlju koju je nemoguće ignorisati. Mislim da je to deo fenomena koji stoji iza njene popularnosti, kako u zemlji tako i šire. Ljudi nisu reagovali samo na dobru pesmu i nastup, već i na samopouzdanje koje je pokazala. A verujte mi, samouverene žene ne čine se svima prijatnima.

Kada ste prvi put posetili Srbiju, pre nego što ste zvanično došli u Beograd na radni zadatak? Da li je to bilo zbog festivala Exit?

Smešno je, ali da – prvi put sam Srbiju posetila upravo zbog festivala Exit. Pomalo me je sramota da to priznam, s obzirom na to da dolazim praktično preko granice, a ipak sam prvi put došla tek 2010. godine. Ipak, mislim da se to polako menja. Sve više ljudi putuje, prela-

zi granice i bolje se upoznaje. Ali i dalje ovde srećem mnogo ljudi koji priznaju da nikada nisu bili „na drugoj strani granice“. A to je zaista šteta – dve prestonice udaljene su svega oko četiri sata vožnje i toliko toga ima da se vidi i ot-krije. Imamo mnogo toga zajedničkog, ponekad čak i više nego što bismo želeli da priznamo.

Ko je nastupao na tom prvom Exit festivalu koji ste posetili i čega se sećate?

Oh, definitivno se sećam grupe Faith No More. U početku je bilo malo nape-to, uz nekoliko prilično oštih razmena sa publikom, koja je veoma uporno tražila pesmu „Easy“. Ali atmosfera se pot-puno promenila onog trenutka kada su počeli prvi stihovi:

„Know it sounds funny, but I just can’t stand the pain...“

A onda su se vratili na bis sa „Ajde Jano“ i čak zaigrali kolo – što je bio predivan gest prema publici.

Sećam se i svog prvog – od mnogih – susreta sa Novim Sadom. Odmah sam se zaljubila u opuštenu energiju tog grada i njegovu tihi lepotu. A sećam se još nečega: veoma neobičnog osećaja da sam mala tokom festivala. Bila sam okružena muškarcima i ženama višim od mene – što se ne dešava često – i nekako mi je to davalo čudan osećaj pripadnosti. Kao da sam stigla na pravu planetu. Taj osećaj se samo produbio otkako sam se pre četiri godine preselila u Beograd. To je grad koji mi nije jednostavno prirastao srcu. On je tiho, uporno – na jedan veoma balkanski način – pronašao put pod moju kožu. A pre nego što sam toga postala svesna, već je postao moj dom.

Kakva su bila vaša očekivanja od Srbije u pogledu muzičke i kulturne ponude pre nego što ste došli, i kako je vidite sada? Da li je možda bila bolja nego što ste očekivali? Da li biste nešto posebno izdvojili?

Moja očekivanja su već bila prilično visoka pre nego što sam došla u Beograd, ali me je kulturna ponuda ovde ipak iskreno iznenadila. Nije nikakvo čudo što je Srbija jedna od najuspešnijih učesnica našeg programa „Kreativna Evropa“ – ima toliko toga da ponudi. Ono što me je takođe posebno impresioniralo jeste u kojoj meri Jugoslavija i dalje postoji – kao živ i dinamičan kulturni prostor –

za razliku od političkog prostora, koji je očigledno stvar prošlosti. Ona i dalje čvrsto postoji utemeljena u regionu, ali je istovremeno duboko i istinski evropska.

Za mene evropska kultura upravo to i jeste: raznolikost i posebnost, ali i ono što nam je zajedničko. Kultura je ta moćna, autentična priča koja nas povezuje, razlikuje i govori nam ko smo.

Koje koncerte posebno pamтите iz vremena provedenog u Srbiji?

Bila sam na mnogo koncerata ovde – a sećam se da sam i vas, Branko, vidala na mnogima od njih: Róisín Murphy u Luci Beograd, DJ set Daddy G-ja u Dorćol Platzu, Guns N' Roses u Ušće parku, između ostalih.

Poslednji koncert na kojem sam bila ovde bio je nastup grupe Molchat Doma, beloruskog benda, u Luci Beograd. Publika nije bila brojna, ali je bila veoma posvećena.

Tokom boravka ovde otkrila sam i neke neverovatne domaće izvođače – počevši od mojih favorita, grupe KOI-KOI, čiji su koncerti puni energije i čije je prisustvo na sceni nenadmašno, preko legendarnog Nikole Vranjkovića i Vasila Hadžimanova, pa sve do nedavnog intimnog, poetskog nastupa Aleksandra Stojkovića, poznatog kao Još Gori, u KarmaKomi – kakvo otkriće!

Ako nisam nešto pobrkao, mislim da ste mi rekli jednom prilikom da vam je Rock Radio pravio društvo u automobilu svakog jutra dok ste išli na posao i čega se sećate iz tih jutarnjih radio-programa?

Oh, zaista će mi nedostajati Rock Radio. Slušala sam ga verno poslednje četiri godine. Bio je moj najodaniji saputnik tokom jutarnjih i večernjih vožnji i verovatno moj najbolji lek za preživljavanje saobraćajnih gužvi na Gazeli. Toliko sam se navikla da ujutru slušam Cokin vedar glas da mi je zaista bilo žao kada je otišla. Ona je sjajna radijska voditeljka i sigurna sam da nisam jedina kojoj nedostaje. Jedino što me je ranije frustriralo bilo je to što nisam mogla da nastavim da slušam radio čim bih izašla iz Beograda. Zato bih na putu ka Bugarskoj obično prelazila na RTS 202.

Šta mislite da bi Srbija trebalo da istakne kako bi ojačala svoj imidž i prepoznatljivost u Evropi?

Kao što sam već pomenula, Srbija ima izuzetnu kulturnu ponudu. To je nešto što treba negovati, podržavati i slaviti. Velika pažnja se, sasvim razumljivo, posvećuje ekonomskim rezultatima Srbije, i naravno da je to važno. Ali na kraju krajeva, ono što često pravi stvarnu razliku jeste kontakt među ljudima – taj osećaj pripadnosti istoj široj porodici. Čvrsto verujem da su kultura i umetnost oblasti u kojima je Srbija već u velikoj meri sastavni deo Evropske unije. I to je nešto što se apsolutno može koristiti za promociju zemlje, ali i čitavog regiona.

ZAISTA ĆE MI NEDOSTAJATI ROCK RADIO. SLUŠALA SAM GA VERNOST POSLEDNJE ČETIRI GODINE. BIO JE MOJ NAJODANIJ I SAPUTNIK TOKOM JUTARNJIH I VEČERNJIH VOŽNJI I VEROVATNO MOJ NAJBOLJI LEK ZA PREŽIVLJAVANJE SAOBRAĆAJNIH GUŽVI NA GAZELI. TOLIKO SAM SE NAVIKLA DA UJUTRU SLUŠAM COKIN VEDAR GLAS DA MI JE ZAISTA BILO ŽAO KADA JE OTIŠLA

Znam da ovo nisu laka vremena za kulturne aktore. Njima je potrebna podrška. A Evropska unija će nastaviti da ih ponosno podržava. Ne treba zaboraviti da je njihova uloga upravo da pokreću promene, da preispituju postojeće stanje i da nas podstiču da zamišljamo nove ideje i mogućnosti. Oni su takođe lice i glas Srbije u inostranstvu.

Srbija ima toliko talentovanih i međunarodno priznatih umetnika, muzičara, pozorišnih i filmskih reditelja, slikara i vajara. Oni su deo međunarodnog brendiranja zemlje i mogu pomoći da se predstavst drugačija slika Srbije – ali i čitavog regiona.

Ne kao ono što moja sunarodnica, istoričarka Marija Todorova, u svojoj kapitalnoj knjizi *Imagining the Balkans* opisuje kao „Drugog“ – odnosno negativnu sliku takozvanog Zapada o Balkanu – već kao sastavni deo evropskog kulturnog i umetničkog prostora.

U Evropi postoji mnogo posećenih muzičkih festivala. Da li imate neki lični favorit?

Ne baš – delom zato što volim raznovrsnost. Uživam u fantastičnim programima velikih festivala, ali veoma ceni i intimnost manjih festivala. Oni su

često odlična prilika da se otkriju novi bendovi i izvođači, a mnogo je lakše upoznati ljude.

Da navedem primer iz Belgije, kuda uskoro odlazim: tamo postoje svetski poznati veliki festivali poput Tomorrowland i Rock Werchter. Za ovaj drugi festival me vezuju predivne uspomene – nezaboravan prizor Nika Kejva koji peva i pleše po pljusk, kao i intiman, duboko emotivan nastup grupe Florence + The Machine u jednoj štali.

Ali Belgija je i mesto gde sam bila na najmanjem festivalu na kojem sam ikada prisustvovala – bukvalno u nečijem dvorištu. I iskreno, vidim mnogo lepote u oba ta iskustva.

Festival u Plovdivu – da li je Bugarska sada takođe na mapi važnih evropskih festivala?

Ovog vikenda idem na PhillGood. To je potpuno novi trodnevni muzički festival u jednom od mojih omiljenih bugarskih gradova – i jednom od najstarijih gradova Evrope – Plovdivu. Plovdiv deluje kao prirodan dom za jedan ovakav događaj. Bio je prvi bugarski grad koji je proglašen Evropskom prestonicom kulture i već dugo je poznat po kreativnoj energiji i kulturnoj živosti. Teško mogu da zamislim bolje mesto za novi muzički festival.

Impresionirana sam ambicijom ovog prvog izdanja. Program je neverovatan, sa izvođačima kao što su The Cure, Gorillaz, Moby, Thievery Corporation, Wolf Alice i Kneecap – a to je samo deo programa. Za prvi festival ovog tipa u Bugarskoj, to je zaista snažna poruka. Posebno mi je drago što idem sa bliskim prijateljem iz Beograda, koji će prvi put posetiti Bugarsku. Zato za mene ovo nije samo muzika. To je i prilika da podelim mesto koje volim i da ga vidim kroz nečije tuđe oči. I da, nadam se da su festivali poput ovog znak da se Bugarska sve čvršće pozicionira na mapi važnih evropskih kulturnih događaja. To svakako zasluuže.

Za kraj, uz poruku ljubavi, koje su vaše tri omiljene ljubavne pesme?

Ooo, kako izabrati samo tri? Izabra la bih klasike. Prva bi bila „At Last“ Ete Džejms – mogla bih da slušam Etu po ceo dan. Zatim „Black“ grupe Pearl Jam, koja je za mene najlepša pesma o slomljenom srcu ikada napisana. I na kraju „Be My Baby“ grupe The Ronettes, moja omiljena pesma za ples u kuhinji svih vremena. **N**

Putno osiguranje

Osiguranje
doma gratis
dok ste
na putu

Bolje sada.

Prelomna tačka jednog veka ili sudbonosni udes istorije

Vizija ruskih revolucionara neminovno izaziva divljenje svakog posmatrača. I vera i posvećenost. To revolucionarno oduševljenje tako svojstveno svakoj revoluciji, i Hristovoj i Francuskoj, nosilo je Rusiju u budućnost sa ubeđenjem da se epohe mogu preskakati. Da se ljudi mogu namah predobriti. Da je teror neophodan za ostvarenje najviših ideala. Anomalija koja se u revolucionarnim potresima ne može izbeći. Nasilje uvek provocira nasilje. I tako unedogled. Nažalost

Piše Milan St. Protić

Ovojoj temi nema ravnodušnih. Retki su i iole uravnoteženi. Ruska revolucija predstavlja istorijski događaj o kom se, od momenta kad se zbio, lome koplja između fasciniranih i zgroženih. Nalik bogomoljcima i bezbožnicima.

Da li će pisac ovih redova uspeti da izbegne zamke subjektivnosti?

Videćemo ubrzo.

U istorijskoj ravni, međutim, u Rusiji se nije odigrala jedna revolucija već tri.

Ove tri epizode, jedna 1905. i dve 1917, zajedno čine jedinstven revolucionaran proces. Ona prva završila se neuspehom. U krvi je ugušena. Druga, Februarska, okončala se polovičnim ishodom. Carizam je svrgnut, ali je političko ustrojstvo preživelo još nekoliko meseci. Ona treća, Oktobra po starom kalendaru, zbrišala je sve dotad postojeće. U Rusiji kamen na kamenu nije ostao.

U prošlom tekstu, pomenuh sličnosti i razlike Francuske i Ruske revolucije.

Ovde bih dodao ovo. Francuska revo-

lucija se zgusnula u neprekidnom lancu zbivanja i preokreta. Ruska je trajala duže i nastavljala se s prekidima. U Francuskoj je ideja slobode, jednakosti i bratstva tvorila revolucionarnu konstantu, uključujući i Napoleonovu vladavinu. U Rusiji su se ciljevi menjali, ali su motivi bili nepromenjeni. Svaki ruski revolucionar na umu je imao temeljnu promenu političkog sistema i socijalne hijerarhije. U pogledu budućnosti razlikovali su se do krajnosti. Najzad, u fenomenološkoj dimenziji, obe revolucije su sru-

šile monarhije i usmrtille svoje monarhe uspostavljajući republike. Ovo, uz malu nijansu dolaska bonapartizma na vlast u dva oblika: isprva republikanskog, potom imperijalnog.

Francuska revolucija je rodila demokratiju. Ruska je iz autokratije prešla u diktaturu.

Najdublji uzrok Ruske revolucije krije se u nesposobnosti Romanovljevog samodržavlja da evoluiru i pronade podesniju i efikasniju instituciju svog funkcionisanja. Tokom čitavog devetnaestog veka od Pavla Prvog do početka dvadesetog veka pod Nikolajem Drugim, u Rusiji je u stvari sačuvan status quo. I onda kad su reforme izgledale fundamentalne, ukidanje kmetstva (kraj epohe feudalizma) 1861. na primer, ukupna društvena atmosfera se nije suštinski preobrazila.

Rusija druge polovine devetnaestog stoleća je, stoga, bila rasadnik svakojakih grupacija i ideologija. Bilo je tu ruskih mistika i tradicionalista, svih varijanti socijalizma i anarhizma, narodnjaštva i terorizma. Najslabija karika među ovim mnoštvom bili su prozapadni liberali. Iz Evrope u Rusiju je mahom stizao ekstremizam. To su one tri „pogubnosti“ o kojima je pisao Dostojevski: ateizam, nihilizam i imoralnost.

Slogan Nikolaja Prvog (1825–1855) „Bog, car, narod“ oličavao je rusku stvarnost i rusku svest u godinama i decenijama pre revolucije. Bez obzira na uzastopne krize, povremene izlive individualnog nasilja, ogromno siromaštvo seljaštva i ogromno bogatstvo plemstva, Rusija se nije pomerala sa mrtve tačke. U mešavini evropskog i istočnjačkog supstrata, uhvaćeni u dihotomiji realne statičnosti i priželjkivanog progressa, Rusi su se zamrzli u vremenu. Ni tamo, ni ova-mo. Tradicije se nisu mogli odreći. Inovativnost je delovala odveć zastrašujuće.

No, u osvit minulog stoleća, život ruskog življa bivao je teži iz dana u dan. Opšta beda masa, to rusko prokletstvo što pritiska Ruse odiskona, dostigla je vrhunac. I vera u cara i njegove natprirodne moći gotovo je presahla. Ljudi su se pobunili u gradu Svetog Petra izražavajući ogorčenje i protest, ali ne znajući tačno šta bi hteli.

Ključna istorijska činjenica sa dalekosežnim posledicama: Godine 1898. u Minsku je osnovana Ruska socijaldemokratska radnička partija dosledno marksističke orijentacije. Do raskola dveju frakcija (menjševika i boljševika) došlo je na Drugom kongresu (Brisel – London) 1903. Partijsko vodstvo, na osnovu odluke partijske većine, preuzeo je Vladimir Iljič Uljanov, u istoriji poznatiji pod nadimkom Lenjin.

Te 1905. poraz u rusko-japanskom ratu nadovezao se na opštu frustraciju beznađem i glađu. Najniži društveni slojevi nisu više mogli podnositi katastrofalno stanje u državi. Revolt je bio njihov odgovor. Njihov vapaj.

Nepregledna kolona gnevnog sveta predvođena Ocem Gaponom krenula je prema Zimskom dvorcu u Sankt Peterburgu s listom zahteva u vidu peticije adresovane caru lično. Sačekala ih je rafalna paljba carskih gardista. Bilo je poginulih i ranjenih. Masakr pobunjenih sužan-ja.

Da li je marksistički boljševizam bio u službi ruskog ekspanzionizma ili je bilo obratno, nije lako rastumačiti i doći do kategoričnog zaključka. Verovatno je istina bliža ovom drugom

Paralela s pokoljem na Marsovim poljima u Parizu 1791. nameće se sama od sebe.

Nikolaj Drugi reagovao je naizgled pozitivno. Bar na rečima. U svom Oktobarskom manifestu obećao je demokratizaciju vlasti, uvođenje višepartizma, slobodu javnog govora, obrazovanje parlamenta (Državna дума) s proširenim pravom glasa. Dočim, malo se od najavljenog obistinilo. I ta stidljiva liberalizacija Rusije kratko je trajala. Uskoro se situacija vratila u apsolutizam i represiju. Revolucija je doživela krah.

Ipak, tokom revolucionarnih previranja, u prestonici je organizovan tzv. Petrogradski sovjet vojnika i radnika, jedno predstavničko telo sastavljeno od različitih elemenata, i socijalnih i političkih. Za predsedavajućeg je izabran Leon Davidovič Bronštajn, levi revolucionar, čuven po svom pseudonimu – Lav Trocki.

Većina kolovođa ustanka, koji je u jednom periodu zahvatio i radništvo i seljaštvo i delove vojske, našli su načina da izbegnu iz zemlje i sklone se u emigraciju, uglavnom se nastanivši u Švajcarskoj.

Dvanaest godina docnije, opet je rat bio presudan činilac za izbijanje revolucije. Ovog puta se radilo o Prvom svetskom ratu u kom je Rusija stajala veoma loše u sukobu s Nemačkom, na samoj ivici totalnog rasula i raspada fronta. Carizam je belodano namah ogolio svu svo-

ju trulost. I trulost i trošnost. Nije se raspadao samo front. Raspadala se država.

No, pre nego što će Rusija eksplodirati, pokušalo se sa kompromisnim rešenjem. Februarska revolucija 1917. buknila je bez liderstva i bez plana. Ne spontano, nego instinktivno. Kao da je građanima Petrograda u trenu prekipelo. Kao da im se odjednom sve skupilo i moralo da pukne. Nezadovoljstvo iz 1905. nakupilo se do neizdržljivosti. Nedostatak hleba, i to doslovno, najniže nadnice, masovna nezaposlenost, klima gubitništva u ratu. Pogibija, pogibija, pogibija. U stotinama hiljada.

Povrh toga, toksičan uticaj kaluđera Raspućina na carsku porodicu i političko odlučivanje dolivao je ulje na vatru. Njegov misticizam i njegovo vešticarenje nisu mogli biti odgovor na probleme. Naprotiv, upravo je to Raspućinovo opsenarstvo postalo jedan od problema.

Prvo su se usprotivile žene iz dugačkih redova za racionisanu hranu. Za njima i svi drugi. Na stranu demonstancije stali su i mnogi vojnici iz prestoničkog garnizona. U uličnim obračunima stradalo je oko 1.300 ljudi. Petrograd se obreo u totalnom haosu.

Državna дума je imenovala Privremenu vladu s mandatom da smiri stanje u zemlji. Car Nikolaj Drugi abdicirao je po savetu svojih generala. Time je okončana tristogodišnja vladavina dinastije Romanov. Pala je poput peščane kule.

Pod predsedništvom konzervativnog kneza Ljvova, Privremena vlada je doživljena s podozrenjem. Zatim, s otporom i nepopularnošću. Uz to ispostavila se potpuno neefikasnom insistirajući na produžetku rata s Nemačkom uprkos katastrofalnim posledicama po ukupan politički i ekonomski poredak. Kneza Ljvova je u julu zamenio Aleksandar Kerenski, predstavnik ruskog demokratskog liberalizma. I njegova nastojanja u pravcu normalizacije bila su uzaludna. Kerenski je, i pored dobrih namera, srljao iz greške u grešku. Iz neuspeha u neuspeh. Iz skandala u skandal. Za dva meseca, njegov se autoritet srozao na nulu.

Poređenje s Miraboom? Ima osnova. Bar delimičnog.

Afera s generalom Kornilovim skupo ga je koštala.

Evo šta se tačno desilo.

Upravo je Kerenski postavio Kornilova za glavnokomandujućeg ruske voj-

ske. Ni dve-tri nedelje nije prošlo, a Kornilov je, smatrajući Privremenu vladu i samog Kerenskog neupotrebljivim, pokrenuo svoje trupe na Petrograd sa planom vojnog puča. Nemajući kud, Kerenski se obratio Petrogradskom sovetu, u kom su boljševici bili predominantni, za pomoć. Prihvatajući molbu, oni uspevaju da preduprede Kornilovljev napad. Tim činom je, naravno, ugled boljševika naglo porastao. Postali su definitivno politički faktor prvog reda. Istovremeno je poverenje u Kerenskog drastično opalo. Njegov opstanak na vlasti je, razumljivo i očekivano, doveden u pitanje. I ono malo narodnog legitimiteta nestalo je zajedno sa aferom Kornilov. Očajan, Kerenski formalno ukida monarhiju i proglašava Rusku republiku. Veoma kasnelo i sa minimalnim efektom.

U Rusiji je nastupilo doba bezvlašća. Vlast se prosto valjala prospektima Petrograda. Pitanje svih pitanja bilo je: Ko će prvi shvatiti o čemu se radi, sagnuti se, prigrлити je i preuzeti kormilo te grandiozne države na dva kontinenta?

U ondašnjem glavnom gradu Rusije, ključalo je. Vrelo.

Istočni front se definitivno raspao. Na milione razočaranih nesrećnika bacalo je mahom zastarelo i pokvareno oružje, napuštalo borbene linije i slivalo se u Petrograd i Moskvu. Ovi ruski mladići koji su svojevremeno obukli uniforme verujući u nepobedivost i slavu carske Rusije, sad su, onako polupijani, polusvesni i nadasve pobesneli, tamarali gradskim trgovima u potrazi za vinovnikom svoje gorke sudbine. Neko je za taj užas, mizeriju i stradanje, morao biti kriv. I morao je ispaštati. Kivni na sve i na svakog, ova ruska omladina što je iskusila besmisleno prolivanje krvi a da oni koji su ih u to terali nisu ni prstom mrđnuli kako bi ih od te strahote spasli, naprotiv, gurali su ih i dalje i dublje u rat iako je ishod bio porazan, bili su tempirana bomba. Beznadežnost rata u stvarnosti stvarala je beznadežnost u dušama dezertara. U prestonom gradu sačekivali su ih boljševički agitatori nudeći im „ljutu travu na ljutu ranu“. Utehu, osvetu i rajski vrt nadohvat ruku. Ne sutra ili prekosutra, već danas. Odmah. Bez odlaganja.

Prozivali su odgovorne, optuživali vlastodršce i privilegovane, obećavali radikalnu promenu. Hleba i mira, bila je njihova poruka. Pravda i jednakost. Do-

stojanstvo i svetla sutrašnjost.

A režim je još uvek bio nem i gluv. Nevoljan ili nespreman za energičnu reakciju, pasivan i zbunjen, uplašen pred prizorom potpune kalvarije cele zemlje. Jedino su boljševici, uz njih menjševici i eseri (socijalni revolucionari), bili pripravnici i znali šta im je činiti. Vladimir Lenjin ispred svih.

On se marta-aprila 1917. vratio u Rusiju iz švajcarske emigracije. U grupi ruskih revolucionara krenuo je sa železničke stanice u Bernu nemačkim blindiranim vozom u kom je njegov kupe proglašen eksteritorijalnim, pa je preko Švedske i Finske dospao u rodinu.

Sa sobom je doneo čuvene „Aprilske teze“ najavljujući da je kucnuo čas za proletersku revoluciju. Nema više čekanja. Ni čekanja, ni odugovlačenja. Sad. Februarska je bila buržoaska, na redu je komunistička. I smesta po dolasku priurio je na rad prevashodno baveći se izgradnjom partijske infrastrukture i političkom propagandom. Okolnosti su mu, očigledno, išle naruku. U avgustu mu se pridružio i Lav Trocki koji je, posle četrnaest godina revolucionarne samostalnosti, najzad pristupio boljševicima.

Revolucija je bila na pomolu. Neizbežna. Forsirana. Korenita.

Kad je osvanuo taj četvrtak, 25. oktobar (8. novembar) 1917, trebalo je obaviti poslednji zadatak. Oboriti ono malo što je od starog sistema preteklo i preuzeti vlast. Nekoliko sedmica pred odsudan događaj, Lenjin se sklonio u Finsku, zabrinut zbog pojačane režimske represije i dojava o njegovom hapšenju. U Petrogradu se pojavio na manje od četrdeset osam sati uoči velikog događaja. U međuvremenu, Trocki je i partiju i revoluciju preuzeo u potpunosti. Lenjin je,

Rusija druge polovine devetnaestog stoleća bila je rasadnik svakojakih grupacija i ideologija. Bilo je tu ruskih mistika i tradicionalista, svih varijanti socijalizma i anarhizma, narodnjaštva i terorizma. Najslabija karika među ovim mnoštvom bili su prozapadni liberali. Iz Evrope u Rusiju je mahom stizao ekstremizam. To su one tri „pogubnosti“ o kojima je pisao Dostojevski: ateizam, nihilizam i imoralnost

svedoče najpozvaniji hroničari Ruske revolucije, stigao na gotovo. Skoro gotovo.

Mornari iz imperijalne flote u Kronštatu, zavrbovani zavodljivim i zapaljivim rečima Trockog, odigrali su presudnu ulogu u oružanom prevratu.

Revolucija je trijumfovala u jednom jedinom danu.

Boljševici su prigrabili vlast.

Usledio je krvav i dugotrajan građanski rat (1918–1922). Boljševici protiv rojalista. Novi protiv starih. Crveni protiv belih. Do istrebljenja. Na kraju krajeva, zna se, pobedili su revolucionari.

Prvi, i dosad jedini, istinski demokratski, višestranački izbori za Ustavotvornu skupštinu održani su 12–14. novembra sa sledećim rezultatima: eseri (socijalni revolucionari) 40,4%; boljševici 24,0%; ukrajinski eseri 7,7%; ustavni demokrati (kadeti) 4,7%; menjševici 2,6%.

Ustavotvorna skupština je zasedala samo jednom, u januaru 1918. Pošto je eserska većina odbila sve predloge boljševičke vlade, Lenjin je naredio svojim gardistima da zauzmu zdanje skupštine, a on je proglasio njeno raspuštanje.

Bio je to i početak i završetak ruske demokratije. Zemlja je, preko noći, potonula u jednopartizam, jednoumlje i diktaturu. Stara priča u novom ruhu. Ideologije su se razlikovale, metodi vladanja su ostali isti. Gulazi su zamenili sibirski izgnanstva. Umesto zloglasne Obrane zavlada je još zloglasnija Čeka.

Na Lenjina je izvršen atentat u Moskvi 30. avgusta 1918. Na njega je pucala eserska aktivistkinja i dugogodišnja robijašica u carizmu. Po profesiji učiteljica, po imenu Fani Kaplan. Krivila je Lenjina za progon mnogih među njenim partijskim drugovima. Pogođen je bio s dva metka, u rame i u vrat. Preživeo je, prividno se oporavio, ali je serija moždanih udara tokom 1922. i 1923. dovela do konačne smrti ranih dana 1924. Fani Kaplan je tokom isleđivanja Lenjina nazvala „izdajnikom revolucije“. Kakva ironija! Streljana je bez čekanja, bez dokaznog postupka i bez procesa pred sudom.

Te 1918. boljševici menjaju svoj naziv u Rusku komunističku partiju, a 1922. i naziv države. Tad je nastao Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR).

Posle Lenjina, nastupile su višegodišnje frakcionaške borbe za primat između boljševičkih kolovođa. Četvorica najuticajnijih i najbližih Lenjinovih saradnika bili su: Trocki, Staljin, Zinovjev i Kamenjev. Široko je poznato ko je od njih izašao kao pobednik. Zinovjev i Kamenjev likvidirani su u čistkama tridesetih godina dvadesetog veka. Trocki je usmrćen u Sijudad Meksiku 1940. u zaveri pod okriljem Staljinovog NKVD-a (naslednika Čeke).

Do 1929. boljševici su na umu imali svetsku revoluciju smatrajući Rusiju za prvu varnicu tog monumentalnog i istorijski nužnog poduhvata planetarnih razmera. Sa osvajanjem vlasti, Staljin usvaja načelo „socijalizam u jednoj državi“.

U stvari, u staljinizmu su se dve oprečne realnosti i dve zaraćene koncepcije stopile u jedinstven ideološki amalgam. U Staljinovom načinu vladanja bilo je, dakako, revolucionarnog kontinuiteta, ali je bilo i vidnih tragova nekadašnjeg ruskog imperijalizma. Tema koja, u svakom slučaju, zaslužuje odvojen i detaljniji osvrt.

Konačno, po čemu je Ruska revolucija izuzetna?

Prvo i najvažnije, po tome što je jedna filozofska doktrina direktno pretočena u opipljiv politički sistem. Name-

ra rodonačelnika boljševizma bila je da se ideološka postavka Karla Marksa materijalizuje na primeru Rusije, a potom rasplamsa čitavom kuglom zemaljskom. Teškoće su nastale onda kad se pokazalo nemogućnim marksizam doslovno sprovesti u delo. Kad je postala jasna nerealističnost globalne revolucije. Sledeći nepisan zakon istorije, nezavisno od svega što je izmenjeno i nezavisno od milion-skih žrtava koje su položene na oltar te promene, boljševizam se ubrzo izmetnuo u političko-ekonomski program zasnovan na dirigovanju odozgo, povinujući se striktnoj partijskoj hijerarhiji i njenom diktatu sa neocarističkim kultom ličnosti Visarionoviča Staljina. Strahovlada je nasledila strahovladu.

Drugo, efekat koji je Ruska revolucija napravila u mnogim delovima čovečanstva predstavljao je kombinaciju primene komunističke ideologije i sovjetske imperijalne hegemonije. Da li je marksistički boljševizam bio u službi ruskog ekspanzionizma ili je bilo obratno, nije lako rastumačiti i doći do kategoričnog zaključka. Verovatno je istina bliža ovom drugom. Mada...

I treće, još jedna flagrantna protivrečnost. Nesaglediv napor je učinjen kako bi se proleterska revolucija izvela u zemlji u kojoj se industrijsko radništvo nalazilo u ubedljivoj manjini, u kojoj je feudalizam ukinut jedva pola veka ranije i koja nije raspolagala buržoazijom u Marksovom smislu tog pojma. Jedna zaostala sredina, sa masom ubogog seljaštva, većinom bezemljaša, zaostala i staromodna, podvrgnuta je eksperimentu zamišljenom za najrazvijeniji kapitalizam u Engleskoj i Nemačkoj. Otud su izgledi na uspeh bili praktično nepostojeći.

Vizija ruskih revolucionara neminovno izaziva divljenje svakog posmatrača. I vera i posvećenost. To revolucionarno oduševljenje tako svojstveno svakoj revoluciji, i Hristovoj i Francuskoj, nosilo je Rusiju u budućnost sa ubeđenjem da se epohe mogu preskakati. Da se ljudi mogu namah predobriti. Da je teror neophodan za ostvarenje najviših ideala. Anomalija koja se u revolucionarnim potresima ne može izbeći. Nasilje uvek provocira nasilje. I tako unedogled. Nažalost.

Ipak, u svojoj veličanstvenoj kontradiktornosti, Ruska revolucija jeste najznačajniji politički događaj dvadesetog stoleća. Izvan sumnje i izvan diskusije. **N**

Tamo iza severnog zida

Finci su pokrenuli obimne pripreme za odbranu od Rusije. U toku je povećanje rezerve. Starosni limit boračkog sastava povećan je sa 50 na 65 godina. Za pukovnike i više činove nema granice – dužni su da se bore dok lekarska komisija smatra da su pogodni za službu. To su mere koje treba da obezbede milion rezervista do 2031. Da, čitav milion, pa ko ima šta protiv Finske neka razmisli i prouči istoriju 20. veka o tome kako su se čvrsto držali

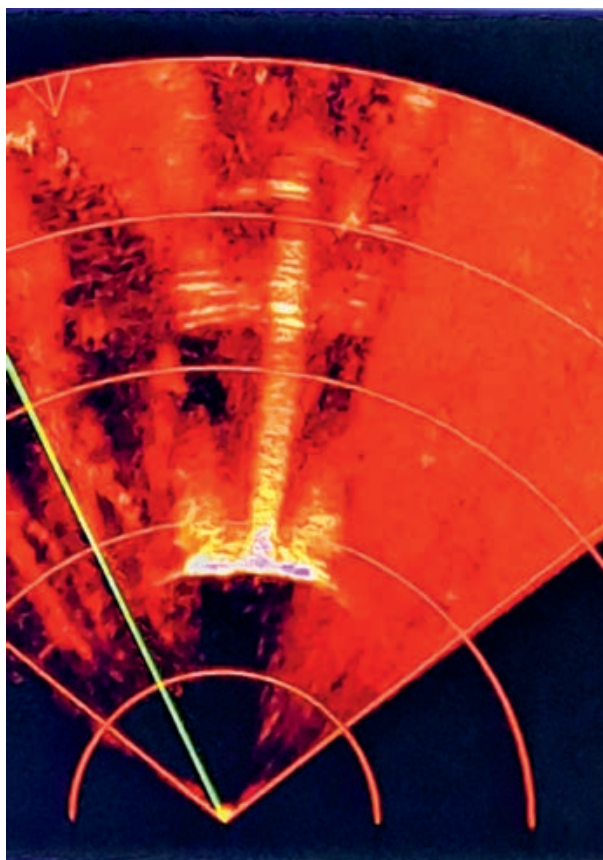
Piše Aleksandar Radić

Dekna još nije umrla, a ka' će ne zna se – glasi notorna domaća fraza koju ćemo ovaj put iskoristiti za to da vam predstavimo šta se dešava na istočnom frontu. Doduše, umire se, ali to su anonimni borci sa obe strane i stranci koji su došli da ginu u tuđem ratu za šaku dolara, evra, rubalja, čime su već plaćeni.

Rusi su počeli, Rusi bi trebalo i da završe rat, jednom kada oce- ne da je dosta. Zasada sa te strane govori se o resursima za godine ratovanja, o tome da postoji namera da se ide dalje i borbe nastave. Za takav rat možda nema žive sile (bez mobilizacije) i nije lako sa potpunom tehnikom – nekih sredstava ima, nekih za- fali pa se na terenu snalaze. Ako nema nevođenih raketnih zrna za rutinska raketiranja jurišnim avionima, ima avio-bombi velike mase sa krilcima za planira- nje i udari se i sa tri tone na neku halu poljoprivrednog gazdinstva.

Na prvi pogled ne bi se reklo da je ruska armija u prilici da plani- ra neke nove ratove. Pritisnuti su zadaci- ma na frontu, zatim potrebom da se za- tvore pravci na severu izloženi NATO-u posle ulaska skandinavskih država u taj savez, Finske koja je 2023. postala 31. čla- nica i Švedske koja je godinu dana nakon istočnog suseda postala 32. članica, pos- lednja zasada.

Rusima se proširila zona na koju mora- ju da paze jer samo sa Finskom dele 1.340 km granične linije. Ratne potrebe su bile na prvom mestu i za SVO na front su po- slane sve jedinice koje su bile pri ruci. Čak je formiran i jedan bataljon od dela posa- de jedinog ruskog nosača aviona „Admi-

NA PRVI POGLED NE BI SE REKLO DA JE RUSKA ARMIJA U PRILICI DA PLANIRA NEKE NOVE RATOVE. PRITISNUTI SU ZADACIMA NA FRONTU, ZATIM POTREBOM DA SE ZATVORE PRAVCI NA SEVERU IZLOŽENI NATO-U POSLE ULASKA SKANDINAVSKIH DRŽAVA U Taj SAVEZ, FINSKE KOJA JE 2023. POSTALA 31. ČLANICA I ŠVEDSKE KOJA JE GODINU DANA NAKON ISTOČNOG SUSEDA POSTALA 32. ČLANICA

ral Kuznjecov“ koji je na remon- tu već devet godina. Mornari se šale i zato su svoj borbeni sastav nazvali „Fregata“, po puno ma- njem ratnom brodu od jednog konvencionalnog nosača. Pravac front – bila je naredba i za morna- ričku pešadiju Severne flote i bal- tičke mornare i za razne jedini- ce Lenjingradskog vojnog okruga, intervidovske komande zadužene za Baltik koja je postojala od 1918. do 2010. godine, ukinuta je u re- formskom procesu, a zatim 2024. godine obnovljena jer se ukaza- la potreba nakon proširenja NA- TO-a na Finsku i Švedsku. Ruski Generalštab mora da se potru- di da ojača Baltik i da se pobrine za se- verne prostore od poluostrva Kola ka Murmansku za koje je zaduže- na Komanda Severne flote (Koma, Arhangelska i Murmanska oblast, Nenečki autonomni okrug). For- mirane su neke nove jedinice. Za svaki slučaj.

U NATO-u cene da Rusi prete be- zbednosti Baltika i pribaltičkim državama i Finskoj i zaleđu. Rusi kažu da u stvari NATO namerava

nešto. Naše provladine TV već su odavno prepoznale planove NATO-a da zauzmu Rusiju, podele na komadiće i da Finci samo što nisu krenuli. Srećom do Fina- ca ne dolazi duh emisije „Aktuelnosti“ i zato nisu ostrašćeni u završnoj pripremi invazije. Oni tvrde da se pripremaju za odbranu (naravno, za svaki slučaj) i za- ista rade na svojoj odbrani. Rusi takođe nešto podižu, neke kasarne.

Za razliku od Finske koja ima vrlo do- bru putnu mrežu, od granice ka dubini ruskog prostora ima vrlo malo stanov- nika i nešto puteva. Na brzu ruku grade se nove baze i jačaju postojeće. Nedav-

no su viđeni satelitski snimci baze Severomorsk-3 u Murmanskoj oblasti u kojoj je razmeštena palubna avijacija. Jedinica, avioni Su-33 i MiG-29K ljudstvo su u toj bazi jer nosač aviona možda ima perspektivu da postane staro gvožđe.

U blizini Finske, u ruskoj Kareliji, podiže se jedna nova baza predviđena za smeštaj 4.000–6.000 ljudi prema procenama zasnovanim na satelitskim snimcima. Tu će da se smesti združena taktička jedinica. Šuma na izabranom terenu posećena je u kasnu jesen prošle godine i tokom aktuelne građevinske sezone podiže se kasarna, skladišta i ostala infrastruktura. Primećeni su obimni radovi na obnovi kasarne u garnizonu Petrozavodsk koji nije popularno mesto za život i brzo pada broj stanovnika, ali sada po naredbi doći će uniformisana lica. U zahvatu Ladoškog i Oneškog jezera biće razmešten novi 44. armijski korpus formiran 2024. godine. Već tokom prikupljanja kadra delovi novog sastava poslani su na front u odbranu Kurske oblasti. Sve jedinice sa severa su u ratu, ali deo je u matičnim bazama i rotira se na frontu.

Finci su pokrenuli obimne pripreme za odbranu. U toku je povećanje rezerve. Starosni limit boračkog sastava povećan je sa 50 na 65 godina. Za oficire i oficire u rezervi sa 60 na 65 godina. Za pukovnike i više činove nema granice – dužni su da se bore dok lekarska komisija smatra da su pogodni za službu. To su mere koje treba da obezbede milion rezervista do 2031. godine, da, čitav jedan milion, pa ko ima šta protiv Finske neka razmisli i prouči istoriju 20. veka o tome kako su se čvrsto držali. Oni koji su u skorije vreme radili na obuci Finaca fascinirani su kvalitetom kadra i moralnim faktorom.

Tamo se pokreće gradnja državne infrastrukture pogodna za manevar oružane sile sa novim putevima, mostovima i železničkom prugom u vrednosti od 120 miliona evra. Za te pare može puno da se podigne. Nije to Srbija u kojoj stotine miliona evra zbrlja koji kilometar puta pred neke izbore.

Pozvali su saveznike i Šveđani su se odazvali. Od 6. juna 2026. godine formalno deluje združeni baltički sastav Forward Land Forces (FLF) in Finland u kojem je Švedska vođeča i ima na terenu 600 ljudi, zasada. Sastav koji će preći u brigadni rang biće u gotovosti 2030. godine i jezgro će ostati Šveđani u svojoj

bazi u Bodenu na severu te države, a komanda FLF je 120 km dalje u finskoj bazi u mestu Rovaniemi koje je poznato kao dom Deda Mraza.

Šveđani su se zabrinuli da li će imati dovoljno kadra za bataljon. Jedna zvanična prezentacija navodi da odluka da se uđe u tu misiju za Švedsku odražava stratešku kulturu sklonu tome da se preuzmu obaveze koje prevazilaze realne resurse. Pokazalo se da su mladi Šveđani i Šveđanke nabrijati za vojsku i dodatno stimulisani povećanim platama za posebnu službu.

U BLIZINI FINSKE, U RUSKOJ
KARELIJI, PODIŽE SE JEDNA NOVA
BAZA PREDVIĐENA ZA SMEŠTAJ
4.000–6.000 LJUDI PREMA
PROCENAMA ZASNOVANIM NA
SATELITSKIM SNIMCIMA. TU ĆE DA
SE SMESTI ZDRUŽENA TAKTIČKA
JEDINICA

Finci ne pozivaju ko hoće, a ko neće – jer mora se braniti otadžbina. Oduvek su temeljito pristupali obuci i priprema za rat i istorija se ponavlja – brzo uče lekcije iz Ukrajine i uvode u praksu. U centru za obuku formirali su poligone BASE 25 i BASE 26 koji simuliraju realnost savremenog rata uključujući dug boravak u podzemnim prostorijama i široku primenu dronova. Uređeni vatreni položaji sa metalnim vratima i oknima, prostor za smeštaj i boravak ljudi, vozila u zaklonu koja izlaze po potrebi, podzemni prostor za pripremu dronova koji izleću iz „utvrde“. Naravno, sve što se može gradi se od drveta. Uredili su oni podzemlje i nećemo se iznenaditi ako na snimcima neke vežbe vidimo da su nakon dugog dana na poligonu otišli u saunu. Sve za visoki moral i borbenu gotovost.

Finska puno nade za odsudnu odbranu polaže u fortifikacije koje su delom naslede starih vremena, Hladnog rata i straha od dolaska „crvenih“. Očišćene su i uređene fortifikacije, pripremaju se ponovo uređene linije, prepreke i modularni betonski bunker.

Takođe granice žele da uredi za odbranu i sve tri pribaltičke države, ali one se pouzdaju u saveznike jer od 2017. godine na njihovoj teritoriji su isturene taktičke grupe multinacionalne popune ekvivalenta ojačanog bataljona. Ojačano istureno prisustvo (Enhanced Forward Presen-

ce) program je koji se odnosi i na Baltik i Poljsku koje su pokrivene sa četiri bataljona više kao simbol jedinstva NATO-a, a ne realna sila. U Moskvi su ocenili da to treba zanemariti i da ako dođe do rata svi će se povinovati ruskoj sili. Omanuli su u toj proceni. Od početka ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine bataljoni su prerasli u brigade. Formirana su još četiri takva sastava i u baze na centralnom vojištu i crnomorskom zidu u Slovačkoj, Mađarskoj, Rumuniji i Bugarskoj došle su savezničke jedinice. Osam država – osam brigada. Deveta brigada je ona najmlađa jedinica formirana u Finskoj.

Od ove godine za formacije NATO-a u Estoniji i Letoniji pretpostavljena komanda je Prvi nemačko-holandski korpus (1 German-Netherlands Corps). Donedavno sve formacije bile su pod komandom Ščečinskog Multinacionalnog korpusa – severoistok koji u svojoj zoni odgovornosti posle preraspodele poslao ima Litvaniju i sever Poljske.

Sa tim jedinicama NATO postavlja branu prema Rusiji i pritiska koridor Suvalki, potencijalno osetljivi pravac koji može da poveže Belorusiju i rusku enklavu Kalinjingrad, sedamdesetak kilometara na granici Poljske i Litvanije. Od matice zemlje izolovan je 11. armijski korpus koji čine jedna mehanizovana divizija i jedan samostalni puk i nešto avijacije.

Matica i istureni komad zemlje okružen NATO-om održavaju vezu brodovima i nedavno je primećeno da su i ruski civilni tankeri dobili mitraljeze na palubi da se brane ako nešto pođe kako ne treba, na primer naleti neki ukrajinski dron. Takođe lete avioni i oni za prevoz ljudi i tereta i izviđački i mornarički patrolni, ali sada sa lovačkom pratnjom jer došla su takva vremena da se ne zna šta ko može da uradi. Pribaltičke države ne poseduju lovce, ali tamo su saveznici i valjda je to suština NATO-a da se udruže resursi.

Gotovo svakodnevno natovski piloti lete blizu ruskih aviona i bace pogled na to ko leti i gde, snime i prikažu atmosferu koja je kao nekada, u jeku Hladnog rata. Ima provokacija, bliskih proletanja, ali sve ostaje u džentlmenском odnosu. Doduše, tenzije narastaju. Na nedavnom samitu NATO-a u Ankari odlučeno je da saveznički lovci koji su zaduženi za zaštitu vazdušnog prostora baltičkih država sada su u borbenoj misiji. **N**

KO JE KRIV ZA KRIZU U BERLINU

Da li će ova zemlja po treći put uništiti Evropu?

Prethodna dva naoružavanja Nemačke nisu donela ništa dobro ni njoj ni Evropi. Treće se razlikuje u kvalitativnom smislu: prva dva naoružavanja služila su da se Evropa potčini, aktuelno bi, barem u namerama Berlina, trebalo da služi za spasavanje EU i Starog kontinenta u celini

Piše **Željko Pantelić**, dopisnik **Nedeljnika** iz Rima

U teškim vremenima svaki incident postane metafora. Tako je i poraz Nemačke od Paragvaja na Mundijalu postao slika i prilika ekonomske krize, političke nestabilnosti i nacionalnog lutanja Savezne Republike. Dodatni problem za EU, ali i Evropu u celini, jeste to što se sudbina celog kontinenta, u dobru i zlu, odlučuje u Berlinu, jer je Francuska paralizovana, a Velika Britanija u turbulentnim promenama vlada. Sve tri zemlje spaja činjenica da je ekstremna desnica najpopularnija politička opcija, od Alternative za Nemačku, preko Nacionalnog okupljanja, do Reform UK.

Nemački kancelar Fridrih Merc, kada je preuzimao novu funkciju pre godinu i kusur dana, proklamovao je dva prioriteta svoje vlade: ekonomski oporavak i zaustavljanje rasta podrške Alternativi za Nemačku (AFD) među biračima u Saveznoj Republici. Do danas se videlo malo ili ni-

malo u procesu ekonomskog oporavka, dok je AFD u međuvremenu postao najjača politička formacija u Nemačkoj sa pet procenata prednosti u odnosu na koaliciju CDU/CSU.

Da bi pokrenuo Nemačku i održao svoja obećanja, Merc mora da se obračuna sa nasleđem Angele Merkel i pre svega sa njenim strateškim greškama u energetskom i industrijskom sektoru i u odnosima sa Kinom. Slikovito rečeno, u digitalnoj eri Merkelova je ostavila Nemačku u analognoj epohi, otvarajući širom vrata usponu ekstremne desnice odlukom da

Slikovito rečeno, u digitalnoj eri Merkelova je ostavila Nemačku u analognoj epohi, otvarajući širom vrata usponu ekstremne desnice odlukom da primi više od milion imigranata iz Azije i Afrike u leto 2015.

primi više od milion imigranata iz Azije i Afrike u leto 2015.

Paket reformi koje je usvojila Mercova vlada ima za cilj da kreira uslove za lansiranje novog privrednog modela, jer model Merkelove više ne funkcioniše. Sa kineskom nelojalnom konkurencijom u sektorima gde je Nemačka godinama dominirala, Trampovom carinskom politikom i povećanjem cena energenata nakon ruske invazije na Ukrajinu, Merc mora da uradi ono što je Merkelova izbegavala godinama.

Međutim, stiče se utisak, gledajući mere nemačke vlade, da Merc više kupuje vreme nego što je odlučno krenuo u reformski zaokret. Poreske olakšice i debirokratizacija na domaćem planu, plus protekcionizam i redimenzioniranje tzv. Zelene agende na nivou EU, dovoljni su da se preživi, ali ne i da se ozdravi, to jest da se ekonomija postavi na stabilne noge i zaustavi nalet AFD-a.

Gromoglasno najavljena politika „Zao-

kret“ (Zeitenwende), osim naoružavanja, ima i drugi cilj: reorganizaciju i lansiranje nove nemačke ekonomije. Suština „Zakokreta“ je u kreiranju novih stubova nemačke ekonomije pošto su tradicionalni, počev od automobilske industrije, dovedeni u pitanje ili kompromitovani. Na Mercovoj vladi je da odluči da li će stotine milijardi evra potrošiti na kreiranje novih vrednosti od kojih će Nemačka živeti u sledećim decenijama ili će se limitirati na životarenje, nadajući se čudu.

Teško istorijsko nasleđe Nemačke i dalje visi kao Damoklov mač iznad Savezne Republike. Nemci su skupo platili ideju da mogu da konstruišu veliku naciju u srcu Evrope kroz kontrast sa ostatkom kontinenta u potrazi za zloćudnim „Sonderwegom“. Samo je totalni poraz u Drugom svetskom ratu i američko višedecenijsko prisustvo obuzdalo pruski duh i otvorilo vrata, sa Konradom Adenauerom, za stvaranje nove demokratske, slobodne i pomirene Nemačke sa komšijama.

Danas se Evropa nalazi u opasnosti da opet ostane bez Amerike, kao nakon Prvog svetskog rata. Bez američkog prisustva na Starom kontinentu, koje je garantovalo 80 godina mira zapadnoj Evropi, zli duhovi prošlosti će ponovo postati dominantni. Nemci će se vrlo brzo naći pred izborom da li će krenuti putem neonacionalističko-istočnoprusijanske prošlosti ili stazom koju je utabao Adenauer.

Ostatak Evrope može samo da gleda i navija: sve dok Nemačka ne bude odlučila šta želi od svoje prošlosti, Evropa neće imati budućnost. U tom kontekstu dolazak ekstremne desnice na vlast u Berlinu bio bi presudni test za opstanak EU. Na kontinentu koji je isprepleten nacionalizmima i rivalstvima, povampirenim u poslednje dve decenije, stabilnost i odolevanje Nemačke pseudopatriotskim zlopamćenjima presudni su za očuvanje mira na kontinentu.

Dosadašnji potezi tzv. mejnstrim stranaka u Nemačkoj u suzbijanju rasta AFD-a imali su uglavnom kontraproaktivne rezultate. Takozvani Brandmauer nije zaustavio AFD, ali je radikalizovao kompletnu političku scenu, s tom razlikom što su neki skrenuli ka ekstremnoj desnici, a drugi ka radikalnoj levici, a vladajuća koalicija je primorana da stavi u centar agende identitetska pitanja, teren na kome AFD lako pobeđuje.

MENJANJE ULOGE NEMAČKE

„Čemu služi najbolja država blagostanja ako dođu kozaci“, bilo je jedno od retoričkih pitanja kojima je Helmut Kol pravdao ulaganja u Bundesver i odbranu Savezne Republike pre kraha Sovjetskog Saveza. Više od tri decenije Nemci nisu videli Rusiju kao pretnju i tek je ruska agresija na Ukrajinu promenila tu percepciju.

Prethodna dva naoružavanja Nemačke nisu donela ništa dobro ni njoj ni Evropi. Treće se razlikuje u kvalitativnom smislu: prva dva naoružavanja služila su da se Evropa potčini, aktuelno bi, barem u namerama Berlina, trebalo da služi za spasavanje EU i Starog kontinenta u celini.

I pored osamdeset godina mira, višedecenijskog savezništva u EU i NATO-u, dva

Merc je najnepopularniji kancelar u istoriji Savezne Republike. Nakon godinu dana kancelarskog staža nekadašnji štićenik Volfंगा Šojblea uživa podršku samo 13 odsto građana koji pozitivno ocenjuju njegov dosadašnji mandat, dok ga čak 80 odsto vidi negativno

ključna partnera Berlina, Pariz i Varšava, sa velikim podozrenjem i nepoverenjem gledaju na naoružavanje Nemačke, ali i na prvu vojnu strategiju u istoriji Savezne Republike koja je objavljena u aprilu. Međutim, današnja Nemačka nema mnogo veze sa Drugim i Trećim rajhom.

Prethodni usponi, u dobru i zlu, Nemačke bili su vezani za socijalnu koheziju, karakteristiku da se sledi usvojena ili nametnuta nacionalna linija, dosledno i disciplinovano. Prusi su vekovima važili za jedan od najratobornijih naroda i bili su okosnica „germanizma“ koji je definisao još Julije Cezar kada je izašao na Rajnu i zaključio da Gali mogu da se asimiluju, a Germani ne.

Pomenute socijalne kohezije u Nemačkoj više nema. Nekada najratoborniji narod je ostario i upisao se među pacifističke. Podsetimo, samo 16 odsto Nemaca branilo bi svoju zemlju ako bi bila napadnuta. U međuvremenu je došlo do tektonskih demografskih i etničkih promena u Nemačkoj, što objašnjava uspon AFD-a. Blizu 26 miliona građana Nemač-

ke, ili jedna trećina populacije, poreklom su stranci, od imigranata „starosedelaca“ s prostora bivše Jugoslavije, Turske i Italije do novih pristiglih iz Azije i Afrike.

NAJJAČA KONVENCIONALNA ARMIJA

Prvi generalni sekretar NATO-a lord Izmej ušao je u istorijske čitanke sa definicijom smisla NATO-ovog postojanja: „Amerikanci unutra, Rusi napolje, Nemci ispod“. Nije tajna da Amerikanci, bez obzira na Donalda Trampa, gledaju na Nemce i dalje sa rezervom. Na tlu Nemačke i dalje je više od 20 američkih baza, sa 36.000 vojnika i još 15.000 pratećeg osoblja, a ne treba zaboraviti ni partikularan odnos između BND-a i CIA.

Posleratna Nemačka je od svog nastanka bila neka vrsta demokratije pod nadzorom i zato ne iznenađuju predlozi da se AFD zabrani, ali sa podrškom koja oscilira između 25 i 30 odsto, ukidanje AFD-a sa političke pozornice samo bi dodatno radikalizovalo društvo u Nemačkoj.

U novim okolnostima, sa sve agresivnijom Rusijom i SAD koje redefinišu odnos prema Evropi, Nemačka vidi svoju šansu da skine još nekoliko tabua koji su ostali kao atavizmi Drugog svetskog rata: kreiranje najjače konvencionalne vojske na kontinentu i transformaciju u nuklearnu silu. Naoružavanje Nemačke predstavlja psihološku i kulturnu revoluciju i okretanje naglavačke Izmejove teze, jer prvi put od 1945. Nemcima ne samo da nije zabranjeno da se stave na čelo evropske odbrane već se to od njih i očekuje.

Međutim, između Mercovih želja i stvarnosti postoji veliki jaz koji ne može da popuni ni 500 milijardi evra predviđenih za vojsku. Nepremostiva prepreka, barem dok se ne kreiraju armije humanoidnih robota, jeste slab odziv na regrutaciju. I pored velikih napora i propagandne kampanje, broj mladih Nemaca zainteresovanih za vojsku ne samo što je daleko od željene cifre da se kreira armija sa 460.000 vojnika, nego nije dovoljan ni za održavanje postojećeg brojnog stanja.

Upozorenja nemačkih funkcionera, počev od ministra odbrane Pistorijusa, da će Rusija napasti EU do kraja ove decenije, ili Mercova izjava da se Berlin brani u Vilnjusu, nisu uspeali da povećaju broj regruta, ali jesu podršku povećanju budžeta za odbranu, na rekordnih 65 odsto.

Druga prepreka je karakter naoružavanja Nemačke: da li će ono biti sprovede-

no kao evropski projekat ili će imati dominantni nemački pečat. Od odgovora na to pitanje zavisi kakva će biti reakcija i ponašanje partnera u Parizu, Varšavi, ali i u Rimu. Valja se prisetiti da je Berlin od 2013. godine pokrenuo seriju projekata za integraciju evropskih vojski pod koordinacijom Bundesvera.

Pravac delovanja Nemačke ne vidi se samo kroz kreiranje novih okvira vojne saradnje, već i kroz širenje nemačkih kolosa u vojnoj industriji na istok. Rajnmetal (Rheinmetall) u poslednjih par godina otvorio je svoja postrojenja u Litvaniji, Letoniji, Bugarskoj, Rumuniji i Mađarskoj. Istovremeno, u Litvaniji je konstruisana prva stalna baza za nemački bataljon koji će biti u potpunosti naoružan najmodernijim sredstvima do 2027. godine.

MERCU PRETI STARMEROVA SUDBINA?

Merc je najnepopularniji kancelar u istoriji Savezne Republike. Nakon godinu dana kancelarskog staža nekadašnji štićenik Volfganga Šojblea uživa podršku samo 13 odsto građana koji pozitivno ocenjuju njegov dosadašnji mandat, dok ga čak 80 odsto vidi negativno.

Eventualni dramatični poraz u istočno-nemačkim pokrajinama, Saksoniji-Anhalt i Meklenburgu – Zapadnoj Pomeraniji, sa posledničnim dolaskom AFD-a na vlast, otvorio bi krizu unutar CDU/CSU. U njoj bi ulog bio i kancelarsko mesto Merca. Drugim rečima, iznad nemačkog kancelara lebdi sudbina njegovog dojučerašnjeg kolege na čelu britanske vlade Kira Starmera.

Kao što je bio slučaj sa britanskim laburistima pre godinu dana, kada su isplivali na površinu prvi veliki problemi u Starmerovoj vladi, i nemački demohrišćani decidirano demantuju da unutar koalicije postoje previranja i da istaknuti prvaci gaje nadu da bi mogli da zamene Merca. Među najčestće spominjanim kandidatima su čelnici dva izuzetno važna landa: Hendrik Vist, predsednik Severne Rajne – Vestfalije, i Markus Zeder, prvi čovek Bavarške i CSU.

Međutim, Mercu ne preti samo puć unutar stranke. SPD ključa jednako kao i CDU/CSU jer su istraživanja javnog mnjenja još poraznija za socijaldemokrate koji su pali na četvrto mesto, iza Zelenih. U samom SPD-u vodi se veli-

Zajedljiva opaska Bjerna Hekea, lidera najtvrđeg krila AFD-a, da su zapadni Nemci Amerikanci koji govore nemački, a da su istočni Nemci Nemci koji govore nemački, više ne pije vodu

ka debata koliko je samoubilački nastaviti boravak u velikoj koaliciji i razmatra se mogućnost odlaska u opoziciju kako bi stranka imala mogućnost da se bolje profiliše i snažnije bori za naklonost birača.

Izlazak SPD-a iz vlasti otvorio bi vrata za različite scenarije, od manjinske vlade CDU/CSU koja bi od zakonskog rešenja do zakonskog rešenja tražila većinu u Bundestagu, ili bi po švedskom receptu pristala na spoljnu podršku AFD-a, ili bi se išlo na nove izbore.

Sva pomenuta rešenja gora su od trenutne koalicije, jer bi manjinska vlada CDU/CSU bila izrazito slaba, dok bi pristajanje na spoljnu podršku AFD-a srušilo „Brandmauer“ oko ekstremne desnice i legitimizovalo AFD. Dodatni problem je što novi izbori, imajući u vidu rezultate anketa, ne bi porodili koherentnu većinu, već bi samo još više iskopali rovove između suprotstavljenih strana.

MERCOV PLAN ZA IZLAZAK IZ KRIZE

Kancelar Merc je početkom jula prezentovao paket sa 34 mere za oživljavanje nemačke ekonomije. „Razumem nostalgiju za prošlim vremenima, ali ne možemo večno da se krijemo u prošlosti, potrebno je izaći na videlo i želiti budućnost“, poručio je Merc.

Nemački kancelar je smanjio nameće za najugroženiju kategoriju građana, a povećao je poreze za ljude koji zarađuju više od 250.000 evra godišnje. Predvideo je postepeno povećanje starosne granice za odlazak u penziju sa 67 na 70 godina, dok su u potpunosti ukinute mere za podsticaj odlaska u prevremenu penziju.

Nova rešenja predviđaju i lakše davanje otkaza zaposlenima sa velikim primanjima, kao i favorizovanje ugovora na određeno vreme, što je bio jedan od prioriteta udruženja koja okupljaju startup preduzeća. Kao korektivna mera usvojeni su finansijski podsticaji za osobe koje izgube i zatim brzo nađu novi posao. Novinu predstavlja i oštra borba protiv „lažnih

bolesnika“, imajući u vidu ogroman porast bolovanja.

Takođe, preduzeća koja posluju u strateški važnim sektorima i izložena su najviše posledicama brojnih kriza imaće mogućnost da interpretiraju u svoju korist radnu regulativu, odnosno neće biti primorana da je poštuju uvek.

Mercova ideja je i da „amerikanizuje“ društvo kroz deregulaciju: odnos između preduzeća i administracije baziraće se na motu „čutanje – odobravanje“, odnosno, ako u roku od četiri meseca nadležni organi ne odgovore, preduzetnik će biti autorizovan da počne sa radovima.

NOĆNA MORA AFD

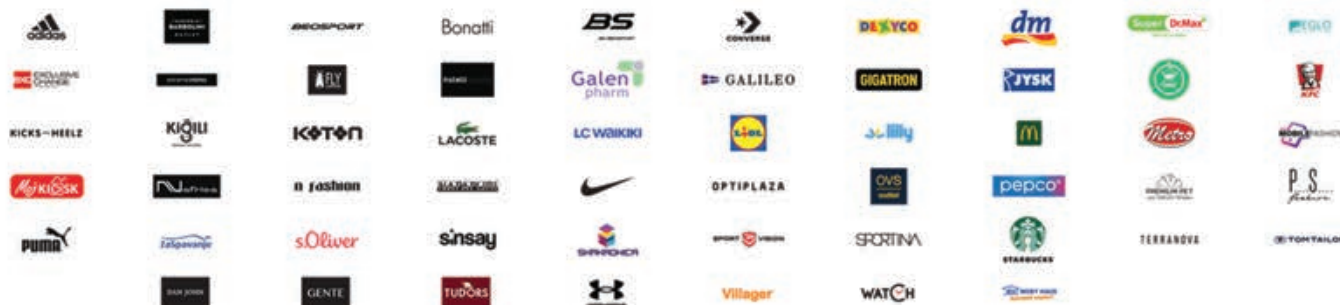
Poput italijanske ekstremne desnice koja se definiše kao anti-antifašisti, španske koja se predstavlja kao anti-antifrankisti, tako se i nemačka ekstremna desnica prezentuje kao anti-antinacisti. Posebna karakteristika AFD-a, koja kreira dodatne probleme na geopolitičkoj mapi i pre svega u EU, jeste izraženi antiamerikanizam i rusofilstvo.

Cilj AFD-a nije samo da pobedi na pokrajinskim izborima u Saksoniji i Meklenburgu, već i da bude legitimizovan kao prihvatljiv partner. U CDU/CSU boje se scenarija u kome AFD odnosi pobjedu ali ne može sam da formira vladajuću većinu. Naime, unutar koalicije postoji struja koja zagovara kreiranje koalicije na pokrajinskom nivou sa AFD-om u ime pragmatičnosti i omogućavanja formiranja stabilne vlasti. Na drugoj strani, vrh CDU smatra da je bolje pustiti AFD da sam formira vlast na pokrajinskom nivou uzdajući se u njihov debakl. AFD ima velike probleme sa rukovodjećim kadrovima i njihova politika se bazira na sloganima, banalnim obećanjima i pre svega na parolama kao što je „remigracija“, odnosno prisilan povratak stranca u zemlje porekla.

Bivši ministar spoljnih poslova Nemačke Joška Fišer u svom eseju „Wer sind wir“ upozorava na posledice dolska AFD-a na vlast: „Ako AFD dode na vlast u Berlinu, EU neće imati budućnost. Nemačka bi mogla treći put da uništi Evropu u sto i nešto godina. Odnosi sa Francuskom i Italijom ušli bi u krizu, a bez dobrih odnosa Berlina i Pariza nema EU. Pitanje nemačkog identiteta rasplamsalo bi sve ostale nacionalizme u Evropi i to bi bio kraj. **N**

Sve za LETO. NA JEDNOM MESTU.

A portrait of Žisel Peliko, a woman with short, reddish-brown hair and bangs, smiling. She is wearing a dark blue blazer over a light-colored shirt. Her hands are clasped in front of her, and she is wearing a ring on her left hand. The background is a solid dark blue.

EKSKLUZIVNO

**ŽIZEL PELIKO I
HIMNA ŽIVOTU**

Žena koja je (možda) spasla ovaj grozni svet

Žisel Peliko je preživela. I ispričala celom svetu šta joj se dogodilo. Posle toga nije isto. Sada svaka devojka ili žena zna da to može da se i njoj dogodi i da se takve stvari dešavaju – ne tamo negde nekoj ženi koju neki stranac napadne u mračnoj ulici, već ženama i devojkaama to rade njihovi najbližiji. Žisel Peliko je heroína današnjice, a rečenica da sram treba da promeni stranu jedna je od najvažnijih krilatica savremenog feminizma. Sve u vezi sa njenim istupanjem, odlukom da suđenje bude javno, pa sada i knjigom, jeste istorijsko i bez preterivanja

Piše Ana Mitić

Skoro niko nije mogao da pomisli da nešto tako jezivo postoji – da muž celu deceniju drogiraju svoju ženu u večernjim satima, siluje je i dovodi na desetina drugih muškaraca koje nalazi preko interneta, da je siluju u njihovom bračnom krevetu, tretiraju kao plastičnu lutku, „kesu“ sa kojom mogu da rade sve što im padne na pamet. I da ona ne zna da joj se to dešava sve dok je jednog dana ne pozove detektiv da dođe u policijsku stanicu. Ni tada ne veruje, dok joj ne pokaže snimak, jedan od preko 20.000 videa i slike gde je ti muškarci nesvesnu siluju.

Žisel Peliko je preživela. I ispričala celom svetu šta joj se dogodilo. Posle toga nije isto. Sada svaka devojka ili žena zna da to može da se i njoj dogodi i da se takve stvari dešavaju – ne tamo negde nekoj ženi koju neki stranac napadne u mračnoj ulici, već ženama i devojkaama to rade njihovi najbližiji – muševci, partneri, mladići dok su bez svesti pod uticajem tableta za spavanje, nemoćne i ničega ne mogu da se sete... Posle slučaja Peliko, nekoliko slučajeva po istoj matrici je otkriveno u više zemalja, Velikoj Britaniji, Grčkoj, poslednji u Nemačkoj...

Jer su žene na osnovu njenog svedoče-

nja posumnjale da se to dogodilo i njima – da su drogirane i silovane. A neke slučajeve je otkrila policija jer je zabrinjavajući porast muških onlajn grupa posvećenih silovanju gde se dele snimci uspavanih žena koje seksualno zlostavljaju.

Žisel Peliko je o tome objavila knjigu „Himna životu: Sramota mora da promeni stranu“ za koju je Nedeljnik otkupio autorska prava i koja će biti dostupna i čitaocima u Srbiji. Memoari, koje je napisala zajedno sa novinarkom Židit Perinjon, i koji su kao i ceo slučaj potresli svetsku javnost, sredinom februara su istovremeno objavljeni u 22 zemlje, a samo u Fran-

cuskoj je u prvoj nedelji prodana u skoro 70.000 primeraka. Odmah po izlasku dospela je na same vrhove lista najprodavanijih dela u državama poput Francuske, Nemačke, Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država...

Odluka da objavimo ovu knjigu bila je jednostavna – nismo imali dilemu. Nisu ni izdavači koji su širom sveta pažljivo birali kuće koje mogu da objave ovu važnu knjigu. I ona će uskoro biti u svim knjižara u Srbiji, a u preprodaji možete da je naručite na našem sajtu.

Ova knjiga je već spasla mnoge žene širom sveta jer su zahvaljujući priči Žizel Peliko o silovanjima koja su trajala punih deset godina, od 2011. do 2020. u porodičnoj kući u selu Mazan u Francuskoj, gde je trebalo da uživaju u penziji i (kako je mislila) srećnom braku koji je trajao skoro 40 godina, gde je Dominik Peliko dovodio muškarce da je siluju, mnoge žene prepoznale slične ili iste „simptome“. Prvo što će 60-godšnja Žizel primetiti jeste „pospanost“. A potom i druge nejasne stvari kao što je delom mokar donji deo pidžame pošto se probudi...

Žizel Peliko je dobrim delom zaustavila dalja silovanja žena na način kako se njoj to dogodilo a što je, ispostaviće se, uzelo ozbiljne razmere.

Pornhub je počeo da briše video-snimke koji u naslovu sadrže reč „sleep“ (spavanje/spavajući), a sada prikazuje i upozorenje da je takav sadržaj nezakonit ili nastao bez pristanka kada korisnici pretražuju snimke osoba koje spavaju.

Dominik Peliko je u decembru 2024. godine osuđen pred sudom u Avinjonu na maksimalnu kaznu od 20 godina zatvora, proglašen krivim po svim tačkama optužnice za višegodišnje drogiranje i silovanje svoje bivše supruge Žizel Peliko, kao i za podvođenje desetina nepoznatih muškaraca i zlostavljanje drugih članova porodice. U istom sudskom procesu, osuđeno je još 50 muškaraca (od ukupno 51) na zatvorske kazne u rasponu od tri do 20 godina, od čega su 47 njih proglašeni krivim za silovanje.

To su najrazličitiji muškarci, najstariji ima 74 godine, najmlađi dvadeset i neku, raznih obrazovnih profila, od vatrogasca preko mesara do bolničara, raznih društvenih statusa, neke je poznavala iz komšiluka i sretala ih u supermarketu i pekari – ne znajući da to nije slučajno već da „gledaju robu“, oženjenih, koji imaju decu... ako već upadamo u stereotipe

kako izgledaju silovatelji. Suđenje Dominiku Pelikou je suđenje kulturi silovanja i zaveštanje budućim pokolenjima, reći će njeni advokati.

Na svom poslednjem saslušanju Dominik Peliko je izjavio da je želeo da „pokori nepokorenu ženu“.

„O čemu je govorio? O mom odbijanju da mu dopustim da fotografiše naše hupa-cupa? Da upražnjam sodomiju? O onoj večeri 2012. kada smo sa prijateljima otišli da vidimo kako izgleda onaj svingerski klub u Ponto-Kombou čijeg je gazdu poznao?...“, piše Žizel Peliko.

„Na kraju ću biti kažnjena za to što sam rekla ‘ne’. Naša spavaća soba otvorena neznancima bila je samo produ-

Ova knjiga je važna za razumevanje seksualnog nasilja (i nasilja) nad ženama, kao i posledica, jer menja perspektivu ko sve može da bude zlostavljač. Jer jedan od najčešćih mitova o seksualnom nasilju jeste onaj o konstruktivnoj idealnoj žrtvi, idealnog zlostavljača i na kraju, uslovno rečeno, idealnog tipa situacije u kojoj se nasilje dešava

Jelena Riznić, Ženska solidarnost

žetak onog mesta na koje sam odbila da idem s njim. Veš koji sam nosila na video-snimcima bio je upravo onakav kakav sam odbijala da kupujem. Hemijsko potčinjavanje je bilo njegov odgovor na moja odbijanja.“

Činjenica da se sad otkrivaju isti slučajevi po celom svetu najveći je efekat koji je izazvala Žizel Peliko sa odlukom da izađe u javnost i odrekne se prava na anonimnost koju joj je omogućio francuski zakon, za razliku od devojaka i žena u Srbiji koje nemaju tu mogućnost da biraju, kaže Vanja Macanović, pravica iz Autonomnog ženskog centra.

Šokantno je da to nije jedini slučaj, nego da ima toliko takvih slučajeva da se

žene zlostavljaju u braku i od partnera – što je jezivo.

„Žizel je otvorila to da su žene koje imaju iste simptome kao ona mogle da posumnaju, da to što imaju venerične bolesti, ginekološke probleme... mogle su da provere a da ih lekari nisu pravili ljudima kao što su nju. Žizel nema neurološki problem, nego je bila drogirana, i to je velikom broju žena koje su pratile, koje su se prepoznale u njenoj priči, upalilo lampicu da provere šta se njima dešava. I ne bi se sad otkrili svi ovi novi slučajevi. To je baš važno za sve žene, ako posumnjaju, da provere da im se to slučajno dešava, jer očigledno da se to među muškarcima poslednjih 10 godina vrlo proširilo kao trend“, objašnjava Vanja Macanović.

Žizel Peliko u knjizi priča ceo svoj život, kako je upoznala svog bivšeg supruga: „Kad sam ugledala mladića u plavom džemperu, bila je to ljubav na prvi pogled“, kako su se venčali, kakva je njena porodica, kakva je njegova – gde se vidi da je njegov otac bio zlostavljač, da je Dominik bio seksualno zlostavljan kao dečak... Da su oboje izašli iz rata, da joj je majka umrla od raka pa je svoje zdravstvene, pre svega neurološke probleme povezivala sa majčinim tumorom mozga a ne sa tim da je muž kontinuirano drokira jakim dozama lekova za spavanje zbog čega je jednom imala saobraćajnu nesreću. I kako je gubitak majke uticao na devojčicu i loš odnos maćehe prema njoj, da je za Žizel bilo važno da je neko voli i da se uda za svog prvog momka i pobegne u nešto „bolje“. Pričajući svoj život upoznaje nas sa nekim detaljima o kojima treba misliti kad uđeš sa nekim u blizak odnos.

„Ponekad pomislim da, da se moj otac oženio nekom toplijom ženom, ona možda ne bi nikada ispunila prazninu koja je ostala iza naše majke, ali bismo mi imali više samopouzdanja, moj brat ne bi potonuo u melanholiju toliko da mu je na kraju stalo srce, a ja se svakako ne bih upuštala u ljubav bez odbrane. Iz želje da se spasem, jurnula sam prema lošem susretu. Ovako bih mogla beskrajno da ispisujem priču... Da se mama nije razbolela, ne bismo se vratili u Endr, ne bih upoznala Dominika. Ali čemu tragati za životom koji nismo imali, trenutkom u kojem smo se prevarili?“, piše Žizel.

„Verujem da je knjiga teška za čitanje“, kaže mi Vanja Macanović.

„Toga sam se i ja plašila“, priznajem, ali sam je pročitala za nekoliko sati, jer je

jako dobro napisana. I da je najveća vrednost što je kao „udžbenik“, uputstvo za sve žene i devojke da prepoznaju ili posumnaju ili se makar zapitaju i razmisle o nekim situacijama i odnosima u kojima bi se mogle naći, a u kojima se našla Žizel Peliko, ali nije posumnjala. I bez osude zašto nije – kako je mogla – jer upravo o tome piše u knjizi razmatravajući svoj život od detinjstva, rata i gubitka majke, odrastanja i trpljenja uvreda od maćehe, pa do zajedničkog života sa čovekom koji je bio njena prva ljubav, sa kojim je od svoje 18. godine, kojem je rodila troje dece i bila nekoliko decenija u braku – i koji je dovođio na desetine muškaraca da je siluju pošto je on prethodno „umrtvi“ jakim dozama za spavanje koje bi joj sipao u hranu.

Ko je mogao uopšte da zamisli takvo nešto i još da posumnja!?

„Ako je knjiga napisana tako da vraća na ono što ona nije prepoznavala, a što treba, kao što si rekla, da se prepoznaju ‘crvene zastavice’, ona je u stvari namenjena ovoj mlađoj generaciji devojaka. Da prepoznaju, jer one ulaze u partnerske veze. Mlađe devojke, nekako su otvorenije, mnogo više žele da znaju, imaju veću dozu predostrožnosti jer svašta se dešava i dosta se o tome priča. S jedne strane, mislim da su zaštićenije sa svim ovim stvarima koje mogu da saznaju. S druge strane, nisu, naivne su i dalje u nekim aspektima. Mislim da je bitno da dopre do onih koje treba da čuju, saznaju i da nešto nauče“, kaže Vanja Macanović.

Ako bi izdvojila najvažniju stvar koju je učinila Žizel Peliko, to je da je omogućila drugim ženama da prepoznaju to što se njoj dešavalo. I da ih je na taj način spasla.

„Ona je to zato i uradila. Zato što je bilo jasno, ako je toliko bilo muškaraca koji su njoj to radili, da sigurno ima još žena kojima se to radi. Zato ova knjiga bukvalno može da se gleda kao mini-priručnik za mlade devojke, za sve njihove buduće veze“, kaže Vanja Macanović.

Zašto je važno da se o ovoj temi ne čuti, pogotovo u sredinama kao što je naša konzervativna, patrijarhalna, gde, videli smo, seksualni predatori prolaze nekažnjeno, pitam glumicu Milenu Radulović, koja je igrala u predstavi „Proces Peliko“ sa još 30 domaćih glumaca, izvedenoj u decembru 2025. kao deo alternativnog festivala „ne:Bitef“, a koja se bavi potresnim dokumentarnim svedočenjem o Žizel Peliko i sistematskom porodičnom nasilju.

„Radi se o svesti o tome kakvi sve oblici zlostavljanja postoje. I da, uglavnom, dolaze od osoba najbližih žrtvi. Nikada ranije, do slučaja Peliko, nismo mogli da pretpostavimo da je moguća takva pojava, a kamoli da nije usamljeni slučaj. Kada društvo prestane jalovalo da osuđuje i da se iščuđava, a institucije krenu da rade svoj posao, dogodiće se suštinska promena, koja jedina može da prevenira buduće zločine“, kaže Milena Radulović.

Važnu promenu je donela Žizel Peliko sa tim njenim „sramota mora da promeni stranu“ i što je odbila da čuti.

Sramota je prvo osećanje koje žrtva oseti posle napada. Sramota je reći da se to dogodilo. „Sramota!“ je često i komentar okruženja na žrtvu. A sramota je biti nasilnik, pedofil, silovatelj, zlostavljač. To nam je Žizel poručila, da percepcija društva i odnosa prema seksualnom nasilju mora da se promeni

Milena Radulović

„Žrtve širom sveta čute. Društvo je uvek prvo na potezu da postavi pitanje koje žrtvu postavlja u odgovornu, ili delimično odgovornu poziciju. Što bi se reklo kod nas: ‘Je l’ davala povoda?’“

Sramota je prvo osećanje koje žrtva oseti posle napada. Sramota je reći da se to dogodilo. ‘Sramota!’ je često i komentar okruženja na žrtvu.

A sramota je biti nasilnik, pedofil, silovatelj, zlostavljač. To nam je Žizel poručila, da percepcija društva i odnosa prema seksualnom nasilju mora da se promeni“, naglašava Milena Radulović.

Žizel Peliko je heroina današnjice, a rečenica da sram treba da promeni stranu jedna je od najvažnijih krilatica savremenog feminizma. Sve u vezi sa njenim istupanjem, odlukom da suđenje bude javno, pa sada i knjigom, jeste istorijsko i bez

preterivanja, rekla je Iva Parađanin Lilić, osnivačica i glavna urednica Tampon zone, da predstavlja prekretnicu u kreiranju novog i jedinog pravog narativa kroz koji treba govoriti o seksualnom nasilju.

„Ta krilatica predstavlja odu i priznanje svim ženama koje su do sad prolazile kroz stigmatu seksualnog nasilja, umesto kroz zaceljenje i podršku. Toliko smo dugo svedočile potpuno pogrešnim obrascima u kojima dolazi do reviktimizacije, do svaljivanja odgovornosti na žrtvu, njenog sramoćenja. Žizel je svojom veličinom, snagom i hrabrošću dokazala i uperila prst tamo gde je društvo dugo odbijalo da pogleda, a to je sama srž problema – muškarci su nasilnici koji moraju da odgovaraju i mizoginija je ta iz koje se rađa nasilje.“

Svedočimo različitim talasima progovaranja žena o nasilju u poslednje vreme i lokalno i globalno, međutim dodaje da je glas ove žene rasvetlio neke od najmračnijih problema – da nasilnik može biti bilo ko. Ona je progovorila iz odgovornosti prema svim ženama sveta, ali i zahtevajući odgovore za sve kroz šta je prošla.

„Rečenica o sramu nije samo običan citat koji ćemo, sigurna sam, još dugo ponavljati, već borbeni urlik aktivistkinja i svih žena koje su preživele nasilje koji poručuje da do takvih slučajeva više ne sme mo kao društvo dopustiti da dođe.“

U sredini kakva je naša, sa stopom učestalosti nasilja i femicida kakva je naša, jedna ovakva knjiga može imati udžbenički karakter, naglašava Iva Parađanin Lilić.

„Kroz intimnu ispovest možemo pratiti njenu borbu za preobrat narativa i pravdu kakvu zaslužuje. Pojedinačna iskustva imaju tektonsku snagu da promene svest i osnaže nekog ko se oseća usamljeno i nemoćno, to smo videle i u brojnim talasima progovaranja i ovde, te jedna ovakva knjiga ima ogroman kapacitet da probudi, ali i pokrene. Ženska čutnja je prekinuta, svedočanstvo i borba Žizel Peliko dolaze u pravom trenutku da taj glas bunta pojačaju i usmere.“

Živimo u društvu koje nasilnicima prasha, koje na mizoginiju žmuri i svaka reč koju Žizel iznosi je gromoglasni poklič u osvajanju slobode i pravde, ne samo za nju već i za sve žene.

„Iznošenje iskustva i celokupna njena spremnost da se bori, suoči i na kraju napiše knjigu, za mene ima manifestni ka-

rakter koji nam poručuje da se probudimo i pogledamo ispred sebe. Njena priča nije samo 'strašni incidentni' slučaj koji će nas naterati da se zgražavamo i govorimo koliko je strašno, već je priča o snazi i hrabrosti koja je rešila da nas sve probudi i opomene. Da obelodani da je žmurenje na nasilničko ponašanje saučesništvo, da je mržnja prema ženama rasprostranjena i kontinuirano gajena i da se svemu tome mora stati jasno i glasno na put. Da ne postoje odgovori koji su između, postoje samo dve strane", kaže Iva Parađanin Lilić.

Žizel se udala mlada, sa 20 godina, i dobila prvog sina godinu dana kasnije. Pa ćerku pet godina kasnije, i još jednog sina. Imala je stabilna primanja i posao radeći u državnoj firmi celu svoju karijeru. Žizel je uradila sve „kako treba“, kaže Nina Pavićević, kreatorica Instagram stranice Kritički. Ispunila je sva društvena očekivanja, ona koja garantuju da će biti „prava žena“ i da neće završiti kao luda nesrećna feministkinja sa mačkama.

„I, uprkos društveno obećanoj komfornosti, njen muž ju je drogirao i organizovao grupna silovanja godinama. Nije se zaustavio jer mu je bilo žao, nego jer je otkriven.

Iznova se dokazuje suprotno od društveno očekivanog: nikom na licu ne piše da je silovatelj, i to mogu biti 'dobri muževi', očevi, komšije. Žizel Peliko je zauvijek promijenila način na koji se posmatra seksualno nasilje.

Čitati njenu knjigu znači i svjedočiti genezi nasilja, i podsjeća nas da je njeno zalaganje za sebe zalaganje za sve žene“, zaključuje Nina Pavićević.

Njena uloga u borbi žena protiv seksualnog nasilja i silovanja je istorijska.

„Sramota je skoro uvijek vezana za ženu koja je preživjela nasilje, dok se nasilnik oslobađa bilo kakve odgovornosti. Sav fokus se stavlja na žrtvu, i šta je sve mogla da uradi drugačije da ne bi došlo do toga. Žizel Peliko zauvijek mijenja to i njena odluka da se odrekne anonimnosti će ući u istoriju. Sigurno je teško mjerljiv broj žena na koje je trajno uticala svojim riječima i postupkom, ali znam da sam ja jedna od njih.“

„Ona je cijeli svijet natjerala da pogleda u lice činjenici da silovatelji nisu neka izdvojena kategorija ljudi, nego da su to (kako nam je statistika uvijek i govorila) oni najbliži ženi.“

Slučaj Žizel Peliko zaista je jedinstven po nivou nasilja i sveukupne izopačenosti, kaže Jelena Riznić, aktivistkinja i članica Ženske solidarnosti, koja je pročitala knjigu.

„Svako nasilje predstavlja povredu poverenja i udara na fundamentalnu postavku koju ima svako od nas – a to je da smo sigurni u zajednici kojoj pripadamo. Zajednica Žizel Peliko bila je, pored njene porodice, nekoliko hiljada ljudi koji žive u malom mestu na jugu Francuske, koje su ona i njen muž izabrali za mesto na kom žele da ostare. To znači da je u

U sredini kakva je naša, sa stopom učestalosti nasilja i femicida kakva je naša, jedna ovakva knjiga može imati udžbenički karakter. Kroz intimnu ispovest možemo pratiti njenu borbu za preobrat narativa i pravdu kakvu zaslužuje

Iva Parađanin Lilić, Tampon zona

tako malom mestu postojalo više desetina muškaraca koji su bili spremni da siluju ženu bez svesti. To znači da bi u slučaju neke prirodne katastrofe, rata, vanrednih dešavanja, potencijalno sa ovim ljudima delila sklonište jer su oni tu, najbliži.“

Sve ovo naglašava jer zaista nema mnogo slučajeva poput ovog, iako sada neki novi i slični postaju vidljivi u javnosti; ali baš zato što je ovo zaista jedinstven proces, nije bilo mnogo prostora za razumevanje Žizel Peliko, njene perspektive i nje same izvan nasilja. Rekla bi i da je nasilje koje je doživela potpuno oduzimanje kontrole nad sopstvenim životom, zdravljem, narativom o sebi. „A da je ova knjiga povratak kontrole nad svim tim i poruka svima nama da život postoji nakon nasilja i da u ljubavi i leži otpor nasilju.“

Ova knjiga je važna za razumevanje seksualnog nasilja (i nasilja) nad ženama, kao i posledica, jer menja perspektivu ko sve može da bude zlostavljač. Jer jedan od najčešćih mitova o seksualnom nasilju

jestе onaj o konstruktu idealne žrtve, idealnog zlostavljača i na kraju, uslovno rečeno, idealnog tipa situacije u kojoj se nasilje dešava, kaže Jelena Riznić.

„Zato mi je utoliko draže što je objavila ovu knjigu. Meni je lično bila bolna, ne samo iz očiglednih razloga, već zato što ogroman deo knjige i jeste posvećen pokušaju razumevanja kako je muškarac kog voli pola veka i koji je bio gotovo savršen partner i otac, mogao da bude i monstrum koji ju je čitavu deceniju drogirao, seksualno zlostavljao, doveo u opasnost nju i njenu ćerku. To nije ludak koji iskače iz mraka već toliko bliska osoba i ogroman deo knjige i jeste posvećen razrešenju krivice koju oseća, ne samo zato što nije znala šta se dešava – a i kako bi – već zato što prema tom čoveku i dalje gaji nekakve lepe emocije, prema njihovim zajedničkim uspomenama i prošlosti. Zaista sam mogla da osetim taj bol.“

Psihijatar Pol Bansisan, koji je dugo ispitivao Dominika, pomenuo je rascepljenog čoveka, objasnio je da u istom pojedincu mogu da sapostoje dve suprotstavljene ličnosti, jedna povezana sa stvarnošću, druga sa svojim fantazijama, piše Žizel.

Jelena Riznić naglašava da bi volela da knjigu pre svega pročitaju muškarci, ne samo zarad pokušaja razumevanja proste činjenice straha koja ostaje u svakom od nas, baš zato što je nasilje potencijal u svakom trenutku, baš zato što može doći od najbližih.

„Volela bih da pročitaju knjigu jer uviđam prostu pravilnost, a to je da je nekoliko miliona žena drhtalo prateći ovaj slučaj, poistovećujući se sa Žizel Peliko, pitajući se – mogu li ja da budem na njenom mestu? Volela bih da se neki muškarac zaista zapita – mogu li ja da budem na mestu njenog muža, komšija koji su na poziv njenog muža dolazili da je zlostavljaju? Volela bih da se pitaju šta bi zaista uradili ukoliko bi im neki blizak prijatelj u poverenju rekao šta je uradio ženi bez svesti – da li bi čuvali njegovu tajnu i doneli odluku da ne pomognu jednoj ženi, ili bi nešto ipak uradili?“

Jer to je ono što se desilo u ovom slučaju, podseća, bilo je ljudi koji su znali i koji su kasnije na sudu svedočili da su znali, ali nisu ništa uradili, jer nije njihova stvar ili jer su bili solidarni sa svojim drugovima zlostavljačima.

„Volela bih da ova knjiga može da pro-

Kada društvo prestane jalovo da osuđuje i da se iščuđava, a institucije krenu da rade svoj posao, dogodiće se suštinska promena, koja jedina može da prevenira buduće zločine

meni to, da barem delimično potakne muškarce da se pitaju kako oni mogu da doprinesu borbi i da ovo nije nešto što se tiče samo nas, žena.“

Žizel je želela da knjiga bude potpisana ovako, pod prezimenom Peliko, iako se razvela od Dominika. Želela je da svojoj deci ostavi nešto što će za prezime Peliko vezivati hrabrost, odvažnost, snagu, a ne stigmu i podsetnik da su deca silovatelja.

Žizel Peliko u knjizi piše kako nije bila feministkinja. Ali ova knjiga jeste posebna, upravo zato što jeste priča o rađanju feministkinje.

„Istina je da ni nakon prijave nasilja i pripreme suđenja ona sebe ne vidi kao feministkinju, ali se onda dešava promena. Sebi sam zabeležila u knjizi deo kada sreće mladu, uplakanu devojkicu koja joj govori koliko joj znači njena hrabrost jer ona nikad neće biti hrabra kao Žizel, dok joj ona briše suze i povezuje se sa njom, kao i deo gde kaže da ona svoje istupanje ne doživljava kao hrabrost, već kao izraz duboke želje da promeni patrijarhalno društvo“, kaže Jelena Riznić.

Podjednako važna stvar jeste odnos prema stvarnosti koji Žizel Peliko nosi kroz čitavu ovu knjigu, a koji ni jedan jedini promil nije određen cinizmom. Ona bi imala pravo i na cinizam, i na mržnju, i na izolaciju, ali umesto toga, bira da upravo sopstveno iskustvo i ranu transformišu u ljubav i povratak zajednici.

„U nekom delu zaključuje kako je za borbu protiv praznine upravo nužna ljubav, koja kod nje dolazi iz duboke ranjivosti. Meni je lično to bio najvažniji segment ove knjige, podsetnik da nijedna od nas nije pojedinačno jaka ili slaba, već da su snaga i hrabrost praktično ogledalo podrške koju dobijamo od zajednice“, dodaje Jelena Riznić.

Na kraju, Žizel Peliko poručuje da je ovom knjigom želela da kaže da se čovek radi iz sopstvenog pepela, da je ponovo pronašla životnu radost...

„Da kažem da sam živa. Da mi je potrebno da verujem u ljubav...“ **N**

SVETSKI BESTSELER

**Knjiga koja je potresla svet.
KONAČNO I U SRBIJI**

U preprodaji
na **Nedeljnik.rs**
Naručite svoj primerak

Knjiga žene koja je promenila način na koji svet govori o seksualnom nasilju, hrabrosti i preživljavanju, konačno stiže i pred čitaocima u Srbiji.

INSTANT NEW YORK TIMES BESTSELER

*Najbolja knjiga 2026. po izboru magazina The New Yorker.
Na vrhu liste najprodavanijih naslova u 22 zemlje sveta*

NARUČITE I PROČITAJTE PRVI U SRBIJI

Kad ostanemo sami, u svakom od nas ponovo iskrсне prošlost

EKSKLUZIVNI ODLOMAK IZ KNJIGE „HIMNA ŽIVOTU“

Sa francuskog prevela Olja Petronić

Ova priča ne pripada meni u potpunosti. Ona je probudila nemu i duboku bol koja se izvila iz praskona. Izazvala je veličanstven zemljotres. Kako shvatiti šta se dogodilo, šta je moje stradanje pokrenulo? One žene koje mi pišu da su konačno pronašle snagu da progovore, da se suoče sa pretrpljenim iskušenjima, čak da se razvedu, na hiljade tih pisama, onaj muškarac koji mi na peronu železničke stanice zahvaljuje za svoje dve kćeri koje su tek na pragu života, one tinejdžerke koje su me prepoznale na kraju sveta, tamo pod monumentalnim Hristovim kipom koji stoji nad Rio de Žaneiriom, prišle su mi sa suzama u očima, i onaj par koji sam srela kod dina, nedaleko od moje kuće, i koji mi je rekao da me voli... Osmehujem se, zahvaljujem, odgovaram da i ja volim njih, pokušavam da u njihovom pogledu deaktiviram prekomerno divljenje. Ja sam samo hodala duž pukotine, moje pukotine.

Kada sam imala šesnaest godina, uvek sam se pitala koja je moja misija. U tim godinama pitamo se o smislu života. Ja sam tražila više od toga, misiju, zato što je bila potrebna da bih pobegla od tuge koja je progutala moju porodicu i koja je mogla i meni da dođe glave. Bila je 1968. godina, žene su se kolektivno borile da se izvuku iz programiranog života, borile su se za abortus, za slobodu, čula sam ih, divila sam im se, ali bila sam daleko od njih, nisam razumela tu suprotstavljenost muškaraca i žena. Opsedala me je melanholična figura mog oca, kog nikada nisam mogla da utešim, ni njega, ni mog brata, nisam mogla da učinim ništa za njih, tako tihe, tako daleko od bilo kakve muške grubosti, tako privržene mami. I sanjala sam o ljubavi, o braku, o porodici, kako bih sve popravila, kako bih imala pravo na ono što mi je bilo otrgnuto, da starim pored muškarca, da privijam svoju decu uz sebe sve dok se ne oslobode, nežno odgurnu majčin zagrljaj zato što su odrasli. Želela sam sve to, ništa nije moglo da me skrene s tog puta, i verovala sam da

sam njime krenula kada sam se udala i u dobru i u zlu.

A evo me sad, sa sedamdeset godina sam žena mučenica, simbol novog feminističkog talasa koji nisam dobro poznavala. Ne želim da mu okrenem leđa još jednom. Ostaću ona koja jesam, bez mržnje, nesposobna da suprotstavim muškarce ženama jer smo, u to verujem, stvoreni da živimo zajedno. Nema sumnje da ću čak razočarati neke aktivistkinje, nisam baš radikalna, oduvek sam pristalica klasičnog i mirnog života. Ali čula sam kako one svu bol iz jednog suđenja pretvaraju u oslobađajuće pesme, na stepenicama Palate pravde, čula sam kako radost i gnev pobeđuju ćutanje, i zato sam srećna što svoju priču nudim kao primer a svoje ime kao barjak. I toliko mi je laknulo što znam da će neka žena, koja se bude probudila ne sećajući se šta se dogodilo prethodnog dana, pomisliti na mene ili, bolje rečeno, na ono što mi se dogodilo. Da, draže mi je da to napišem tako – pomisliće na ono što mi se dogodilo. Ne dopada mi se status žrtve i nikada se nisam osećala kao ikona, niti sam sebe smatrala takvom. Možda sam samo ispunila onu misiju koja me je mučila kada sam imala šesnaest godina.

(...)

Nema sumnje da je to razlog iz kojeg sam se na sudu suočila sa čitavom tom pričom. Svi su očekivali da vide razorenu ženu. A nije bilo tako. I dalje sam znala zašto sam ga volela i, rekla sam to na sudu, verovatno ću do kraja života kopati po zagonetki svojih uspomena kako bih spasla neke od njih. Nikada se neću svesti na to mučeno telo, moja duša nije u njemu – ni duša mlade devojkice kakva sam bila, ni duša žene kakva sam postala. Neobično je razmišljati i o jednoj i o drugoj, slagati ih jednu na drugu, znam po čemu su slične – životni elan im je zajednički – ali i po čemu se razlikuju. Više nisam ona supruga u stanju šoka u policijskoj stanici. Više nisam ona koja sam bila pre nego što sam otkrila Dominikovo pravo lice. Napredujem.

Bilo mi je potrebno da hodam. Bila mi

je potrebna tišina, a s njom se nije lako suočiti. Hvatam se za neke stvari. Ići ću do kraja puta. Ja sam poput hodača po žici, moram da produžim. Ne volim ni suze ni izlive emocija u javnosti. Odbijam da dozvolim da me ponese mržnja. Stoga, ako delujem pomalo ukočeno pod maskom osmeha, dostojanstvena za jedne, sumnjiva za druge, ako sam možda delovala kao da nisam sagledala razmere otkrivenih užasa, čak i u očima svoje dece, to znači da se usredsređujem na sledeći korak, sledeći dan. Predobro mi je poznato osećanje praznine, oduvek živim sa tom pretnjom, ono me prati, uzima mi ono što mi je drago, ono me je usisalo kada sam sve izgubila, kada sam stigla na železničku stanicu Lion, okružena gomilom ljudi, sa svoja dva kofera i psom. Tog dana sam čula da me ta praznina zove, mogla sam da padnem, ali želela sam da ostanem na nogama, da se još jednom uverim da život može da se nastavi, i to je najbolje što sam mogla da ponudim svojim.

Ipak, veza sa Davidom i Karolin nije prestala da se zateže nakon suđenja. Natanova tužba je ostala bez epiloga. Pitanja koja su ostala u senci nastavila su da nas dele. Sumnja je, upozorio nas je Antoan, mogla da osudi Karolin na večni pakao. Bila sam silno ponosna na nju kada je osnovala udruženje za borbu protiv hemijskog potčinjavanja: „Ne uspavljuj me“. Mislila sam da će i ona pronaći svoju misiju time što daje oblik toj veličanstvenoj borbi protiv poštasti za koju se ne zna, poštasti odsutne iz naših imaginarijuma, i što pokreće kampanje senzibilizacije, vodi dijalog sa institucijama. Znam da javna debata ne može da otkloni naše intimne patnje, znam da, kada ostanemo sami, u svakom od nas ponovo iskrсне prošlost i da moja kćer, u svom telu žene, mora ponovo da sagleda užasnu, tragičnu priču. Manje razumem nasilnost reči i naše teškoće izložene na svetlost dana. Čekaću koliko god je potrebno da se stvari smire. Upravo zato što verujem u uspomene, u trag koji one ostave u nama, u beskrajnu ljubav koju sam dala svojoj deci i primila je od njih. **N**

Jer dobre knjige tako žive

Šta smo sve čuli, videli i naučili tokom prvog meseca akcije koju su pokrenuli Nedeljnik i Velike priče?

Piše Marko Prelević

Kada ste novinar, mnogo vas žuljaju informacije koje imate. Želite da ih podelite sa čitaocima što pre, da ih pustite da žive u javnosti, pa šta košta da košta...

A nekada, eto, morate da čutite, zadržite nekog višeg cilja da kao hrčak prikupljate podatke, i da ih s čitaocima – zbog kojih se sve ovo i radi – delite na kašičicu.

Nije da je *nama najteže*, ali činjenica je da nije lako imati već skoro stotinu članova žirija koji su Nedeljniku i Velikim pričama poslali svoju listu deset najboljih romana na našem govornom području, a objavljujati jedan dnevno (svakog jutra na Velikim pričama) ili po nekoliko „sabranih“ u štampanom izdanju Nedeljnika, svakog četvrtka.

Zarekli smo se da, kako bi sve bilo profesionalno i objektivno, nećemo objavljivati nikakve preseke i proseke, ali ne možemo da kontrolišemo šta rade čitaoci.

Tako, recimo, jedan entuzijasta sa Reddita, na subredditu „Čitaonica“, svakog jutra – uz kafu, kaže – ažurira dosad objavljene liste i pravi svoju statistiku koja je dosta blizu onoj „zvaničnoj“ statistici.

Neki drugi su nam se čitaoci javljali mejlovima, u kojima su i sami slali svoje liste i iznosili svoje dileme:

„Akcija TOP 100 romana je fenomenalna i jako me je inspirisala, pa evo i mojih TOP 10. Listu nije baš bilo lako sastaviti, neki su ispadali pa se opet vraćali i onda sam shvatila da je kriterij posebna emocija koja me veže za romane koje sam čitala u jako velikom intervalu od bezmalo pola veka“, napisala je Slavica Lalović.

Aleksandra Idvorjan je, komentarišući dosad objavljene „spiskove“, ocenila da su neki izbori očekivani, jer se kvalitetna literatura često prepoznaje i potvrđuje kroz vreme.

„Ipak, posebno me raduje kada među odabranim naslovima svoje mesto pronadu i romani novijeg datuma, koji su uspeli da se istaknu svojim kvalitetom i ostave trag. Još više se obradujem kad nađem na romane koji su i meni veoma značili, o kojima sam dugo razmišljala i rado ih preporučivala pažljivim čitaocima – dopuštala im da idu dalje, jer dobre knjige tako žive i upravo to zaslužuju“, napisala je ova čitateljka.

A čitateljka Nataša Bogojević bila je verovatno jedna od onih koji su pokušali da se domognu pojedinih dela iz „Top 10“ naših članova žirija.

„Svi prijatelji koji vole knjige i uživaju u čitanju prate liste i pišu spiskove knjiga koje su propustili da pročitaju ili žele ponovo da pročitaju. Pošto nekih knjiga nema više u prodaji, možda će ove liste inspirisati izdavače da ih ponovo odštampaju, a i biblioteke možda zblistaju u ovom delu...“

I dok su naši čitaoci i na društvenim mrežama i mejlom otvoreno pričali šta misle, posle skoro mesec dana, možda je red da i mi izvučemo i prve zaključke.

Kao i što smo mislili, kad god se neko – pa i pisci i profesori i novinari – stavi pred zadatak koji podrazumeva i artikulaciju sopstvenog ukusa, to je pomalo *autobiografija o drugima*, uvid u način razmišljanja svakog od članova naših žirija. Možda i zato nam ponekad „ograđe“, fusnote i malena iskakanja od pravila koja su pred njih postavljena vrede taman koliko i naslovi.

Lajtmotiv kod pozvanih stručnjaka bio je da smo ih stavili na Tantalove muke, kada je retko ko od toga odustao. Olja Savičević Ivančević je priznala da je „odmah prešla“ deset naslova i bez puno truda dogurala do tridesetak najboljih romana, pa najavila da će, kad se ova anketa završi, sastaviti i javno objaviti listu „Sto MOJIH najboljih domaćih romana“.

Bivši predsednik SANU Vladimir Kostić poslao je možda najoriginalnije obrazloženje: izbor je zasnovao na „psihosomatskim posledicama čitanja pojedinih romana, na dužini stezanja u sredogrudu ili stomaku, na stanjima neodlučnosti i privremene obamrlosti“. I sam je zaključio da je takva metodologija „potpuno pogrešna i neupotrebljiva“, što ga nije sprečilo da nam dostavi listu na kojoj su „Travnička hronika“, „Seobe“ i „Pešćanik“.

Srdan Valjarević je – obradovali su se i raznežili čitaoci „Frica i Dobrile“ – ceo svoj uvod, u neku ruku i uvodni tekst čitave naše akcije, napisao u jednom pasusu. Pisac remek-dela „Komo“, koje se pojavljuje i na tuđim listama, svoju je „desetku“ složio po redosledu prvih čitanja i konstatovao da su ti romani „i dalje čvrsto na svom mestu“.

Branko Kukić, pisac, izdavač i urednik časopisa Gradac, uveo je u anketu *instituciju javnog izvinjenja*. „Kao što se i Stiven King iz žirija Gardijana izvinio Dikensu, i ja se izvinjavam Mihailu Laliću (Ratna sreća), Bori Ćosiću (Tutori), Radoslavu Petkoviću (Sudbina i komentari) i Filipu Davidu (Princ vatre).“

Da ova anketa nije lokalna razbibriga, najbolje je objasnio Goran Vojnović, i to tako što je napisao esej o listi koja ga je naljutila. Gardijanova lista sto najboljih romana svih vremena, piše Vojnović, „možda i više od svega razotkrila je što se u anglosaksonskom svijetu danas ne čita“.

Ako smo vas malo zainteresovali, taj njegov tekst moći ćete da čitate koliko o poslednjem vikendu meseca jula na Velikim pričama. A na njegovoj listi, što je samo na prvi pogled iznenađenje, nalazi se i jedan novosadski kantautor...

Ako veliki svet, kao što Vojnović spominje, ne čita našu književnost, red je da je bar mi popišemo, izmerimo i pomalo se posvađamo oko nje. Balša Br

ković, književnik i urednik kulture u Vijestima, iz svoje je liste sam izvukao i jedan nalaz koji zaslužuje posebnu pažnju: polovina romana sa njegovog spiska objavljena je šezdesetih godina prošlog veka.

„Roman je bio ključni iskaz duha moderniteta na ovom prostoru“, piše on, a razuđenost i autorsko majstorstvo koje se u dvadesetom veku ukazalo na prostoru „zajedničkog četvoroimenog jezika“ naziva zadivljujućim.

Brkoviću dugujemo i jednu simpatičnu fusnotu. Uvrstivši Pekićevo sedmotomno Zlatno runo, „totalni roman, onako kako ga je sanjao Fuentes“, dodao je: „uzgred, poznajem čak četiri osobe koje su pročitale cijelo Zlatno runo“.

Sara Arsenović Spajić vodila se „sećanjem na čitalačke iskre i senzacije tokom prvih susreta“ sa knjigama i poželeva nešto što bi trebalo usvojiti kao obavezu: da iste ovakve liste pišemo i čitamo za pet, pa za deset godina, da vidimo kako se menjaju naši ukusi.

Rajko Grlić je svoj izbor „natopio sentimentom“ i kao nehajno nam poslao opasku koja zvuči kao replika iz njegovih filmova: izbor se „drži starog western pravila da je samo mrtav pisac dobar pisac“.

Grličeva lista je dosta proširila granice jezika i žanra: na njoj su i „Materada“ istarskog Italijana Fulvija Tomice, i Kušanovih „100 najvećih rupa“, i Sidranov „Otkup sirove kože“. Marko Vidojković je pored Pekića i Andrića stavio „Hajduka u Beogradu“ Gradimira Stojkovića, roman uz koji su odrastale generacije osnovaca.

Bilo je i oštrijih zapažanja. Istoričar Milan St. Protić – vazda sklon polemici – objasnio je zašto nije stavio ni Krležu, ni Crnjanskog, ni Dobricu Ćosića. Umesto toga, tu su „Hajduk Stanko“, Ante Kovačić i Niko Bartulović.

Najveće otkriće je, makar sada tako stoje stvari, „Semper idem“ Đorđa Lebovića. Protić veli da je to roman koji se „upadljivo izdvaja“ među novijim izdanjima. Vojnović ne može da razume kako za knjigu nije znao više od dvadeset godina koliko postoji. Lebović se nalazi na velikom broju top-lista.

Anketa je popravila i poneku nepravdu, pre svega prema autorkama. Lana Bastašić je svoju listu otvorila Dubrav-

kom Ugrišić i uz nju stavila Dašu Drndić, Irenu Vrkljan, Slavenku Drakulić i Biljanu Jovanović. Olja Savičević Ivančević je na listu uvrstila Irenu Vrkljan, Dašu Drndić i Ivanu Bodrožić. Od modernih romana, malo-malo pa se „jave“ „Deca“ Milene Marković.

Kada se sve, ili makar ponešto sabere, ostaje nam onaj slatki odgovor na pitanje koje su mnogi postavili, što poluglasno, što vrlo javno: a čemu ova akcija služi? Služi, eto, tome da Zoran Predin pored Kristijana Novaka stavi Lojze Kovačića, da se jedan drugi Slovenac nađe na prvom mestu liste Srdana Dragojevića, služi tome da se vidi kako jedan isti roman različitim ljudima znači različite stvari: „Derviš i smrt“ je jednom članu našeg žirija „ulaznica za akademiju“, drugom „savest čitavog sveta“.

Služi tome da ovog leta čitamo više nego prethodnog, i manje nego sledećeg.

Pa malo li je?

Dragan Velikić

Pisac, dvostruki
dobitnik NIN-ove nagrade

1. Knjiga o Blamu
Aleksandar Tišma, 1972.
2. Sudbina i komentari
Radoslav Petković, 1993.
3. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
4. Zlatno runo
Borislav Pekić, 1978.
5. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
6. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
7. Otac
Miljenko Jergović, 2010.
8. Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji
Bora Ćosić, 1969.
9. Povratak Filipa Latinovicza
Miroslav Krleža, 1932.
10. Doba mjedi
Slobodan Šnajder, 2015.

Rajko Grlić

Režiser, scenarista, autor knjige
„Neispričane priče“

1. Travnička hronika
Ivo Andrić, 1945.
2. Proljeća Ivana Galeba
Vladan Desnica, 1957.
3. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.
4. Materada
Fulvio Tomizza, 1960.
5. Na rubu pameti
Miroslav Krleža, 1938.
6. Roman o Londonu
Miloš Crnjanski, 1971.
7. Štefica Cvek u raljama života
Dubravka Ugrišić, 1981.
8. 100 najvećih rupa
Ivan Kušan, 1992.
9. Odbrana i poslednji dani
Borislav Pekić, 1977.
10. Otkup sirove kože
Abdulah Sidran, 1989.

Balša Brković

Crnogorski pisac,
književni i pozorišni kritičar

1. Seobe, knjiga druga
Miloš Crnjanski, 1962.
2. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.
3. Zlatno runo
Borislav Pekić, 1978.
4. Povratak Filipa Latinovicza
Miroslav Krleža, 1932.
5. Bašta, pepeo
Danilo Kiš, 1965.
6. Mirisi, zlato i tamjan
Slobodan Novak, 1968.
7. Uvod u drugi život
Mirko Kovač, 1983.
8. Doba mjedi
Slobodan Šnajder, 2015.
9. Svila, škare
Irena Vrkljan, 1984.
10. Heroj na magarcu
Miodrag Bulatović, 1967.

Milan St. Protić

Istoričar, pisac, diplomata i bivši političar

1. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
2. Travnička hronika
Ivo Andrić, 1945.
3. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
4. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
5. Tvrdava
Meša Selimović, 1970.
6. U registraturi
Ante Kovačić, 1888.
7. Hajduk Stanko
Janko Veselinović, 1896.
8. Nečista krv
Borisav Stanković, 1910.
9. Na prelomu
Niko Bartulović, 1929. (?)
10. Proljeća Ivana Galeba
Vladan Desnica, 1957.

Branko Kukić

Pisac, izdavač, urednik, osnivač časopisa „Gradac“

1. Nečista krv
Borisav Stanković, 1910.
2. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
3. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
4. Dan šesti
Rastko Petrović, 1938.
5. Nišči
Vidosav Stevanović, 1971.
6. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.
7. Heroj na magarcu
Miodrag Bulatović, 1967.
8. Grad u zrcalu
Mirko Kovač, 2007.
9. Cink
David Albahari, 1988.
10. Fama o biciklistima
Svetislav Basara, 1987.

Olja Savičević Ivančević

Književnica i pesnikinja

1. Na rubu pameti
Miroslav Krleža, 1938.
2. Lisica
Dubravka Ugrešić, 2017.
3. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.
4. Proljeća Ivana Galeba
Vladan Desnica, 1957.
5. Sonnenschein
Daša Drndić, 2007.
6. Svila, škare
Irena Vrkljan, 1984.
7. Kronika o našem malom mistu
Miljenko Smoje, 1971.
8. Mramorna koža
Slavenka Drakulić, 1989.
9. Područje bez signala
Robert Perišić, 2015.
10. Sinovi, kćeri
Ivana Bodrožić, 2020.

Goran Vojnović

Književnik iz Ljubljane

1. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
2. Ministarstvo boli
Dubravka Ugrešić, 2004.
3. Tri posleratna druga
Đorđe Balašević, 2004.
4. Selidba
Miljenko Jergović, 2018.
5. Ciganin, ali najljepši
Kristian Novak, 2016.
6. Doživljaji Nikolettine Bursaća
Branko Ćopić, 1956.
7. Beara
Ivica Đikić, 2016.
8. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.
9. Koko i duhovi
Ivan Kušan, 1958.
10. Nečista krv
Borisav Stanković, 1910.

Marko Vidojković

Pisac iz Beograda, autor brojnih bestseler romana

1. Besnilo
Borislav Pekić, 1983.
2. Strah i njegov sluga
Mirjana Novaković, 2000.
3. Ispljuvak pun krvi
Živojin Pavlović, 1984.
4. Gospodica
Ivo Andrić, 1945.
5. Aspirin
Nenad Racković, 2002.
6. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.
7. Foliranti
Momo Kapor, 1975.
8. Deobe
Dobrica Ćosić, 1961.
9. Orlovi rano lete
Branko Ćopić, 1957.
10. Hajduk u Beogradu
Gradimir Stojković, 1985.

Ante Tomić

Književnik i novinar iz Splita, autor brojnih romana i scenarija za film i pozorište

1. Travnička hronika
Ivo Andrić, 1945.
2. Na rubu pameti
Miroslav Krleža, 1938.
3. Životopis Malvine Trifković
Mirko Kovač, 1971.
4. Tvrdava
Meša Selimović, 1970.
5. Bakonja fra Brne
Simo Matavulj, 1892.
6. Pop Ćira i pop Spira
Stevan Sremac, 1898.
7. Prosjaci i sinovi
Ivan Raos, 1971.
8. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.
9. Forsiranje romana-reke
Dubravka Ugrešić, 1988.
10. Osmi povjerenik
Renato Baretić, 2003.

Stevo Grabovac

Pisac, dobitnik NIN-ove nagrade

1. Peščanik
Danilo Kiš, 1972.
2. Dnevnik o Čрноjeviću
Miloš Crnjanski, 1921.
3. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
4. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
5. Gluvi barut
Branko Ćopić, 1957.
6. Proljeća Ivana Galeba
Vladan Desnica, 1957.
7. Sabo je stao
Oto Horvat, 2014.
8. Komo
Srdan Valjarević, 2006.

9. Dvori od oraha
Miljenko Jergović, 2003.
10. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.

Vida Davidović

Spisateljica, dramski pisac,
teoretičarka drame

1. Dan šesti
Rastko Petrović, 1961.
2. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.
3. Dnevnik o Čрноjeviću
Miloš Crnjanski, 1921.
4. Povratak Filipa Latinovića
Miroslav Krleža, 1932.
5. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
6. Orlovi rano lete
Branko Ćopić, 1957.
7. Nečista krv
Borisav Stanković, 1910.
8. U kasno ljeto
Magdalena Blažević, 2022.
9. Pop Ćira i pop Spira
Stevan Sremac, 1898.
10. Došljaci
Milutin Uskoković, 1910.

 Raiffeisen
Premium Banking

Svet bankarskih privilegija. Stvarno može.

- › Lični bankar
- › Video sastanci
- › Planiranje ličnih finansija
- › Digitalne usluge
- › Specijalne cene

Otkrijte svet
Raiffeisen premium
bankarstva!

Srbokokoška, Rwandajaje

Pitate: zašto zvanične nazive beogradskih državnih institucija prevodim na Kinyarwanda, zašto jednačim po zvučnosti Rwandu i Srbiju, Beograd i Kigali, Politiku i Kanguru, slavljanoserbstvo i bantustanstvo. Dobro pitanje...

**Odlomak iz romana u nastajanju „Šerpas“
Piše Svetislav Basara**

Uputili su vas, kažete, na mene kao vrhunskog znalca nemačkog jezika i jednog od (navodno) najboljih poznavalaca Beograda da za vaš cenjeni list ispričam ponešto o stanju stvari u Beogradu na dan dvadesetpetogodišnjice Petog oktobra i takozvanih demokratskih promena – piše u transkriptu da je Blanuša od reči do reči tako rekao Ulrichu Grillparzeru, novinaru Frankfurter Allgemeine Zeitunga dana dvadeset trećeg oktobra 2025. u aperitiv baru hotela Moskva – i da je odmah potom nastavio da priča ko navijen.

Ko vas je uputio? Ko me je tipovao? Kankaraš! Mogao sam pretpostaviti. Tipično za Kankaraša. Ali nebitno, nije pogrešio. Tačno je! Perfektno govorim, (čitam/pišem) nemački, tečno govorim (čitam/pišem) engleski, francuski, ruski, italijanski, španski, holandski, kinyarwanda, swahili, služim se grčkim, arapskim i urdu-om, natucam turski i aramejski, znam sve o Beogradu, beogradskom pašaluku, tamnim stranama pašalučkih petih oktobara, znam štošta

o tobožnjosti pašalučkih dinastičkih i republikanskih petoktobarskih promena, decenijama se ja vucaram po Beogradu, znam sve njegove tajne, znam i njegovu najveću tajnu, koju krije ko guja noge, da je Potemkinov velegrad, Milde Sorte Dar-ül Cihad sa elementima Sodome i Gomore, milionsko neolitsko naselje, zapuštena arheološka iskopi-

**Govoriću o Beogradu,
vodiću vas po Beogradu,
biću vaša beonavigacija,
ogovaraću Beograd (i
Beogradane), otvaraću
pred vama blindirana
vrata Beograda by
Night, krackovaću za
vas beokriptozaštitu,
hackovaću beogradske
dubokodržavne high
tech burdelje, saloone,
saune i spavaće sobe**

na Beograda iz njegovih (kratkotrajnih) najboljih dana.

Na margini transkripta piše da je izgovorivši to Blanuša napravio pauzu, zapalio cigaretu, nakašljao se i nastavio da priča: Pretpostavljam, rekao je – kaže transkript – da ste u Beograd došli na novinarski safari, da tražite šerpasa, prevodioca i fixera. Nameravate, kako vidim, da u Beogradu ostanete mesec, mesec i po dana, nudite mi da vam budem čičerone, da vas povežem sa ljudima, da vas uputim u stanje stvari, da vas brifujem, da vas opskrblim činjenicama potrebnim za pisanje reportaže o atmosferi u Beogradu na dan dvadesetpetogodišnjice Petog oktobra i falsifikovanih demokratskih promena, da vam se, nadalje, nađem pri ruci na rudarskom poslu prikupljanja sirove građe za vaš lični projekat, in-depth story o uzrocima i okolnostima raspada Jugoslavije, čija se (uzgred rečeno) poslednja faza, tobožnji studentski protesti protiv diktatorskog režima predsednika SrboJuvénala BeoHabyarimane (Vučića) – o kojima takođe nameravate da pišete – upravo odvija na uzavrelim beogradskim ulica-

ma, koji će (protesti) u trenutku odlaska ovog teksta iz štampe završiti u kaljuzi entropije. (Iz koje su nastali, u koju se vraćaju, piše na margini transkripta.)

Spremni ste, kažete, da platite moj trud i vreme. Koja suma je u pitanju. Ponuda je pristojna, Frankfurter Allgemeine Zeitung je uvek bio široke ruke, prihvatam posao. Govoriću o Beogradu, vodiću vas po Beogradu, biću vaša beonavigacija, ogovaraću Beograd (i Beogradane), otvaraću pred vama blindirana vrata Beograda by Night, krackovaću za vas beokriptozaštitu, hackovaću beogradske dubokodržavne high tech burdelje, saloone, saune i spavaće sobe, ali unapred ću vam reći: osim u čisto normativnom, kalendarskom smislu, nikakvog petog oktobra i nikakvih demokratskih promena u Beogradu nije bilo, niti su ikakve promene – osim promena deviza, promena vremena i patoloških promena na organima – u Beogradu ikada bile moguće.

Niti će ikada biti moguće. Niti treba da budu moguće. (Ako duže ostanete u Beogradu, samo će vam se ka'sti zašto, piše na margini transkripta.)

Pre nego što sutra izađemo na teren, na uzavrele beogradske ulice – rekao je Blanuša, piše u transkriptu – moraću vas upozoriti na mere opreza i bezbednosne rizike. Prvo: Pazite šta pišete! Drugo: Vodite računa s kim razgovarate! Vazda imajte na umu Andrićevo pravilo preživljavanja u Beogradu: u ćutanju je sigurnost. Nemački mediji i nemački novinari – prvenstveno FAZ i njegovi novinari, koje zvanični Beograd smatra simpatizerima genocida nad Srbima i neprijateljima tradicionalnog srpskog prijatelja Handkea (Petera) – pod dano-noćnom su prismetom press odeljenja takozvane BIA-e, tajne službe, nastavljajući tradicije državne terorističke organizacije Crna ruka, o kojoj (BIA-i) radije mislim u prevodu na Kinyarwanda, kao o SrboServisi y'BeoYbutasi n'Umutekano mu SrboBwongereza, kao što Alzheimerovom bolešću potpuno urnisani najstariji dnevni list na Balkanu, Politiku čitam (po dijagonali), onako kako bih da sam se u vreme genocida u Rwandi zatekao u Kigaliju – kao što sam se za vreme ovdašnjeg genocida u Srebrenici zatekao u Beogradu – (po dijagonali) čitao Hutuische Völkische Beobachter, „Kanguru“.

Kao što, nadalje, o VOA (Vojnoobaveštajnoj agenciji) čije me tajne zaptije prate na bazi 24/7 (po liniji Informbiroa), radije mislim kao o Ubuherekeza bw'Ingabo n'Vojska y'Seribiya, kao što – konačno – Ministarstvo (prljavih) inostranih poslova – u kome sam za bednu nadnicu 40 godina krvavo radio kao prevodilac – interno zovem Ministeri y'Ububanyi n'Amahanga n'ubutwera ne n'Repubulika y'u Seribiya.

Pitate: zašto zvanične nazive beogradskih državnih institucija prevodim na Kinyarwanda, zašto jednačim po zvučnosti Rwandu i Srbiju, Beograd i Kigali, Politiku i Kanguru, slavanoserbstvo i bantustanstvo. Dobro pitanje. Isto me je to pitao i vaš kolega (takode novinar FAZ-a) Martens (Michael), koji je proveo nekoliko meseci u surgunu u Beogradu prikupljajući, otkupljujući (često i oti-

**Čim se pročulo da je
Martens doputovao
u Beograd u
neskrivenoj nameri
da napiše iscrpnu
biografiju Ive Andrića,
dežurni muhabarati
Andrićeve zadužbine
su kriptozaštićenim
dimnim signalima
alarmirali SrboServisi
y'BeoYbutasi
n'Umutekano mu
SrboBwongereza i
Martens je istog dana
stavljen „na operative
mere i radnje“**

majući) gradu za studiju *Im Brand der Welten: Ivo Andrić – ein europäisches Leben*, kome sam takode bio sherpas, čičerone, umuyobozi, prevodilac i fixer.

Nisam znao šta da kažem Martensu, ne znam šta da kažem vama. Ne znam kako – kojom metodologijom – da objasnim dugotrajni, bilateralno-kapilarni proces sociolingvističkog legiranja Srbije i Rwande, kinyarwande i Althochserbisch, Beograda i Kigalija, Politike i Kangure, slavanoserpstva i bantustanstva.

Osim (možda) subliminalnim uticajem suverenističke Srbo-Prana-Apana-Sus-humna-Hari mantre koja se danonoćno vrti u beogradskim molitvenim mlino-vima, da je to zato što Rwanda nije priznala Kosovo, ili – racionalnije – ličnim (izdvojenim) mišljenjem da su sve upadljivije sličnosti Rwande i Srbije, srpskog i kinyarwanda-e, nastale kao posledica komplikacija vekovne uobražene bolesti zavisnosti od Kosova, Metohije i kosovskog zaveta, zbog kojih su se (posledica) Beograd i Srbija od 1985. naovamo, eksponencijalnom biopolitičkom progresijom sunovraćali na nivo Kigalija i Rwande, da bi se od 2003. sunovratili još niže i u mnogim aspektima nadmašili Rwandu i Kigali, što meni, lingvisti (germanisti, kinyarwardisti) nije promaklo, a što je (rekao bih tendenciozno) promaklo briselskim belim suprematistima, eurowhitetrashu, kriptorasnim birokratskim segregacionistima, koji po najvišim evropskim standardima blagonaklonije gledaju (i mnogo blaže kažnjavaju) umuzungu, nego umwirabura zločince protiv čovečnosti, mada su, kvantitativno posmatrano, rwandaumwirabura warriors za svega 100 dana na najsvirepiji način (mačetom i/ili čekićem u glavu) likvidirali 10 puta (1.070.000 : 100.320) više muškaraca, žena i dece, nego srboumuzungu junaci tokom pet ratnih godina (kalašem i/ili kamom).

(Na margini transkripta piše da je nakon što je to rekao, Blanuša iz džepa izvadio mobilni telefon, poturio ekran Grillparzeru pod nos, pokazao mu neke slike i onda rekao:)

Evo dokaza mentalno poremećenog (svetonazorskog, stilskog, sociolingvističkog) međunacionalnog jedinstva Srbije i Rwande, Beograda i Kigalija, Politike i Kangure. Pogledajte (pa uporedite) naslov iz Kangure (novembar 1991), citiram – Batutsi Bwoko Bw'imana (prevod: Tutsi su božiji narod) – kraj citata – i naslov u Politici (iz juna 1989) – Srbi su nebeski narod (prevod: Serben sind ein himmlisches Volk), potom uporedite naslov iz istog broja Kangure – Mi Izime Mtwaro Tuzakoresha Burundu (prevod: pobićemo Tutsi bubasvabe mačetama) i naslov iz Politike od 29. 6. 1989 – Ako ne umemo da radimo, umemo da se bijemo (prevod: Mi Izime Mtwaro Tuzakoresha Hrvate, Muslimane, Šiptare i sve koji s nama neće).

Uporedite naslove, mućnite glavom, razmislite, zaključite šta je bilo prvo: Srbokokoška ili Rwandajaje.

Vratimo se na aferu Martens/Andrić. Čim se pročulo da je Martens doputovao u Beograd u neskrivenoj nameri da napiše iscrpnu biografiju Ive Andrića, dežurni muhabarati Andrićeve zadužbine su kriptozštićenim dimnim signalima alarmirali SrboServisi y'BeoYbutasi n'Umutekano mu SrboBwongereza i Martens je istog dana stavljen „na operativne mere i radnje“ (pod operativnim kodnim imenom „Martin“). Potom je usledila združena moba rodoljubivih amala i kulturnoprosvetnih Ćorkana na brisanju tragova i prikrivanju činjenica koje Andrić nije stigao da izbriše (i zataška) za života (a Andrićeva zadužbina posle Andrićeve smrti).

Uprkos snažnim opstrukcijama, Martens je uspeo da iznudom, mitom, katkad ucenom, iskopa dragocene podatke, da na crnom književnom tržištu u inostranstvu pronađe – i po povoljnoj ceni otkupi – sepije otisaka Andrićevih prstiju, uzorke DNK tragova na diplomatskim stazama, licima i predelima kojima je hodio, pride svežanj poluanonimnih erotskih pisama, i pregršt biografskih poluistina i neprovereni činjenica koje Andrić nije uspeo da zabašuri i izbriše.

U pomanjkanju mizernih deviznih dnevnica (a i zbog nepoznavanja stranih jezika) kritični podaci su ostali izvan zone uticaja nacionalnog servisa za pranje i peglanje Andrićeve biografije, crnih trojki andrićgradskih biografskih zaptija, književnih sicariosa i zavetnih, kulturnoprosvetnih Ćorkana.

Martens je sakupljene podatke skrupulozno dablčikirao, sistematizovao i objavio. Iz Martensove biografije *Im Brand der Welten: Ivo Andrić – ein europäisches Leben* (Paul Zsolnay Verlag, 2019 – potom sukcesivno prevedene na bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski jezik) izronio je, šta pričam: izronio, šiknuo ko gejzir, jedan neuporedivo kompletniji, koloritniji, funkcionalniji, možda nije preterano reći ni življi i zdraviji, celovečernji 3D Andrić.

Pokazalo se, međutim, da je za kolonije Andrićeve posmrtno crevne flore i faune – sve te višećelijske parazitske organizme, srbonekrofage iz porodica

Pogledajte (pa uporedite) naslov iz Kangure (novembar 1991), citiram – Batutsi Bwoko Bw’imana (prevod: Tutsi su božiji narod) – kraj citata – i naslov u Politici, iz juna 1989 – Srbi su nebeski narod (prevod: Serben sind ein himmlisches Volk)

antropomorfnih calliphora vomitoria, thanatophilusa maculatusa, silpha carinata i dr. – Martensov nebalzamovani, iz nacionalne cryo-komore izvađeni, na sobnoj temperaturi odmrznuti pa reanimirani, nefotošopirani, na koliko-toliko verodostojnim činjenicama zasnovani Andrić, apsolutno neprihvatljiv.

Za administraciju Andrićeve zadužbine, za zadužbinsku crevnu faunu – za sve te čovekolike enterococcuse, lactobacilluse, itd. – Andrić je bio prirodna životna sredina isključivo u formi petrifikovanog, nostrifikovanog, srbifikovanog organizma-domaćina Andrića, prihvatljivog samo kao Andrić-stećak, Andrić-plaketa Andrićeve nagrade, digest-Andrić za početnike, Andrić u stanju totalne entropije, denaturisani Andrić, Andrić, self-made Srbin, Andrić potkusivanjima i istezanjima usklađen sa fraktalnim dimenzijama nacionalnog Prokrustovog minderluka, Andrić-mrtvo-slovo-na-papiru, Andrić meka srpska moć, Andrić kulturnoprosvetno poljoprivredno dobro od izuzetnog značaja i, konačno: Andrić, književni naci-

onalni park na čijim su prilazima pobodene ćirilčne table sa upozorenjem: Ne gazi po Andriću.

Hören Sie mir aufmerksam jetzt, Herr Grillparzer: Iz Andrićevih agnostičkih moštiju decenijama ističe miro falsifikovanog nacionalnog identiteta. Za standardni Beograd i Beograđane ne postoji značajniji Srbin od Andrića upravo zato što Andrić nije bio Srbin u biološkom smislu, nego je (dok mu se isplatilo) bio Hrvat po krvi i tlu, da bi se u kritičnom trenutku presaldumio, shvatio da niko nema što Srbin imade, savladao jezuitu i frankovca u sebi, skupio hrabrost, stisnuo muda, samokastrirao se i izjasnio se kao Srbin po vokaciji.

Nije vam to najjasnije. Nije bilo jasno ni Martensu. Ni meni decenijama nije bilo jasno. Martens i vi, Herr Grillparzer, vi ste Nemci, protestanti, ne znate vi (ne možete ni zamisliti koliko ste srećni što ne znate) ništa o Maelströmu svetosavske turbofolk teologije tamjana, govana, nečiste krvi i zaparloženog tla. Nemate vi – i ne sanjate koliko ste srećni što nemate – ni blagog pojma o bulevarskoj duhovnoj vertikali i vidovdanskog opereta-za-tri-sua Zooloo etici. Ni meni, rekoh, nije bilo jasno sve dok pod starost, po sili nužde (o kojoj ću kasnije) nisam poredao (i prihvatio) činjenice. Između ostalih i činjenicu – jednu od retkih u Srbiji koja nije falsifikovana – da je Andrić... Šta Andrić? Šta sam hteo da kažem? Ne znam. Oprostite, godine me stižu, ponekad se izgubim u dužim rečenicama, pokušaću sa nekom kraćom, npr. ovom:

To što se Andrić simbolično nacionalno samokastrirao iz hrvatskog nacionalnog korpusa i levo (simbolično ofikareno) mudo položio na Lovćen, desno pak u kriptu na Oplencu i onda se freiwilling samokonvertovao u Srbina (po srednjem kursu) samo to je – ništa drugo – uzdiglo Andrića na postament prvorazredne nacionalne veličine ovenčane Nobelovom nagradom, iako intimno mislim da je Andrić sve do smrti ostao kriptohrvat, a da je, uprkos srpstvu i članstvu u SKJ, svakog decembra agnostički „obeležavao“ jeretički, gregorijanski katolički Božić, to već piše i u zvaničnim Andrićevim srbohagiobiografijama (piše u transkriptu da je Blanuša tako rekao, nakašljao se, pa nastavio da govori). **N**

NOVO CHILL OSVEŽENJE!

Stvarna ljubav je ostati pored nekog

Ljudi obično pitaju: „Da li me vole dovoljno?“ Vrlo retko se ko pita: „Da li ja volim dovoljno i kako ja volim uopšte?“, ispričao je u specijalnom gostovanju psihoterapeut i autor bestselera „Još ovo ti fali za sreću“ i „Još ovo ti fali za ljubav“

Razgovarala Ana Mitić / Fotografije Nebojša Babić

Posle velikog uspeha sa knjigom „Još ovo ti fali za sreću“, Milan Damjanac, psihoterapeut, filozof i edukator, objavio je novu knjigu „Još ovo ti fali za ljubav“ u izdanju Nedeljnika. U podkastu Velikih priča demontirao je neke od najvećih mitova o ljubavi i šta to nismo dobro razumeli kod emocija, zaljubljenosti, braka, prevare, ljubomore i drugih ljubavnih tema. Prenosimo najzanimljivije, a ceo razgovor možete pogledati na Jutjub kanalu Velike priče.

Knjiga je podeljena u devet poglavlja i prvo poglavlje upravo nosi naziv „Ljubav nije ono što mislite da jeste“. I ti kažeš: ljubav nije osećanje, ljubav je posao. Kada taj trud oko ljubavi pre-

staje da bude ljubav, a postaje forsiranje nekog odnosa koji zapravo ne ide?

Ne mislim nužno da u ljubavi nema osećanja, samo ljubav dominantno nije to, pogotovo ljubavni odnos nije to. To ne znači da ti nemaš osećanja prema toj osobi. Kad bi se to dovelo do apsurdna, to bi značilo da mogu da odem sa spiskom zahteva i da nađem osobu koja mi odgovara i oko koje treba da se trudim. To tako ne funkcioniše.

Naravno da postoji trenutak kada više taj odnos nema smisla, kada treba otići i kada taj trud jeste jedna vrsta ne truda, nego samo žrtvovanja koje je bespredmetno, potpuno ne služi ničemu sem nekoj iluziji da je taj odnos ono što nije. To su ti brakovi i veze gde imaš stalne borbe za kontrolu. Stalno je nešto na ivici noža, jer ona želi da on bude nešto drugo,

a i on želi da ona bude nešto drugo.

Ti se ljudi obično pitaju: „Da li me vole dovoljno?“ Vrlo retko se ko pita: „Da li ja volim dovoljno i kako ja volim uopšte?“ Radikalna iskrenost u nekim teškim situacijama spasava veze i brakove. To je ono: „Dopao mi se taj i taj. Nerviraš me zbog toga i toga. Razmišljam da treba da budem s takvim i takvim.“

Ta radikalna iskrenost stvarno spasava, jer čim to izgovoriš i druga osoba te čuje, bes padne, fantazija padne. Ti odmah shvatiš da je to samo reakcija na ovu osobu, jer kao što je Žižek više puta govorio i potpuno u pravu, ljubavnica ima smisla samo dok postoji žena iliti ljubavnik ima smisla dok postoji muž. Ili u prevodu, mi uvek nadoknađujemo ono što nemamo u dugoj vezi. Nekad je to što nadoknađujemo stvarno nešto što nemamo, a nekad

nadoknađujemo nešto što ne može niko dati, i to isto treba ljudima reći. Ima jedna teorija u Americi, 80 : 20, koja kruži među psiholozima. Dug odnos ti ispunjava 80% potreba, ali nekih 20% prosto ne može.

Kad se ljudi previše fokusiraju na tih 20 odsto, izgube ovih 80. Ima smisla, pogotovo što imaš često ono: nema uzbuđenja više, nema ovoga, nema onoga. Ali ne može da ga bude. Ne možeš ti s nekim da provedeš 10, 15 godina i da imaš uzbuđenje kao prvog dana kad se niste poznavali.

Zašto nam je stabilan i miran partnerski odnos često dosadan i zašto ljudi više vole dramu i kaos i vide u tome neku sudbinsku privlačnost?

Već nekih sto, dvesta godina, kad bismo gledali malo šire, postoji ta glorifikacija romantične ljubavi, od romantizma, pa evo do Holivuda. Ti imaš neke ljubavi koje su velike, u smislu muža s kojim provedeš 40, 50 godina, ali ne na tom nivou na kojem ljudi obično kad pate kažu: jao, nisam bila ili nisam bio s njom ili s njim. Neverovatna je stvar da ljudi vrlo malo cene te stvari koje su trajale. Mislim da je to stvarna ljubav – ostati pored nekoga.

Jer, kad pogledaš u antici, meni je fascinantno kad uzmeš Aristotela, kad pogledaš koliko je on glorifikovao prijateljsku ljubav, koja nema tih nekih velikih uzbuđenja, ali traje. I ako je održavaš, možeš da imaš par odličnih prijatelja ili prijateljica koje te prate celog života. I onda razmišljaš zašto današnja kultura uopšte ne forsira prijateljstvo. Videćeš priče samo o romantičnoj ljubavi. Zato što u prijateljstvu nemaš te egzaltacije, fantazije koja mora da traje, nego imaš neki odnos koji se obnavlja.

Da li to onda znači da, da bi jedna partnerska veza bila uspešna, presudno je to da su to dvoje i dobri prijatelji?

Apsolutno. Ja mislim da je to uvek bilo presudno. I po istraživanjima se vidi da je poslednjih 20 godina to neophodno. Zato što se život strašno ubrzao i onda se ne viđate onoliko koliko bi se možda ljudi nekad viđali. I vi onda morate da imate ono što se u psihologiji zove kognitivna kompleksnost, odnosno kapacitet da obradite svoje emocije, dan i iskreno da se ispričate i onda kad ste najbolji prijatelji, vi držite tako brak, držite odnos, držite seksualnu tenziju. Sve se to drži preko prijateljstva. A

Stalno sam se pitao šta je bio cilj psihoterapije. Ima jedna baš zanimljiva teza koja mi se sviđa, da se psihoterapija završava tamo gde počinje život. A kako znaš gde počinje život? Tamo gde je osoba u stanju da voli i da pati, da je to ne uništi

to kad nestane, onda dođe ono tiho udaljavanje, tu mogu da uplove treći, peti, osmi, da se napravi problem.

Knjiga zaista ruši neke mitove i predrasude koje mi imamo o ljubavi, zaljubljenosti i kako bi to trebalo da izgleda. Šta je po tebi najveća zabluda današnjice kada je u pitanju ljubav i ono što najviše ljudima pravi problem u odnosima?

Mit o tome da odnos treba da ih izleči. Mit o tome da postoji prava osoba. Mit o tome da postoji bezuslovna ljubav. Mit o tome da je zaljubljenost isto što i ljubav. Mislim da je to ista tema da odnos treba da me usreći, da mi da, da mi upotvini neku rupu koju ja nosim. To odnos ne može da da. To niko ne može da da. Kao što niko ne može da te voli bezuslovno. Rođena majka te ne voli bezuslovno. Mi volimo svoje uloge i volimo ljude koji nam ispunjavaju naše uloge. Ti kad si majka ili otac, ti voliš to što to dete rađa kod tebe, to osećanje i tu ulogu odgovornosti. Isto kao i partner. Naučiš da si nekome potreban.

Poglavlje „Industrija slomljenih srca“ ima sjajan podnaslov i to je moje pitanje: Kako smo naučeni da volimo pogrešno?

Svi ponavljamo neke porodične priče u kojima često ljudi nisu imali mir, poštovanje i veselost, nego su imali stalne svađe, problem... I ponavljaju ono što je poznato. Kad nađeš partnera koji je miran i staložen, tebi je odmah dosadno. A kad je kaos, kad je lom, ti osećaš tu uzbuđenost jer te podseća na dom. To je za tebe ljubav. Ali problem je što kultura to glorifikuje, to uzbuđenje, stalnu sreću, stalno imaš FOMO (fear of missing out), da si nešto propustio. I onda naravno da ne može da opstane odnos ako se ti stalno pitaš: šta sam propustio? Želim da budem i tamo i tamo, i s ovom ženom i s onom ženom, i na ovom poslu i na onom poslu. A zapravo, ti kad se opredeliš za jednu osobu, to automatski isključuje druge

osobe. To je ljudima nekad teško sažvakati, jer hoće uzbuđenje, da im drugi prilaze, da flertuju, itd. To je znak da si živ. I čim odnos nije živ, čim odnos nije stalno uzbuđenje, to ne valja. I zato imaš ljude koji stalno traže fantaziju, zaljubljenost, pa se to rasturi, pa onda opet nova zaljubljenost, pa se rasturi... Imaš društvo koje stalno prodaje fantazije. Zato što su nesretni ljudi dobri potrošači. To nije nikakva teorija zavere, to je prosto logika na kojoj sistem funkcioniše. Jer, što kaže Adorno, ako ja hoću da ti prodam nešto što tebi realno ne treba, prvo moram da ti stvorim potrebu.

Ljudima stvarno fali to nešto za ljubav ili ljudi mnogo umišljaju da im fali?

Da bi neko voleo i bio voljen, on mora da izgradi kapacitet za ljubav, a kapacitet za ljubav jeste podnošenje nekih teških stvari. Prvo kod sebe, pa i kod drugih. A mislim da su ljudi postali nesposobni za odnos. Mnogo su skloniji da se fizički povežu, ali i ne mogu više emotivno da se povežu. Ljudima je mnogo manji rizik da imaju seks, kratku vezu, flert jer tu mogu da ostanu sa fantazijom u odnosu. Tu mogu da se skinu i da imaju seks, tu mogu da zamišljaju nešto, ali da budu sa stvarnom osobom u odnosu, sa problemima, sa mukama, da prihvate da neko nije savršen, pa nisu ni oni, da neko vidi nešto što oni ne bi baš da vide... To je ljudima teško i postalo je strašno rizično biti u odnosu, jer odnos te izbacuje iz kontrole, a uvodi te u rizik.

Ljudi su postali strašno nesposobni da budu u odnosu sa drugima i naravno zbog toga pate, jer smo mi evolutivno bića kojima trebaju drugi ljudi. Mi mistifikujemo ljubav, ali kad bi se demistifikovala, samo što se ljudima ne sviđa da to čuju, ljubav je zapravo vrlo prosta stvar. Ljubav je nastala da bi se izgradio identitet koji čuva zajednicu, jer kad niko ne bi ništa radio ni za koga, zajednica bi prosto propala. I zato imaš danas toliko ljudi koji su prazni. Nemaju odnos prekoputa. To ti je ono kod Jaloma gde je poslednjih desetak godina

Kad nađeš partnera koji je miran i staložen, tebi je odmah dosadno. A kad je kaos, kad je lom, ti osećaš tu uzbuđenost jer te podseća na dom. To je za tebe ljubav

primetio da kad pita ljude na prvoj seansi: „Ko vam je najbliža osoba s kojom možete da plaćete, da podelite?“, svi ljudi se rasplaču jer je nemaju.

Da li se mi stvarno zaljubljujemo u tu osobu prekoputa ili u neke svoje neostvarene potrebe ili ono što ti kažeš, porodične obrasce, rane iz detinjstva?

Stvar sa tim je što je zaljubljenost uvek fantazija. Ona je uvek zaljubljuvanje u sliku. U prevodu, ti transferuješ nešto iz detinjstva na neku osobu i praviš projekciju kakva je to osoba. Zaljubljenost je opasna onoliko koliko je opasna porodična priča. Neko sam ko radi u praksi. Da ne pominjemo moje kolege ili kolegice koje su radile u centrima za socijalni rad. Dodu žene, to se dešava i muškarcima, ali daleko manje, uglavnom žene sa tim pričama: „On mene tuče, ali u stvari on mene voli i ja ostajem zato što osećam da je to prava ljubav.“

Kako da pričaš sa nekim da je to čista patologija kad imaš čitavu kulturu koja ti govori da je to prava ljubav? Kulturu koja ti govori: „Pa dobro, kad neko nije ljubomoran, on te ne voli.“ Ali onda ako te neko prati, onda to više baš i nije ljubav. Ljudi zaglave u tome i uopšte ne shvataju da to može biti vrlo opasno, jer ti kad se zaljubljuješ, što je naravno jedan biološki i psihološki mehanizam gde ti prebacuješ neka iskustva iz detinjstva, međutim, ako se tebi stalno dešava da te privuku neki ljudi koji mogu ozbiljno da te ugroze, valjda je prva stvar koju ćeš da uradiš da kažeš: „Čekaj, možda nije grom iz vedra neba i možda nije da nije do mene, nego je možda baš do mene. Možda ja tu sad nešto ponavljam i nešto treba da uradim.“

Biraš nekog ko ti ne odgovara. Gubiš godine, mesece. Odigravaš i ponavljaš neki odnos koji te vuče pravo u provaliju i pustiš to uopšte nije laka stvar.

Za vernost ti kažeš da je odluka, a ne

osećanje. Ako je to svesna odluka, da li je onda prirodno da varamo?

Jeste prirodno da varamo. Ti znaš najbolje koliko su me napadali za ono da monogamija nije prirodna. Brak kao forma je nastao u jednom potpuno drugačijem miljeu.

Vidi, ne prirodno je da ti budeš sa jednom ženom ili muškarcem 40 godina i da ne poželiš da se seksualno aktiviraš sa nekim drugim. Ne prirodno je da ne pogledaš nekog drugog muškarca i kažeš: „Što je lep i zgodan.“ Ne prirodno je da ne fantaziraš o nekom drugom. To je sve ne prirodno.

Ali?

Ali na kraju krajeva, to je tvoja odluka, pogotovo u situaciji kad imaš porodicu, da kažeš sebi: „Dobro, ali ja ne želim da ugrožavam svoj brak, poverenje.“ Kad smo se uhvatili ovoga, nije ti prevara samo prevara te osobe. Ti time izdaješ nadanja, izdaješ neki zajednički život, izdaješ zajednički svet sa nekom osobom. Izdaješ na kraju i tu decu.

Pritom, bez želje da morališem, ljudima se dešava, iako tu naravno nije isto prevara i afera, ali ljudi pogreše, ljudi su nezadovoljni. To je sve razumljivo. Ne želi neko svesno da povredi, ali na kraju dana ipak moraš da pogledaš i da kažeš: „Pa dobro, ali taj problem se neće rešiti aferom i taj problem se neće rešiti prevaram. Taj problem samo ja mogu da rešim s tim partnerom, bilo kroz razvod, prekid, bilo kroz to da nešto redefinišemo u braku.“ S tim što ljudi mnogo više varaju nego što se priča, daleko više.

To znaš iz prakse.

Ne osuđujem te ljude i meni je razumljivo. Nekada kad su ljudi duboko depresivni u odnosu jedino razumno što možeš da uradiš je da prevariš. Ali ima samo taj deo gde treba da staneš posle toga i kažeš: „Dobro, ali ovako baš i ne može da se živi.“ Okej, desilo se. Brak ili odnos nije bio dobar, a sad nešto treba da se uradi. To je dobar razlog zašto danas propadaju odnosi. Ne može da se priča o ljubavnom odnosu bez morala. Nikad nije moglo. To što ljude danas to nervira, to je nešto drugo. Ali faktički, taj tvoj muž ili žena, ne može i ne treba u krajnjoj liniji da ide iza tebe da te proverava onako kao Betmen šta ti radiš. Mora da ima poverenja da ćeš ti da štitiš pre svega vaše interese i onda kad nije tu. I to je pitanje lojal-

nosti, jer ti kad nekoga varaš, recimo dva meseca, pet meseci, godinu dana, onda kad se otkrije, ta osoba krene da sve vraća unazad. Da li je sve bila laž? Jer tu nije pitanje prevare, nije tu pitanje seksa. Tu je pitanje toga što ono što sam ja mislio da si ti više nije ono što sam ja mislio. Ko si ti posle svega?

Šta je zapravo zrela ljubav bez iluzija?

Ona gde ostaješ u realnosti, a ne u fantaziji, ona u kojoj možeš da prihvatiš mane svog partnera. Ne moraju da ti se sviđaju, da se razumemo. Ona u kojoj shvatiš da si ti dobrim delom odgovoran za probleme, kao što je i ta osoba prekoputa odgovorna za probleme i ona u kojoj izabereš da živiš život s nečim nesavršenim.

Stalno sam se pitao šta je bio cilj psihoterapije. Ima jedna baš zanimljiva teza koja mi se sviđa, da se psihoterapija završava tamo gde počinje život. A kako znaš gde počinje život? Tamo gde je osoba u stanju da voli i da pati, da je to ne uništi. Mislim da je to isto živeti u realnosti. Kad pogledaš unazad, to je kao smisao života. Da provedeš s nekim neko vreme, pogledaš unazad i kažeš: „Bože, koliko smo i problema i lepih momenata imali, ali je imalo smisla.“ **N**

Svoj primerak možete naručiti na **nedeljnik.rs**.

DOKUMENTARNI SERIJAL

TITOVA JUGOSLAVIJA

SUBOTA U 21.50

Uvek je dobro kada je šampion najbolji

Ipak, uvek je loše kada je najbolja ekipa na ovom turniru upadljivo slabija nego što je bila na prethodnom, jer to svakome ko prati jasno govori da je nivo kvaliteta fudbala opao. Španija 2026. prilično je slabiji tim od Španije 2024.

Piše Vladimir Novaković

Uvek je dobro kada turnir osvoji ekipa koja je na njemu igrala najbolje, jer to kod većine ljudi ostavi utisak da je rasplet bio pravedan.

Nad trijumfom Španije na 23. Svetskom fudbalskom prvenstvu ne postoji ni najsitnija senka.

Nije stvar samo u tome da je ekipa koju je sastavio, pripremio i vodio Luis De la Fuente prošla kroz turnir neporažena i sa samo jednim primljenim golom za 750 minuta fudbala. Španci su u dve poslednje utakmice, u direktnim duelima sa dva jedina tima koja su im dotle parirala po formi ili rezultatima, bili dominantni u meri koja nije uobičajena u polufinalima i finalima velikih seniorskih turnira.

Nakon što su u utorak bukvalno isicali život iz dotle vrlo impresivne i talentom nakrcane francuske ekipe, oni su u nedelju uveče protiv Argentine držali kontro-

lu i nad loptom i nad protivnikom i nad sobom tokom više od 130 minuta izuzetno napornog fudbala.

Nema veće ironije od toga da su najgledanije fudbalske utakmice redom finala svetskih prvenstava, koja su veoma često negledljivi okršaji i za najzagriženije fanatike najlepše igre. Nije to slučajno, ako se dotle mnogi odlučuju na rizike da bi stigli do poslednje stepenice, u finalu preovladava oprez.

Na poslednjih deset turnira samo triput se desilo da poražena ekipa postigne gol – Zidaneova panenka 2006. i dve goleade na turnirima u Rusiji i Kataru. Prva i poslednja od njih, rimska iz 1990. i njujorška od nedelje uveče, imaju mnoge zajedničke karakteristike.

U oba meča Argentina je izgubila minimalno od najboljeg evropskog tima u tom trenutku, u oba su predstavnici Južne Amerike bili totalno inferiorni, ali su u oba posustali tek nakon što su već 20

minuta igrali sa čovekom manje.

U toj rimskoj noći Maradona je posle 38 minuta poslao slobodnjak preko gola, i to je bilo to od napadačkih namera njegovog tima, jer su Nemci završili meč sa 23–1 u šutevima. U East Rutherfordu argentinski tim nije nijednom šutnuo do 117. minuta, ali su zatim uspeli da spoje tri udarca i završe sa manje ekstremnim skorom od 20–3.

BICAMPEONES

Uvek je loše kada je najbolja ekipa na ovom turniru upadljivo slabija nego što je bila na prethodnom, jer to svakome ko prati jasno govori da je nivo kvaliteta fudbala opao.

Da je Španija 2026. prilično slabiji tim od Španije 2024. jasno je svakome ko je tokom ta dva leta provodio vreme uz male ekrane prateći utakmice iz Nemačke i Severne Amerike.

Kao što smo već bili u ovom argentinskom loopu (predvođeni legendarnom desetakom osvojili Mundijal na kojem su igrali dobro, pa posle četiri godine došli do finala sledećeg kroz malo fudbala i mnogo haosa, i tamo pali bez ispaljenog metka, ali uz mnogo nasilja), tako smo i ovaj španski scenario već videli.

Setite se, 2008. je Aragonesov tim odusevio celu Evropu i pomerio standarde ne samo reprezentativnog fudbala, nego je celu igru zauvek gurnuo fudbal u pravcu kojim ide već dve decenije. Onda ga je nasledio Del Bosque, fokus je sa napada prešao na odbranu, i Mundijal 2010. osvojen je sa osam datih golova na sedam utakmica, iako je raspolagao jednim od najjačih timova u istoriji reprezentativnog fudbala.

Ovog puta nije se promenio selektor, ali mnogo toga unutar tima jeste. Od četiri ključna igrača u napadu Morata više nije tu, Yamal je bio senka sebe posle povrede, a Fabian i Williams su, takođe zbog povre-

Fudbalom koji se igrao u prve tri nedelje ovaj turnir izborio je naklonost i poštovanje široke publike, a u centru pažnje bili su autsajderi, debitanti, timovi koji do sada nisu imali zapažene nastupe. Niko se ni pred kim nije sklanjao, niko se nije predavao, čak su i mnogi rezultati išli u prilog autsajderima

da, proveli na terenu 43 i 15 posto turnira. Zauzvrat, Pedro Porro i Pau Cubarsi su veliki iskorak u odnosu na Robina Le Normanda i veterana Danija Carvajala i Naća.

Sa Rodrijem koji je ispunio Pepovu predikciju i vratio se na top-nivo skoro dve godine posle povrede, i Unaijem Simonom koji pokriva svojih 40 metara kao Neuer iz najboljih dana, španska selekcija je dominirala u prvih 70 metara terena u meri u kojoj i ona iz 2010–2012. U napadačkoj trećini su, međutim, mnogo više ličili na tim iz 2014–2022.

Ako se rival zaleti, kao Austrija ili Arabija, prođe s punom mrežom. Ako je oprezan, sledi 90 minuta mučenja. Nula sa Zelenortskim Ostrvima, tri dramatične pobe u finišu, kao posledica velikih rivalskih grešaka.

Ni najvećim šampionima ne ide sve glatko. Nemci su jedva preživeli Alžir 2014, Brazilci igrali egal s Turskom 2002. i Švedskom 1994, sama Španija iz 2010.

počela porazom od Švajcarske, Francuska se jedva progurala kroz Paragvaj 1998. Četiri puta u osam utakmica je malo previše. Ako na to dodamo i istorijsku sreću sa povredama ključnih defanzivaca poslednja četiri rivala (Nuno Mendes, Courtois, Saliba, Lisandro Martinez, svi morali na polje), jasno je da ovogodišnji španski tim niko u dogleđno vreme neće stavljati na spisak najboljih šampiona u istoriji.

Ali, ponoviću, na ovom turniru su bili nesumnjivo najbolji, i to zapravo mnogo govori o samom turniru.

COPY PREMIER LEAGUE, PASTE WORLD CUP

Ljudi skloni drami i mnogi mediji su pred početak podizali dramu oko proširenja na 48 timova, a onda su već posle pet-šest dana morali da pokunjeno priznaju da nisu dovoljno pratili globalni fudbal prethodnih godina. Fudbalom koji se igrao u prve tri nedelje ovaj turnir izborio je naklonost i poštovanje široke publike, a u centru pažnje bili su autsajderi, debitanti, timovi koji do sada nisu imali zapažene nastupe. Niko se ni pred kim nije sklanjao, niko se nije predavao, čak su i mnogi rezultati išli u prilog autsajderima.

To što najjače ekipe nisu baš blistale u tom trenutku je malo koga brinulo. Za razliku od Katara, bilo je jasno da niko od desetak vodećih nije ugrožen, a ispostavilo se da su sve do osmine finala jedina iznenađenja bila rana ispadanja Urugvaja (totalni kaos unutar tima i saveza) i Nemačke (penali i tendenciozno sudenje). Najviše rangirana žrtva, Holandija, bila je žrtva žreba, jer su kao pobednici grupe u 1/16 finala mogli na Maroko ili Brazil, dva top 8 tima.

Zabava se nastavila tokom osmine finala, sa nekoliko dramatičnih i atraktivnih okršaja, nemali broj kontroverzi, i generalno vrlo uravnoteženi parovi. Do tog trenutka, posle 24 utakmice eliminacija, duplo više utakmica rešeno je golovima posle isteka 85. minuta nego sa više od jednog gola razlike (14 prema 7).

Jedna stvar se, međutim, nije menjala: svi favoriti su prolazili, svi autsajderi otpadali. Na ulasku u četvrtfinale svaki par imao je jasnog favorita i jasnog autsajdera. Ovi drugi se nisu lako predali – Belgija se držala do 88. minuta, Norveška i Švajcarska stigle i do produžetka, samo je Maroko zaista bio inferioran. Ali svaki put stvari su se odmotale tako da je neizbežnost

vršala sa krovova velelepni i modernih američkih stadiona.

A onda, kada ih je ostalo samo četiri, nivo utakmica je doživeo potpuni kolaps. Ono što su Francuzi radili između penala nad Yamalom i poluvremena utakmice za treće mesto ne bi smelo da se događa ni Severnoj Irskoj. Argentina je odigrala najboljih pola sata na turniru, ali se pre i posle toga, dobra tri sata na terenu, bavila isključivo stvarima koje sa fudbalom nemaju nikakve veze.

Englezi su dvaput preuzeli kontrolu nad rivalima od kakvih uvek gube i dvaput doživeli potpuni kolaps kakvog se sećam samo iz dana kad sam u redakciji zaduživao žensku odbojku. Da nije bilo Španaca, koji su svaki minut poslednje nedelje igrali vrlo profesionalno, ove tri selekcije bi prošule u vodu 30 sjajnih dana.

Kada sa otklonom pogledamo na 39 dana takmičenja na 23. Mundijalu, neki zaključci se jasno izvode. Ne samo da 48 nije problem, nego sutra neće biti problem ni 64, razlika u kvalitetu od 25. do 75. mesta dovoljno je mala da će kompetitivnost biti očuvana.

Amerika je, uprkos kulturološkom nepoklapanju sa idejom fudbala, izvesno mesto gde će SP ići svako malo, jer sa onakvom infrastrukturom i onakvom demografijom turnir jednostavno ne može da bude neuspešan.

Evropa je toliko po kvalitetu ispred svih ostalih kontinenata, da nas u narednim godinama očekuje masovan lov na dečake iz dijasporu u desetak vodećih nacija. Ako je na ovom turniru bilo 99 igrača iz Francuske, a sâm Rotterdam poslao bezmalo 20 fudbalera u selekcije izvan Holandije, do 2038. očekujem dve trećine učesnika koji su osnovnu školu upisali na našem kontinentu.

Ironično, poznajući MO Giannija Infantina, ne bih se iznenadio ako od dodatnih 16 mesta na Mundijalu Evropa ne dobije više od tri, iako bi po svemu videom na turnirima u XXI veku morala da ima preko 25 od 64 tima.

Njegovi sigurni glasovi su na drugim kontinentima, sa četiri stabilna stuba (Maroko i Saudijska Arabija, Argentina i SAD), znate kako se stvari rade u telima kao što je FIFA, a njen predsednik posle ovakvog turnira može bukvalno sve. To što su evropski savezi ljuti... Domet njihove moći vidite po broju dece koju im je oteo FS Maroka, nakon što su po 12 ili 15 godina ulagali u njihov razvoj. **N**

KAD VIŠE NE VERUJEMO U HEROJE

„Odiseja“ Kristofera Nolana je film o čoveku koji pokušava da živi sa onim što je rat napravio od njega

Piše Mirjana Narandžić

„Je l' to ono nešto što ima Kiklopa“, kaže Tom Holand kada u gostovanju povodom najnovijeg filma Kristofera Nolana, „Odiseja“ preporučava kako se pripremao za razgovor sa čuvenim rediteljem.

Zendeju je Nolan pozvao preko Toma Holanda. Lupita Njongo se čudi zašto kod Homera ima tako malo ženskih likova. Met Dejmon misli da ima ulogu života. En Hatavej izgleda kao jedina koja je zapravo pročitala ep i zna o čemu se radi. Možda i Šarliz Teron.

Iskreno, nije obećavalo previše. Bez obzira na „all star“ cast, jednog od najcenjenijih reditelja ove (i ne samo ove generacije), izbor jedne tako velike teme samo tri godine posle filma „Openhajmer“, jednostavno, publika nije imala velika očekivanja. Troja. Lepa Jelena. Trojanski konj. Putovanje kući.

Šta još tu ne znamo? Šta još tu može da bude ispričano tako da bude relevantno sadašnjem trenutku? A uvek mora da bude relevantno. Samo ne ume svako da napravi da bude.

Internet i dalje analizira istorijsku preciznost, boju kože lepe Jelene i zašto se film snimao u IMAX tehnologiji. I dalje se pita zašto Telemah Odiseja zove „tata“, a ne „oče“. I dalje analizira

kostim, godine glumaca, pardon, najčešće glumica i njihove plastične operacije. Realno, nije dobro počelo.

Ali tako to bude uvek sa filmovima Kristofera Nolana. A onda se još gore nastavi, kada film uđe u distribuciju. Šalu na stranu, nije baš skroz tako, ali malo i jeste.

Nekima će biti previše savremen. Drugima nedovoljno veran. Trećima previše političan. Ali sve je to „deo igre“ zvane Holivud

Kristofer Nolan spada u one reditelje koji se ili mnogo vole ili mnogo ne vole, odnosno, publika to što ih „ne voli“ često percipira kao svoju posebnost. Međutim, njega je vrlo lako ne voleti. Kao što ga je, uostalom, lako i voleti. Interesantan vam je taj njegov pristup delima. Taj odnos prema filmu. Zabavno vam je to kad priča kako nema mejl i društvene mreže. A malo bi vas takva osoba u realnom životu nervirala. Kako to ne koristite mejl?

Uglavnom, sa Nolanom nema „ili-ili“, kao i sa svim umetnicima tog kalibra i karijere. Ili ste tamo. Ili ste ovde. I to važi i za svaki njegov film pojedinačno.

Može se desiti da ste voleli svaki. Ali „Tenet“ recimo niste. Ili niste „Openhajmera“. Jednostavno vam nešto tu ne legne.

„Odiseja“ je još jedan takav film. Volećete ga. Ili nećete. Nema između, nema „onako“. Ima naravno uvek da je nešto moglo mrvicu bolje ili drugačije, ali je generalni utisak „dobro“ ili „loše“. Nakon sve priče, svih intervjuva, svih vanfilmskih „skandala“, reklo bi se ipak „dobro“.

ODISEJ: HEROJ ILI ZLOČINAC?

Ako je nešto izvesno kada je reč o Kristoferu Nolanu, onda je to da ga heroji zanimaju tek onda kada prestanu da budu besprekorni. Njegovi protagonisti gotovo nikada nisu ljudi kojima se publika bezuslovno divi, već oni čije se odluke konstantno preispituju.

U svojoj srži Nolanova trosatna „Odiseja“ je ono što ta priča i jeste. Priča o povratku kući, o iskušenjima, bogovima, ljudskoj izdržljivosti i čežnji za onim što je izgubljeno. Dakle, ne menja se priča, menja se pogled na njenog glavnog junaka. Pogled publike. Ali i pogled junaka na samog sebe.

Vekovima je svet o Odiseju razmišljao kao o oličenju mudrosti, hrabrosti i domišljatosti. Njegova sposobnost da pronade

izlaz iz gotovo nemogućih situacija predstavljana je kao osobina dostojna heroja. Međutim, iz ugla publike novog doba, ista ta domišljatost se percipira drugačije.

Kako se danas gleda na Trojanskog konja? U evropskoj tradiciji on se vekovima predstavlja kao vrhunac ratne strategije. Danas, međutim, nije teško postaviti pitanje: šta zapravo govori o čoveku koji rat dobija predstavljajući oružje kao poklon? Dar koji nije dar. Primirje koje nije primirje. Pobjeda koja nije izvojevana na bojnopolju, već prevaram. Da li je to genijalnost ili čin koji ruši sva pravila poštene borbe?

Upravo tu leži Nolanov zaplet. Njega ne zanima da sveznajući pripovedač potvrdi da je Odisej heroj. Njega zanima trenutak u kome sam Odisej sebi potvrdi da nije.

DA RATA NE BUDE

Ima svega u Nolanovoj „Odiseji“. Zato i traje toliko dugo. Ima čudovišta, ima Kiklopa, ima bogova i drugih mitskih prepreka, ali se ispod svih tih scena krije priča o čoveku koji pokušava da se vrati sebi.

Odisej iz rata ne nosi samo fizičke ožiljke. On nosi i teret svega što je video, svega što je izgubio i svega što je morao da učini da bi preživeo. Njegovo putovanje zato nije samo geografsko, već duboko unutrašnje. Svako ostrvo, svako iskušenje i svaki susret postaju suočavanje sa sopstvenom savešću.

Zbog toga ovaj film i ne namerava da bude samo o Trojanskom ratu, već o

svakom ratu. O ljudima koji iz njega izlaze promenjeni. O onima koji se nikada ne vrate, čak i kada fizički stignu kući. O veteranima koje društvo zaboravlja, o porodicama koje ostaju bez svojih najbližih, o dezerterima, o mrtvima koji znaju bolje nego živi.

Bez obzira na vek, zastavu ili vojsku, rat iza sebe uvek ostavlja isto: prazninu. Zato Nolanov film, iako ukorenjen u Trojanskom ratu, zapravo govori o svim ratovima koje je čovečanstvo vodilo. I o onima koje, nažalost, još uvek vodi. Ili će tek voditi.

GDE SU ŽENE, STVARNO?

Homer piše o ratu, o junacima i o muškarcima koji osvajaju i ginu. Žene su najčešće one koje čekaju, one koje bivaju odvedene ili one oko kojih se vodi rat, ali retko one koje same pokreću priču. Nolan to ovde menja. Njegove junakinje nisu tu da popune kadar ili da budu nagrada na kraju puta. One imaju stav, bes, odluke i posledice.

Penelopa, koju tumači En Hatavej, i dalje noću plete, a danju para svoje platno. Ali to više nije slika žene koja samo čeka muža. To je politički čin. Ona sedi na prestolu, odbija prosce i odbija da prepusti vlast. Ne deluje kao žena koja pati u tišini, već kao žena koja je besna. Na muža koji je otišao. Na svet koji od nje očekuje da čeka. Na rat koji joj je oduzeo godine života.

Helena nije žena koja je oteta, već žena koja je otišla. Ta razlika od samo jedne reči menja čitavu perspektivu. Helena nije predmet oko kog muškarci

vode rat, već osoba koja donosi odluku, ma koliko ona bila pogrešna ili kobna.

Čak i Kirka ovde deluje kao mnogo više od mitske prepreke na Odisejevom putovanju. Njena priča otvara prostor za razgovor o nasilju, moći i posledicama rata nad onima koji u njemu nikada nisu želeli da učestvuju.

Ali ipak, vrhunac drugačijeg odnosa prema ženskim likovima vidi se u tretmanu Atine (Zendeja), koja ima svega nekoliko minuta čitavog ostvarenja za sebe. Međutim, kakvih nekoliko minuta!

Paradoksalno, Nolan je tokom karijere često kritikovan zbog načina na koji piše ženske likove. Ovoga puta, međutim, čini se da upravo žene postaju pokretači najvažnijih moralnih i emotivnih pitanja. One nisu samo razlog zbog kog se radnja dešava. One su likovi zbog kojih ta radnja dobija smisao.

MIT KOJI NE MOŽE DA OSTARI

Možda će mnogima zasmetati način na koji Nolan tumači Homera. Nekima će biti previše savremen. Drugima nedovoljno veran. Trećima previše političan. Ali sve je to „deo igre“ zvane Holivud.

Ako je Nolan uspeo u nečemu, onda je uspeo upravo da natera publiku da se bavi jednim od najvećih dela evropske književnosti.

Uostalom, klasici ne opstaju zato što ih „čuvamo“ od novih tumačenja. Opstaju zato što mogu da ih izdrže. Hoće li moći da izdrže sve nominacije za sezonu nagrada koja sledi? **N**

„U Grčku da odem, da vas ne vidim više“ Zašto se svađamo na putovanjima?

Putovanja su dobar test za veze i to znaju oni koji se prisete prvog dužeg odmora sa partnerom. Jedno je videti osobu na par sati, na dejt u reprezentativnom izdanju, nešto sasvim drugo je biti sa njom 24/7, pa neka je i na deset dana

Piše Jelena Luković

Šta se desi na putovanju, ostaje na putovanju. Zvuči primamljivo, s tim da je realnost mnogih da ono što se ne desi kod kuće, desi se na odmoru. Na primer, svađa. Pardon, svađe. Retko ko se ničim izazvan zapita – zašto se svađamo na putovanjima?

Ako mislite da je problem što sendvič ima krahstavac, što krema za sunčanje nije lepo zatvorena (i dokazujete čija je krivica), ili što partner besramno unosi pesak u auto – povucite ručnu.

Na putovanjima se ne svađamo samo zato što smo umorni, gladni, pod stresom ili zato što nešto nije ispalo po planu. To jeste jedan deo priče, ali psihološki gledano, odmor često postaje prostor u kome se vidi kako ljudi zaista funkcionišu, koliko su zaista bliski, kaže za Velike priče psihoterapeut Svetlana Majkić.

„U svakodnevnom životu nam vreme strukturiraju posao, škola, obaveze, kuća, treninzi, rasporedi. Na odmoru ta spoljašnja struktura nestaje i odjednom treba sami da osmislimo kako ćemo biti zajedno. Tada se vidi koliko umemo da pregovaramo, da kažemo šta nam treba, da čujemo drugog i da podnesemo različitost.“

Putovanja su dobar test za veze i to znaju oni koji se prisete prvog dužeg odmora sa partnerom. Jedno je videti osobu na par sati, na dejt u reprezentativnom izdanju, nešto sasvim drugo je biti sa njom 24/7, pa neka je i na deset dana. To je za neke prva prilika da saznaju da i princeze/prinčevi _____ (stavi

ono što misliš da ne rade i idi na odmor da vidiš da nije istina). Tu se vidi koliko je neki par kompatibilan, kakva je jedna osoba a kakva druga.

„Zajednički odmor može da pokaže koliko dobro rešavate probleme kao tim, koliko ste spontani i kako se nosite sa stresom i neprijatnim emocijama. Možda, dok безуспешно pokušavate da izaberete restoran, partner kaže: 'Meni je svejedno', a zatim odbije svaki vaš predlog“, piše Psychology Today u jednom članku u kome se navodi i da određene osobine ličnosti posebno doprinose tome da partneri budu usklađeni na putovanjima. Istraživanje sprovedeno 2025. godine u Tajlandu, koje je proučavalo kako parovi održavaju kvalitet odnosa tokom putovanja, pokazalo je da su otvorenost prema novim iskustvima, kooperativ-

nost i spremnost da se sukobi rešavaju popustljivošću i uvažavanjem partnera ključni za očuvanje bliskosti.

Svetlana Majkić kaže da je iz perspektive transakcione analize posebno zanimljiv Bernov koncept strukturisanja vremena.

„Ljudi vreme strukturiraju kroz povla-

čenje (vreme za sebe, osamljivanje), rituale, aktivnosti (posao, škola...), raznododu, psihološke igre i intimnost. Na odmoru sve te forme postaju važne. Nije realno očekivati da ćemo deset dana biti samo u neprekidnoj intimnosti i bliskosti. Potrebno nam je i vreme za sebe, i zajednički rituali, i organizovane aktivnosti, i igra, i spontano uživanje. Problem nastaje kada ljudi romantizuju odmor i očekuju da će se bliskost 'sama od sebe' desiti, a ne razgovaraju o tome šta kome zaista treba“, objašnjava ona.

Često ono što svakodnevica sakrije, potisne ili ignoriše, ispliva na putovanjima. Dok se pitamo kako je sve bilo u redu do sada i zašto smo odjednom kao rogovu u veći, ne vidimo da su neke teme i osećanja već dugo sa nama, samo bira-mo, svesno ili nesvesno, da ih ne vidimo.

„Putovanja vrlo jasno otkrivaju koliko smo zaista u kontaktu sa sobom i drugima. Mnogi ljudi više slušaju svoja uverenja nego svoje stvarne potrebe. Neko ne ume da uživa jer ima unutrašnju zabranu na uživanje. Neko oseća krivicu kada se odmara jer veruje da вреди samo kada radi naporno. Neko ne može da se opusti ako sve nije pod kontrolom. Neko ne zna šta želi, ali zna da je nezadovoljan. Odmor otkriva naš odnos prema novcu, uživanju, radu, slobodi, kontroli, bliskosti, spontanosti i frustraciji“, priča naša sagovornica.

Zato to pogrešno skretanje na koje ste naveli saputnika zbog svog nesnalaženja sa mapama (ili navigacije), nije ono (jedino) što je probudilo jaku reakciju kojom je otpočela svađa. Iako se čini da je predmet svađe vrlo jasan i konkretan, ljudi se često svađaju, ne oko novca, organizacije, hrane, smeštaja, dece, kašnjenja, izbora plaže ili nečega drugog, već oko toga šta to za njih znači.

„Svađa oko novca, na primer, može da aktivira duboka uverenja o tome kako se novac troši, šta je dozvoljeno, šta je rasipanje, šta je odgovorno, a šta sebično. Neko je naučio da se novac mora čuvati i da je trošenje opasno, dok je neko drugi naučio da su putovanja ulaganje u život i iskustvo. Slično je i sa odmorom. Neko misli da je pravi odmor ležanje i tišina. Neko misli da je pravi odmor obilazak, aktivnost i avantura. Neko želi da spava, neko da istražuje. Problem nije u tome što ljudi imaju različite potrebe, nego u tome što tu različitost često тумаче kao odbacivanje, nebrigu ili nedostatak ljubavi“, kaže naša sagovornica.

„Kritične tačke“ putovanja koje su najpodložnije za svađe, bile bi početak putovanja i onda kada nešto ne ide po planu. Svetlana Majkić kaže da početak putovanja često nosi umor, pakovanje, kašnjenje, put, gužvu, prelazak iz svakodnevnog ritma u neki novi prostor.

„Ljudi često na odmor stignu iscrpljeni, a očekuju da će odmah biti opuštani. Drugi kritični trenuci su oni u kojima se pojavi frustracija: kiša, zatvoren restoran, loš smeštaj, promena plana, dete koje je umorno, partner koji ne želi ono što smo zamislili. Tada se vidi kako osoba podnosi nepredviđene situacije. Da li

„Deca često ne remete odmor zato što su 'nemoguća', nego zato što i ona izlaze iz rutine, umaraju se, preplavljaju i zavise od toga koliko odrasli mogu da regulišu atmosferu“, navodi psihoterapeut Svetlana Majkić

odmah doživljava da je sve katastrofa, ili može da ostane u sadašnjosti i pita: 'Dobro, šta sada možemo?'“, priča ona i potvrđuje da se najviše svađamo sa onima sa kojima smo najviše međuzavisni, a to su partneri, deca, roditelji, bliski prijatelji.

„Što je odnos bliži, to je više očekivanja, neizgovorenih potreba i mogućnosti za povredu. Odmor pojačava bliskost, ali pojačava i sve ono što u toj bliskosti nije razrešeno. Zato se nekada najviše svađamo upravo sa ljudima koje najviše volimo, jer su oni najbliži našim starim ranama i našim očekivanjima“, pojašnjava ona.

Iako se najviše svađamo sa bliskim ljudima, nisu iste svađe između partnera, prijatelja i unutar porodice. Naša sagovornica objašnjava da se kod partnera često aktiviraju teme bliskosti, autonomije, novca, seksualnosti, podele odgovornosti i pitanja: „Da li sam ti važan?“ ili „Da li me čuješ?“, a kod prijatelja se više vide različiti stilovi života: tempo, trošenje novca, način odmora, potreba za organizacijom ili spontanost.

To što se konflikti jave na putovanju nije nužno pokazatelj lošeg odnosa. Oni

su sastavni deo bliskosti.

„Može značiti da ljudi dobro komuniciraju, da su fleksibilni, da umeju da se dogovaraju i da imaju dovoljno prostora za različite potrebe. Ali može značiti i da se mnogo toga čuti. Neki odnosi nemaju otvorene konflikte zato što ljudi ne znaju šta im treba, ne usuđuju se da to kažu ili se boje da će svaka razlika ugroziti odnos. Tada spolja deluje mirno, ali se iznutra nakupljaju frustracija, udaljenost i pasivna agresija. Zato pitanje nije samo da li ima svađa, nego da li ima istine, kontakta i mogućnosti da se potrebe izgovore“, pojašnjava ona.

Nekada ljudi imaju osećaj kao da im je „previše“ druge osobe za tih desetak dana odmora. To ne mora da znači da nema ljubavi, ali naša sagovornica kaže da može da znači da nisu navikli na toliku bliskost.

„Možda tokom godine funkcionišu kroz distancu, obaveze i paralelne živote, pa se tek na odmoru vidi da ne znaju kako da budu zajedno duže vreme. Može govoriti i o strahu od vezivanja, strahu od gubitka autonomije ili o tome da osoba ne ume da traži prostor za sebe bez krivice. Nekome je bliskost lepa, ali ga istovremeno preplavljuje. Zato je važno normalizovati da i na odmoru imamo pravo na vreme za sebe. Potreba za povlačenjem nije nužno odbacivanje. Ona može biti način samoregulacije“, navodi ona.

Ako se već desi svađa na odmoru, koji je najbolji pristup? Psihoterapeutkinja kaže da je prvo važno stati. Ne rešavati sve u trenutku kada su ljudi preplavljeni.

Bili, prošli, kući došli – kako da znamo da je putovanje bilo uspešno, psihološki gledano? Prvo i osnovno – kriterijum nije taj da svađa nije bilo. Kako kaže Svetlana Majkić, uspešno je putovanje na kome ljudi uspevaju da ostanu u kontaktu sa sobom, sa drugima i sa realnošću.

„Šta ako najvažnije pitanje pre putovanja nije samo: 'Kuda idemo?' nego i: 'Kako ćemo biti zajedno?'“, zaključuje sagovornica Velikih priča.

Ako vas pre putovanja pitaju: „Za šta si?“ i kažete: „Za Grčku“, to zvuči obećavajuće. Ali, ako biste onima sa kojima putujete rekli: „U Grčku da odem, da vas ne vidim više“ ili pomislite da će put obrisati probleme koje nosite od kuće, spremite se, sve su šanse da vas na odmoru čeka konflikt. Ako ste stigli do kraja ove priče, ne brinite ni u tom slučaju. **N**

Ko je ubica Edipovog oca?

Informacija o Evženijinom braku sa Šejnom Juniorom odmah me je asocirala na zaplet Sofoklovog „Kralja Edipa“! Šejna Junior je svakako Edip, koji se ženi svojom maćehom Evženijom...

Piše Goran Marković

**BOTANIČKA BAŠTA,
SAN DIJEGO, MAJ 2026.**

Sam obred venčanja odigravao se u velikom stakleniku bašte do koga je vodio za tu priliku posebno, u različitim, veselim bojama osvetljen put. Negde iz dubine je dopirala nenametljiva džez muzika.

Elementi prašume, mistično osvetljenje, ponovo su me vratili na razmišljanje o odbeglom agentu Kurcu (Evženiji). Kako sam imao dogovor sa urednikom časopisa Nedeljnik Veljkom Lalićem da moju istragu objavljuje u nastavcima, zamolio sam ga da zaduži nekog u redakciji da mi pomogne u batrganju po internetu i pronade bilo kakav trag o mojoj školskoj drugarici.

Prve vesti nisu bile mnogo značajnije od onoga što sam sam pronašao ali sledeće pismo me je ipak iznenadilo. U stvari, moglo bi se reći – šokiralo! Prema saznanjima Veljka Miladinovića, izvršnog urednika časopisa, Evženija se udala za Šejninog sina! U arhivima češke vojne službe, u Šejninom dosijeu, zapisana su saznanja da se Evženija udala za Jana Juniora, generalovog sina, a da se general pre smrti oženio „francuskom mulatkinjom“?! Češke službe nisu uspele da lociraju gde se tačno nalaze, imale su informacije da su dobili sto hiljada dolara da kupe kuću, ali u američkim novinama je objavljena informacija kako su kupili motel.

To je otvaralo potpuno drugačiji pogled na samu Evženiju i postavljalo pitanje o načinu na koji je uspevala da se

svaki put pri pomenu ljubavne tematike crveni u obrazima. Bilo je sasvim moguće da je bila ono što je tvrdila komunistička propaganda – obična zavodnica i manipulatorka ljudskim osećanjima. Ali bila je u igri i druga varijanta. Koga je ona imala, kao progonjena zver sa lažnim identitetom, u nepoznatoj zemlji, takođe bez znanja jezika, osim Jana Šejne Juniora? Koji je uz to bio u istoj vreći sa njom. Pogotovu ako je bio mlađi od nje, tek poodrasli dečak. Njihov brak je u suštini bilo logičan – na celom svetu imali su samo jedno drugo i nikog više...

Obred venčanja ličio je na sve one koje smo bezbroj puta viđali u američkim fil-

movima, jedino što su stolice i stolovi ovog puta bili smešteni usred bogatog tropskog rastinja.

Svi su bili srećni: mladenici, njihovi roditelji, porodica, moja supruga, već podnapiti svatovi... Jedino sam ja bio odsutan. Ne zato što sam imao nešto protiv sveopšte radosti, već zbog toga što mi je, posle najnovijih podataka iz redakcije, iskrsla potpuno nova ideja.

Informacija o Evženijinom braku sa Šejnom Juniorom odmah me je asocirala na zaplet Sofoklovog KRALJA EDIPA! Šejna Junior je svakako Edip, koji se ženi svojom maćehom Evženijom, koja na taj način preuzima lik Edipove majke Jokaste, a mrtvi general Šejna je svakako ubijeni kralj Laj. Ostavljam, zasada, po strani žanr akcije (i odbeglog agenta Kurca) i prelazim u detektivsku priču sa dominantnom zagonetkom – ko je ubica Edipovog oca – što je spiritus movens drame.

Dobro, a šta će mi to, ako izuzmemo zgodnu koincidenciju odnosa Evženije, generala Šejne i njegovog sina sa Jokastom, Lajem i Edipom? U stvari, odmah mi je palo na pamet kako bih analizirajući dramu nastalu pre dve i po hiljade godina, koja govori o osnovnim psihološkim problemima kao što su potraga za sopstvenim identitetom, ocebistvo i Edipov kompleks, mogao rekonstruisati ono što se odigralo sa troje begunaca iz Čehoslovačke 1968. godine i na taj način ući u trag mojoj školskoj drugarici što mi je postala, priznao to ja sebi ili ne, prava OPSESIJA. **N**

Lekar, ne algoritam: Kako tehnologija menja put pacijenta

Kasno uveče, nakon što dobije laboratorijski nalaz koji ne razume, pacijent unosi nekoliko vrednosti u aplikaciju. Odgovor stiže gotovo trenutno: objašnjenje rezultata, lista mogućih stanja i savet šta bi trebalo da uradi. Tekst je jasan, smiren i uverljiv.

Ono što aplikacija ne zna jeste zbog čega je analiza urađena, koje lekove pacijent koristi, da li ima hronične bolesti i kako su izgledali prethodni nalazi. Ne zna ni da li je čovek koji postavlja pitanje uplašen, da li umanjuje tegobe ili izostavlja simptom koji smatra nevažnim, a koji bi lekaru bio presudan.

Upravo tu počinje jedno od najvažnijih pitanja savremene medicine: ne da li će tehnologija zameniti lekara, već gde se završava korisna informacija, a počinje stručna procena.

Veštačka inteligencija može da objasni medicinski pojam, izdvoji moguća značenja nekog simptoma ili pomogne pacijentu da pripremi pitanja za pregled. Ali odgovor dobija samo na osnovu onoga što joj je korisnik saopštio.

„Koliko god napredni modeli veštačke inteligencije mogli da pruže korisne in-

formacije, oni raspolažu samo podacima koje im korisnik daje i načinom na koji postavlja pitanje. Zato odgovor ne mora nužno biti tačan, može biti samo najverovatniji“, objašnjava dr med. Olga Hadžić, specijalistkinja higijene i specijalistkinja psihijatrije u MediGroup MindCare centru.

A najverovatnije nije isto što i tačno za konkretnog pacijenta.

Isti simptom može imati sasvim drugačije značenje u zavisnosti od godina, terapije, prethodnih bolesti, porodične istorije i drugih tegoba. Isti laboratorijski rezultat ne znači isto kod osobe bez simptoma i kod pacijenta koji se već leči od hronične bolesti.

Zato oslanjanje isključivo na odgovor algoritma može da odvede u dva podjednako pogrešna pravca. Pacijent može da se uplaši zbog ozbiljnih dijagnoza koje mu aplikacija navede ili, nasuprot tome, da odloži pregled jer je dobio odgovor koji deluje umirujuće.

Ta granica posebno je osetljiva kada je reč o mentalnom zdravlju.

Chatbot je uvek dostupan, strpljiv i ne osuđuje. Za osobu koja se plaši stigme ili joj je teško da zatraži stručnu pomoć može da deluje kao lakši i bezbedniji sagovornik. Ali razgovor sa stručnjakom ne čine samo reči.

„Pregled stručnjaka za mentalno zdravlje ne zasniva se samo na onome što pacijent kaže ili napiše. Važni su i njegovo držanje, izrazi lica, brzina i dinamika govora, način na koji saopštava podatke, kao i informacije koje ponekad daju osobe uključene u njegovo lečenje. Sve to utiče na stručnu procenu i odluku o daljem postupanju“, kaže dr Olga Hadžić.

Pacijent može reći da se oseća dobro, dok njegov govor, držanje ili reakcije pokazuju nešto drugo. Može da prećuti podatak jer ga se stidi, ne smatra ga važnim ili ne uspeva da ga poveže sa problemom zbog kojeg je došao.

Lekar postavlja dodatna pitanja, primećuje nedoslednosti i procenjuje i ono što nije izgovoreno. Algoritam ne zna šta mu korisnik nije rekao.

To ne znači da tehnologiji nije mesto u medicini. U radiologiji može da ukaže na deo snimka koji zahteva dodatnu pažnju, u laboratorijskoj dijagnostici da prepozna obrazac među rezultatima, a u preventivnoj medicini da pomogne u proceni rizika.

Ali snimak nije samo slika, kao što ni laboratorijski nalaz nije samo niz brojeva. Lekar mora da ih poveže sa simptomima, prethodnim rezultatima i celokupnim stanjem pacijenta. Tehnologija može da ubrza uočavanje problema. Ne može sama da odluči šta taj problem znači za osobu koja sedi u ordinaciji.

Sličan princip važi i za digitalizaciju puta pacijenta. Njena vrednost nije u tome da čoveka udalji od lekara, već da smanji čekanje, ponavljanje analiza i gubljenje informacija. Kada su prethodni nalazi, pregledi i preporuke povezani, lekar može da sagleda širu sliku, a pacijent ne mora na svakom pregledu da počinje iz početka.

To je i pravac u kojem se razvijaju digitalna rešenja u okviru MediGroupa i finske Mehiläinen grupe, čiji je MediGroup deo: tehnologija kao podrška lekaru i pacijentu, a ne kao zamena za medicinsku odluku.

„Veštačka inteligencija već jeste deo naše realnosti i svakako može biti saradnik lekaru. Ali ono u šta još ne može da 'uskoči', bez obzira na impresivnu brzinu i količinu podataka koje obrađuje, jeste odnos između lekara i pacijenta. A taj odnos je veoma važan deo lečenja“, zaključuje dr Olga Hadžić.

Budućnost medicine zato verovatno neće pripasti ni lekaru bez tehnologije ni tehnologiji bez lekara. Pripadaće onima koji budu znali kada algoritmu mogu da veruju, a kada je potrebno da ga dovedu u pitanje.

Jer pacijentu nije potreban samo odgovor. Potreban mu je neko ko zna šta taj odgovor znači za njegovo zdravlje.

Pa, sigurno ću negde usput sresti tu pesmu

Rolingtsonsi su prošle nedelje sa novim albumom „Foreign Tongues“ zauzeli prvo mesto britanske liste albuma i time se izjednačili sa rekordom Bitlsa po broju šampionskih mesta svojih ploča. Novi album naišao je na globalno oduševljenje a o uzbudljivoj „novoj vožnji“ pričaju sami Stonsi: Džeger, Ričards i Vud

Priredio Branko Rosić

U uobičajenim pričama o pravu odlaska u penziju spomenu se dve stvari: šezdeset i pet godina života i toliko i toliko godina radnog staža. Rolingtsonsi imaju 64 godine radnog staža i preko 80 godina života. Znači prebacili su uveliko uslov za penziju. Ali od onoga „mirovina“ nema ni govora jer Stonsi ne miruju, samo tri godine nakon sjajnog albuma „Hackney Diamonds“ pre nekoliko dana objavili su novi album „Foreign Tongues“ za koji već predviđaju da će dobiti nagradu Gremi. Zahvaljujući Universal Music Serbia dobili smo zanimljive izjave trojice članova Rolingtsonsa: Mika Džegera, Kita Ričardsa i Ronija Vuda koji pričaju o novom albumu.

The Rolling Stones su tačno znali šta žele. Njihova ambicija nakon nagrađivanog, Grammyjem ovenčanog odjeka albuma „Hackney Diamonds“ iz 2023. bila je da iskoriste neograničenu energiju i novu snagu koju je taj album doneo i pretoče ih u sledeću ploču – samo tri godine kasnije.

„Foreign Tongues“ je blistavi rezultat tog pristupa – to je dvadeset i peti studijski album u šezdeset i četiri godine nakon početka pričanja najveće rokenrol priče svih vremena. Iako je

početna ideja bila zasnovana na zbirci neiskorišćenog materijala sa prethodnog albuma, novi „Foreign Tongues“ zaista je oživeo tokom izuzetno produktivnog meseca u studiju Metro-polis u zapadnom Londonu.

„Kada smo radili 'Hackney Diamonds', imali smo mnogo materijala, što se nekada desi, a nekada ne“, kaže Mik Džeger, sedeći u kancelariji menadžmenta Stonesa u Londonu. „Možemo da stavimo samo određeni broj pesama na album, ostale ćemo sačuvati, jer su one bile previše dobre da bismo ih samo ostavili na polici. Onda smo počeli da planiramo ovaj album i na kraju smo završili sa još više pesama.“

Kit Ričards, koji se uključuje putem Zooma iz Njujorka, govori sa svojom uobičajenom dozom oduševljenja o tome šta može da se dogodi kada se ova neponovljiva ekipa ponovo okupi.

„Praviš muziku, naučiš kako to da radiš i sviraš sa najboljima“, kaže on. „Sve dok sviraš sa ljudima sa kojima ti je lepo, nikad ne znaš šta će se dogoditi. Kada sam prvi put pogledao ovaj materijal, rekao sam: 'Ne znam da li je ovo uopšte album.' A onda, kako se sve razvijalo, rekao sam: 'Da, dodavola, jeste.'“

Čak i pre superzaraznog pop-rok prvog singla „In The Stars“, prvi uvid u novi album stigao je (pod imenom benda Cockroaches) kroz sirovu i veličanstvenu bluz numeru „Rough and Twisted“.

Roni Vud, gitarista benda, u svom domu u Londonu opušteno priča o albumu „Foreign Tongues“:

„Volim bluzerski osećaj te pesme, jer je to mesto odakle je ovaj bend potekao i nikada ne želimo da izgubimo tu suštinu. Čak i kada sam bio samo fan, niko drugi u Britaniji nije razumeo duh američkog bluza onako kako su to razumeli Stonesi.“

Mik priznaje da su nove sesije bile nastavak usmerenog pristupa i stava „možemo mi to“ koji su imali i na prethodnom albumu, kao i da rokovi ponekad mogu čudesno da pomognu koncentraciji.

„Ljudi su uživali u radu“, kaže on. „Videli su da taj proces zapravo i nije toliko loš. Mislim, u ona stara, stara vremena provodili bismo mesece u studiju. Ovoga puta, kao i prošli put, rekao sam Andyju (producentu Andrewu Wattu): ‘Koliko dugo bi bend bio u studiju?’ U redu, tri nedelje, tri i po nedelje. Ne treba nam duže od toga, a radimo dve ili tri pesme dnevno. To je samo drugačiji način rada od onoga iz prošlosti, efikasniji je.“

Njujorčanin Andrew Watt ponovo je bio za producentskim kormilom, a potpisuje i kao koautor dve pesme – „Side Effects“ i „Back In Your Life“, a svira na ovoj ploči i brojne instrumente, uključujući gitare, sintisajzere...

„On zna kako da pokrene nekoliko starih momaka i kaže im: ‘Hajde, pokušajmo!“, smeje se Kit dok komentariše saradnju sa producentom. „On je, drugim rečima, sjajan motivator. To je ono što želim da kažem. Ne dopušta vam da se izvučete kada vas jednom uhvati. Mada, ni ja njemu ne dopuštam da se izvuče, ali imamo zaista dobar radni odnos.“

Apsolutno bogatstvo novih, vrhunskih kompozicija uključuje „Covered in You“, sa bas deonicom Pola Makartnija – njegovim drugim uzastopnim pojavljivanjem na albumu Stonsa, a potiče iz iste sesije tokom koje je nastala i pesma „Bite My Head Off“ sa albuma „Hackney Diamonds“.

Tu je i sporo razvijajuća „Back in Your Life“, za koju je Roni Vud odsvirao epski solo, nadahnut emocijama koje je osećao nakon nedavne smrti Brajana Vilsona i Slaj Stona.

Tu je i gotovo pankerska, režeća i napadačka „Hit Me in the Head“, sa eksplozivnom deonicom bubnjeva nikog drugog do voljenog gospodina Čarlija Votsa.

Roni Vud opisuje zvučno prisustvo preminulog originalnog bubnjara Stonsa.

„Mislim da je Andrew samo malo prilagodio Čarlijeve bubnjeve, tako da se uklapaju sa Stivovim sviranjem bubnjeva na ostatku albuma. Kada jednom odredite tempo, to je od presudne važnosti. Podesimo jedra, da tako kažem, i nastavimo da plovimo.“

A onda, kao dodatak velikoj riznici obrada pesama koje su Stonsi tokom karijere pretvorili u svoje, dolazi i njihov emotivni omaž Ejmi Vajnhaus. Pesma „You Know I’m No Good“ savršeno im odgovara.

„Na neki čudan način, kao da je ta pesma trebalo da nas pronađe u nekom trenutku, iz nekog razloga“, razmišlja Kit Richards i nastavlja: „Uvek sam mislio: ‘Pa, sigurno ću je negde usput sresti.’“ **N**

ECONOMIC MINDS

Dve decenije Srpske asocijacije menadžera: Liderstvo između očekivanja i stvarnosti

Kada je pre 20 godina osnovana Srpska asocijacija menadžera, cilj je bio jasan – okupiti ljude koji vode kompanije i razumeju težinu te uloge: da razmenjuju iskustva, podižu standarde i šire uticaj i izvan granica sopstvenih organizacija.

U tom trenutku, liderstvo je imalo jasne konture. Vodi ti je značilo imati odgovor, doneti odluku i stati iza nje. Dve decenije kasnije, pitanje je isto: Šta znači biti lider? Odgovor više nije.

PIŠE VLASTIMIR
VUKOVIĆ, PREDSEDNİK
IZVRŠNOG ODBORA, NLB
KOMERCIJALNA BANKA, I
POTPREDSEDNIK SRPSKE
ASOCIJACIJE MENADŽERA

Danas se od menadžera traži i da stvore uslove u kojima ljudi mogu da razumeju pravac, daju svoj doprinos i ostanu motivisani i onda kada je okruženje nezvesno. Globalni izveštaj Deloitte-a o trendovima u upravljanju ljudskim kapitalom pokazuje da samo 26 posto kompanija smatra da su njihovi lideri efikasni u tome da ljudima omoguće bolji učinak, dok sami menadžeri u proseku tek 13 posto vremena posvećuju razvoju ljudi.

To je možda najprecizniji opis promene. Od onih koji vode i dalje se traže rezultati, ali se sve više meri i način na koji se do njih dolazi. Zato se menja i profil onih koji vode. Prema poslednjem

izveštaju Svetskog ekonomskog foruma o poslovima budućnosti, analitičko razmišljanje ostaje najtraženija veština, ali se odmah uz njega izdvajaju otpornost, fleksibilnost, agilnost, liderstvo i društveni uticaj. Drugim rečima, razumevanje biznisa više nije dovoljno da bi se organizacija vodila na održiv način. Potrebno je razumeti i ljude koji taj biznis grade.

Nasuprot tome, globalno istraživanje DDI-ja o liderstvu, zasnovano na uvidima više od 10.000 lidera i 2.000 organizacija širom sveta, pokazuje da je poverenje u neposredne menadžere palo sa gotovo polovine na manje od trećine, dok sedam od deset lidera prijavljuje značajan porast stresa otkako su preuzeli trenutnu ulogu. Među onima koji su pod stresom, četiri od deset razmatralo je i napuštanje liderske pozicije.

Upravo zato uloga Srpske asocijacije menadžera, dve decenije nakon osnivanja, dobija dodatnu težinu. Više se ne svodi samo na okupljanje i razmenu mišljenja, već na postavljanje standarda koji omogućavaju da se razlika između formalne pozicije i stvarnog uticaja jasnije vidi.

Magna MedTech Group u Srbiji i regionu: Inovacije kao stub održivog zdravstva

Kombinovanjem međunarodnog iskustva, lokalne stručnosti i stalnih investicija, **Magna MedTech Group potvrđuje status stabilnog i ozbiljnog partnera širom regiona**, čime savremena medicinska rešenja postaju dostupnija lekarima i pacijentima.

Od primene veštačke inteligencije i napredne dijagnostike do najsavremenijih terapija, progres u medicini je očigledan, ali njegova stvarna vrednost meri se tek kada te inovacije stignu do krajnjih korisnika – zdravstvenih radnika i pacijenata.

Ključnu ulogu u ovom procesu imaju međunarodne kompanije koje omogućavaju integraciju moderne tehnologije u lokalne sisteme. Među njima se izdvaja Magna MedTech Group, jedna od vodećih regionalnih platformi u jugoistočnoj Evropi. Grupa povezuje svetske proizvođače medicinske opreme sa ustanovama u 11 zemalja regiona, doprinoseći unapređenju lečenja i nege na svakom tržištu na kojem je prisutna.

Magna MedTech Group trenutno posluje u Srbiji, Rumuniji, Bugarskoj, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji, Albaniji, Moldaviji, Ukrajini i na Kosovu, dok je širenje na Grčku predviđeno do kraja godine, **o čemu je pisao i poznati rumunski portal Hot News.**

Snaga Grupe počiva na mreži lokalnih kompanija koje dele zajedničke standarde i viziju. Među njima su Magna Pharmacia u Srbiji, koja već 33 godine sarađuje sa domaćim zdravstvenim sistemom, kao i rumunski Diamedix Diagnostica.

Zahvaljujući ovom modelu, Magna MedTech Group beleži brz rast kao regionalna platforma, sa planiranim prihodom od više stotina miliona evra do kraja tekuće godine. Pod sloganom „Zato što nam je stalo“, kompanija nastavlja sa izgradnjom partnerstava i razvojem rešenja za unapređenje medicinske prakse i nege pacijenata.

GLOBALNI PRISTUP UZ UVAŽAVANJE LOKALNIH SPECIFIČNOSTI

Operativni tim Magna MedTech Group čini više od 800 stručnjaka koji svakodnevno sarađuju sa preko 5.000 klijenata, uključujući podjednako državne i privatne zdravstvene ustanove. Takva organizacija omogućava Grupi da primenjuje globalne

standarde uz istovremeno odgovaranje na specifične zahteve svakog lokalnog tržišta.

„U našoj kompaniji volimo da kažemo da globalno razmišljamo, a lokalno delujemo“, izjavio je Kostas Tzanidakis, izvršni direktor u Magna MedTech Group. „Verujemo da se prava vrednost medicinskih inovacija ostvaruje onda kada one postanu deo svakodnevnog rada zdravstvenih ustanova“, ističe Tzanidakis.

Naglašava da zato njihov cilj nije samo da inovacije učine dostupnim, već da zajedno sa partnerima doprinesu dugoročnom razvoju i održivosti zdravstvenih sistema.

DOPRINOS TEHNOLOGIJA U SVAKODNEVNOJ KLINIČKOJ PRAKSI

Savremena medicina danas se oslanja na širok spektar specijalizovanih tehnologija. Magna MedTech Group stoga sarađuje sa vodećim svetskim proizvođačima u oblastima laboratorijske dijagnostike, radiologije, hirurgije, kardiologije, nefrologije, onkologije, intenzivne nege, patologije, digitalnog zdravstva, kao i u domenu rešenja zasnovanih na veštačkoj inteligenciji.

„Kroz naše poslovanje doprinosimo unapređenju zdravstvene zaštite za više od 94 miliona ljudi u regionu. Prava vrednost svake nove tehnologije vidi se onda kada lekar može da je primeni, a pacijent od nje ima

konkretnu korist. Zato ulažemo u inovacije, ali i u ljude koji ih uvode u svakodnevnu kliničku praksu“, poručuje Tzanidakis.

Osim obezbeđivanja tehnologije, kompanija je fokusirana na razvoj stručnih kadrova i jačanje kapaciteta kroz specifične programe. Ovi programi uključuju praktične obuke za kardiologe i radiologe bazirane na realnim kliničkim slučajevima, kao i godišnje treninge za primenu savremenih dijagnostičkih metoda. Grupa organizuje i velike međunarodne događaje, poput ovogodišnjeg skupa iz mikrobiologije koji je okupio oko 100 stručnjaka, uz učešće domaćih i stranih eksperata.

ZNAČAJ PREVENCIJE U ZDRAVSTVU

Aktivnosti kompanije obuhvataju i podizanje svesti o prevenciji, i to kroz opremanje radioterapijskih centara opremom za radijacionu onkologiju, što je uz stručnu podršku uticalo na smanjenje lista čekanja.

Takođe, Magna MedTech Group učestvuje u stručnim skupovima o ranoj dijagnostici i primeni veštačke inteligencije, te podržava programe laboratorijskih analiza za stanovnike ruralnih i socijalno ugroženih područja. Uporedo sa tim, kompanija investira u lokalne talente i stvaranje okruženja u kojem se stručnost razvija i zadržava u regionu.

DUPLO VIŠE NETA

Duplo jače leto uz 5ica tarife

5ica

5ica L i XL

ZA ROMING

16 GB
MES

~~8 GB~~

5ica M

ZA ROMING

12 GB
MES

~~6 GB~~

5ica S

U ZEMLJI

100 GB
MES

~~50 GB~~

**BEST
5G
NETWORK**

**NET CHECK
2026**

U najboljoj 5G mreži izaberi 5ica M, L, XL i Premium tarifu sa duplo više gigabajta u romingu, i 5ica S tarifu sa duplo više neta u zemlji.

Ponuda važi za nove i postojeće korisnike. Sertifikat za najbolju 5G mrežu u gradu zasniva se na merenjima kompanije NET CHECK GmbH, sprovedenim u pet najvećih gradova u Srbiji u decembru 2025. godine, prema njihovoj benchmarking metodologiji. Detalji: nc-group.net/en/5g-in-serbia. Za više informacija poseti mts.rs ili pozovi 0800 100 150.

mts

OD AUTORKE BESTSELERA

Smrtni ishod atletskih povreda

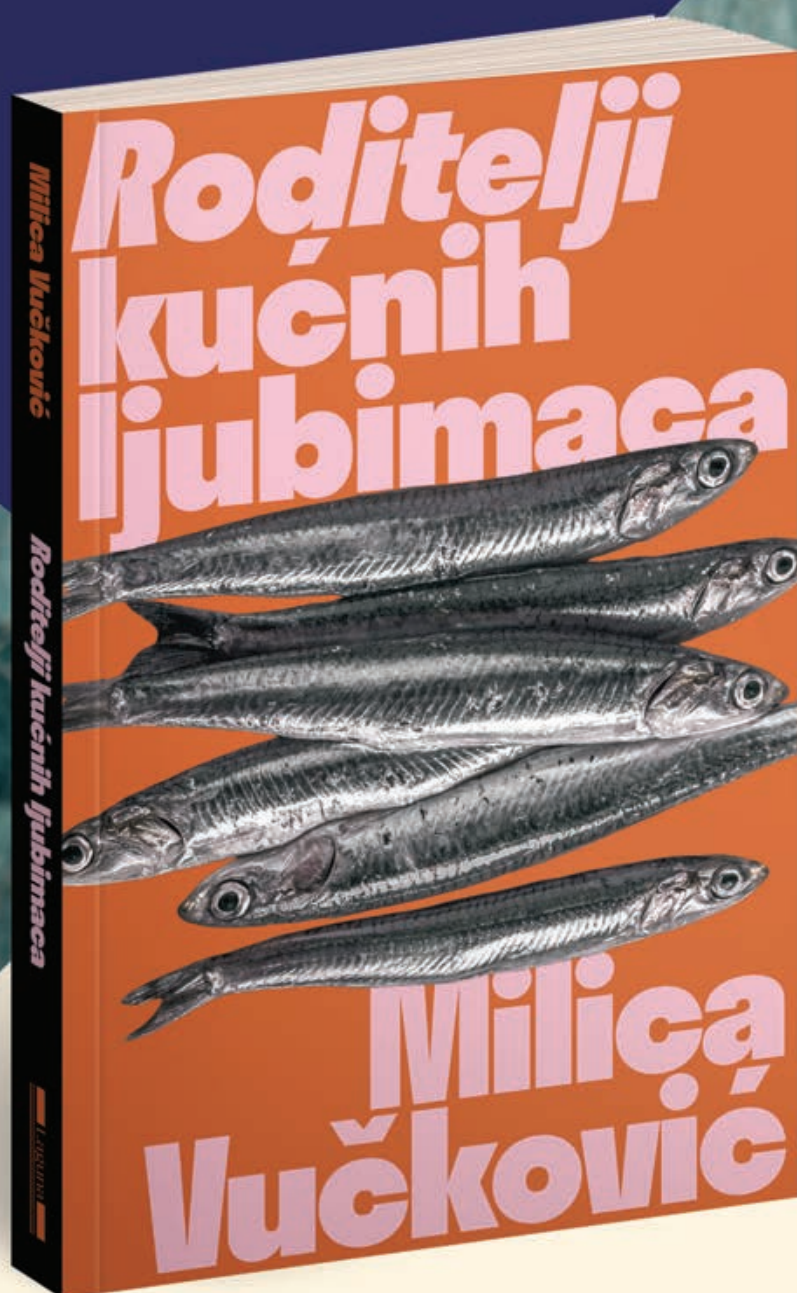

Foto: kunst.weekly

Dinamična,
duhovita i
beskompromisna
priča o košmarima
savremenog
čoveka.

Laguna

UŽIVO IZ O2 ARENE, LONDON

ROSALIA

Plakanje i obožavanje u četiri čina

Piše Dea Cvetković

Rozalijin koncert na aktuelnoj *LUX* turneji jedan je od najbolje režiranih, dizajniranih, iznesenih i odigranih koncerata na kojima sam bila. U čuvenu londonsku O2 arenu idem sa dve drugarice, Ivom i Anjom. Svaka dolazi sa svoje strane ovog najjačeg grada na svetu tjubom i svaka ima isti utisak: ljudi, bili ili ne uniformisani u unapred isplanirane *LUX* outfite koji podrazumevaju bele marama na glavama, čipke svuda, suknje do poda, do te mere su uzbuđeni i pozitivni da je osećaj u vazduhu sličan onome koji se javlja dok čekate da uđete u avion i krenete na dugo planirano putovanje sa grupom prijatelja.

Prelepa, talentovana, šarmantna, autentična i iskrena, Rozalija izlazi na scenu u kutiji preko koje su natpisi *fragile* i započinje svoj koncert u četiri čina uz pratnju marsejske baletske trupe (*LA*)*HORDE*. U prvom delu, u fenomenalnom kostimu koji je smislila čuvena antverpenska dizajnerka Ann Demeulemeester, Rozalija izvodi jednu od svojih omiljenih pesama sa poslednjeg albuma, *Reliquia*, u kojoj navodi u kom joj se gradu na planeti Zemlji šta desilo u životu, a ja kao svaka poštena Devica u horoskopu, liste volim.

Gomila Španaca u publici glasno peva deo koji opisuje odrastanje u Barseloni i plakanje u Britaniji, i na to samo mogu da kažem: dirljivo. Imam nekoliko teorija, za koje ovde nemam mesta, o tome zašto prvi čin koncerta do te mere razgaljuje publiku. Jedan od definitivnih opštepoznatih hajlajta Rozalijinog nastupa čini izvođenje pesme *La Perla*, duhovitog i preciznog teksta, koje prati fenomenalno osmišljena koreografija Dimitrisa Papaioannoua, autentična bez

obzira na očigledne reference na Bertolućijeve *Dreamer*se i Milosku Veneru. Ovde apsolutno preporučujem da potražite snimak izvođenja na internetu.

U trećem činu Rozalija silazi u publiku, gde nastupa pored simfonijskog orkestra i genijalne, energične dirigentkinje sa Kube Yudi Gomez Heredije. Izvodi, između ostalog, numeru *La rumba del perdon*, jednu od onih pesama čiji se potpuni kvalitet doživljava tek kad je čujete uživo. U četvrtom činu, Rozalija nosi svetloroze satenske čizme, beli svileni šorts, roze brus i beli plašt, drugim rečima: moj *dream outfit* u kom bih verovatno živela. U ovom izdanju, Rozalija završava koncert teatralnim padom u nepoznato nakon *Focu 'ranni*, numere o propaloj vezi koja je očigled-

no, barem delimično, inspirisala ono što gledamo.

Ovo je, na kraju, koncert bez greške, za koji samo mogu da se ponadam da će biti profesionalno snimljen i distribuiran jer zaslužuje da se gleda, doživljava i analizira nekoliko puta. Neophodno je reći i da je Rozalija album *LUX* pisala inspirisana hagiografijama različitih svetiteljki i mučenica, te je katolička ikonografija svakako nešto što prati duh i estetiku čitavog albuma i turneje. Ne znam mnogo o religioznim osećanjima, ali ono što je meni najbliže bilo kakvom spiritualnom iskustvu jeste konzumiranje umetnosti, a u stvaranju vrhunskog umetničkog dela u prostoru jedne obične muzičke arene Rozalija uspeva, i ja joj, svim srcem, verujem. **N**

Turistički vodič kroz srednji vek

ŽIVOPISNO PUTOVANJE KROZ VREME

Specijalno za Nedeljnik piše književnica i književna kritičarka Aleksandra Đuričić

Da ideja o putovanjima i industriji turizma nije produkt našeg doba znamo odavno. Ali kada se začela ideja o putovanju u smislu odlaska na željenu destinaciju i povratka kući, teško je reći. Još u antičko doba ciljna putovanja bila su razvijenija nego što mislimo, a knjiga Antonija Bejla pruža nam obilje podataka o srednjem veku na osnovu relevantnih izvora.

Zrelo hrišćanstvo nakon podele na Istočnu i Zapadnu crkvu donelo je i kult relikvija, poklonjenja svetim moštima i Hristovom grobu kao najsvetijem mestu oprosta svih grehova. Krstaški ratovi postavili su u centar interesovanja vernika Jerusalim i Svetu zemlju kao cilj hodočasničkih putovanja na koji su hrišćani polagali apsolutno pravo.

Da ona nisu bila ni bezbedna ni jeftina, lako je pretpostaviti. Bila su rezervisana za bogatije koji su na poklonička putovanja prema Centralnom Mediteranu, Kipru i Jerusalimu putovali iz Zapadne Evrope, morskim i kopnenim putevima na kojima su vrebale bolesti, vremenske nepogode, pljačkaši i mnoge druge sitnije nevolje neudobnih i prljavih konačišta.

Relikvije kojima su se vernici poklanjali ili komadići relikvija koji su odnošeni kao amajlije ili suveniri postali su nezaobilazni dokaz da je neko zaista posetio sveta mesta, samim tim zaslužio i oprost svojih grehova, izbegavajući paklene muke i dug boravak u Čistilištu. Tako uzvišeni cilj činio je da putnici izdrže sva iskušenja putovanja koja su trajala meseci-ma, ponekad i godinama.

PUT NA ISTOK

Krstaški ratovi postavili su u centar interesovanja vernika Jerusalim i Svetu zemlju kao cilj hodočasničkih putovanja na koji su hrišćani polagali apsolutno pravo

Autor je ovo interesantno štivo podelio u tematska poglavlja o mestima kroz koja se prolazilo na putu do Jerusalima, ali i o Zapadnoj Evropi, viđenju iz perspektive drugih naroda, kao i o Indiji i Kini, zemljama do kojih je malo ko stizao, a još manji broj se odande vraćao. Tako završno poglavlje o povratku kući objašnjava smisao putovanja koje ne može biti u jednom pravcu, jer tek povratak znači radost i potvrdu podviga.

Putnički zapisi predstavljali su svojevrzne bestsellere za one koji nikada nisu putovali, vodiče za one koji su se tek pripremali da pođu, a podaci u njima bili su vrlo često izmišljeni ili prepričani, dopunjeni i iskićeni uzbudljivim doživljajima. Ko je uspeo da preživi, imao je o čemu da priča do kraja života tako ubedljivo da je kultura srednjovekovnih putovanja interesantna i savremenom čitaocu.

Ne samo zbog opisa mesta i predela već i kao živopisno putovanje kroz vreme i potvrda da su mnogi običaji i religijska verovanja sačuvani sve do danas u večitoj ljudskoj težnji za utehom i nadom. **N**

Piše Hana Piščević

Peraja

Kako je svet stvorio Zapad Džozefina Kvin

U majstorskom delu Džozefina Kvin tvrdi da je priča o Zapadu mnogo šira i da je veliki deo zajedničke istorije svih naroda izgubljen i potopljen konceptom o odvojenim „civilizacijama“ koji stari Grci i Rimljani ne bi razumeli jer su dosledno prepoznávali veze i pozajmice od drugih naroda. Ova knjiga redefiniše naše razumevanje zapadnog „ja“ i „civilizacije“ u kosmopolitskom svetu današnjice. **N**

Najkraća istorija Evrope Džon Herst

Opisujući rođenje evropske civilizacije iz malo verovatnog, a očiglednog spoja tri elementa – klasičnog učenja, hrišćanstva i germanske ratničke kulture, autor u ovoj konciznoj i misaonoj knjizi istražuje kvalitete zbog kojih je Evropa iz temelja promenila svet. „Najkraća istorija Evrope“, pisana jasno, sa osećajem i duhom, predstavlja majstorski poduhvat. **N**

Danas sam na stenama videla onu devojčicu ili ženu koju sam pre nekoliko nedelja posmatrala kako za tezgom prodaje svoj nakit. Čak ni u kupacem ne mogu da joj odredim godine. Skočila je u vodu i otplivala. Mislila sam da će se vratiti ali nije. Kad razmislim, ne vidim da je ostavila peškira a na nogama je imala crna peraja. Pretpostavljam da pliva do druge plaže.

To sam i ja radila kao klinka. Mogla sam bilo gde da doplivam ukoliko sam imala dobro društvo ili ako bi mi neko zadao izazov. Vraćam njenu sliku u glavi. Vitko telo, preplanulo, sitne šake, ozbiljan izraz lica, gusta kosa skupljena u zategnutu pundu od kakve bi mene bolela glava. Jednodelni crveni kupaci. Na glavi plave naočarice. Mogu lako da zamislim kako se odnekud pojavljuje njen otac, uhvati je pod mišku i nežno je ubaci u šlauf. A moglo bi i debeljuškasto dete da joj pritrči i obgrli je oko nogu dok joj ushićeno uzvikuje: „Mama!“

Ali ta misteriozna figura, pre nego što se išta od toga dogodi, odbacuje se perajima o stenu i na glavu uskače u more. Gledam zadivljeno u siluetu koja nestaje, nesigurna da li je tek privid ili stvarna slika. Onako kako gledamo delfine kada nas počaste kratkim susretom, iskoče iz vode nekoliko puta i onda im se izgubi svaki trag dok mi još dugo čekamo da se pojave makar još jednom. Da li mislim o sebi dok gledam u nju? Da li je i meni teško odrediti godine? I ne mislim samo na svoje pegavo, nikad nenašminkano lice ili mršavo telo večno izgrebanih kolena. Već više na utisak koji ostavljam, jer se ponekad, često, i sama osećam kao da se pravim da sam odrasla.

Ne radim to namerno, čak ni svesno, već kao da je to nešto što ide s određenim godinama, obavezama i načinom života. Kao što počneš da plaćaš račune kad se odseliš od roditelja. Ne radiš to zato što želiš već zato što to tako ide. Sada kada imam dete, to moje malo

biće, na trenutke se osetim nikad odraslije. Recimo kad u isto vreme rešavam tantrum, visoku temperaturu i roj pčela oko našeg peškira na plaži i sve to rešim uspešno. A onda opet, recimo kad je zasmijavam tako što karikiram pesmu iz ‘Mačaka iz visokog društva’, dok kao orangutan skačem po sobi, osetim se nikad bliže onoj staroj mladoj sebi.

S decom mi ide lako, prirodno, ne osećam se kao da sam obukla mamine prevelike štikle ili da držim grisine dopola u ustima praveći se da su cigare. Ali kad treba da otvorim štedni račun ili da popunim uplatnicu, tad definitivno (loše) glumim odraslu osobu. Ili kad sam u nekoj prodavnici nameštaja, dok gledam te velike komade budućeg života, uživam u tome ali istovremeno se i pitam da li je to sve neka zajebancija.

Kada smo birali sofu, bacala sam se na svaku da je testiram i sećam se da sam pomislila kako sigurno svim strancima oko mene izgledam malo i smešno, kao da pokušavam da nestanem u kauču, kao Alisa kad upadne u onu rupu. Kad smo u Ikei sastavljali kuhinju, bilo je to kao kad se deca igraju kuvanja. Šerpe, tiganji, rende, sve su to samo rekviziti za dobru zabavu.

Mnogo sam se udobnije osećala na dečjem odeljenju, među džinovskim plišanim igračkama, krevetima na sprat, cirkuskim šatorima, tunelima, vozićima, tornjevima. Tu bih mogla svu decu očas posla da okupim u jedno indijansko pleme, da se proglasim za poglavicu i da zaigramo indijanske žmurke. Bila bih deo plemena, ne bih sedela na onom tvrdom kauču i gledala u pravcu zamišljenog televizora koji nikad nećemo imati.

Neko ko bi sa strane gledao, prokomentarisao bi: ‘Deca se igraju’ i pod time bi mislio i na mene. Navlačim peraja, ne stavljam naočarice jer sada umem da gledam u moru i skačem sa one iste stene. Nemam pojma da li sam devojčica, devojka, žena ili mama. Ne interesuje me ni da li me neko gleda. Preplivaću na drugu stranu, sama i bez izazova. **N**

UŽIVO SA MADCOOL, MADRID

KASABIAN

Ludilo Lestera na Iberici

Piše Branko Rosić

Madcool festival u Španiji je možda poslednjih godina, posle Glastonberija, najznačajniji muzički festival u Evropi. Tokom dana Z. V. i J. K. nas vode na divni ručak u Gran Via ulici, arterijskoj komunalnoj veni Madrida. Uveče se nalazimo na Madcool festivalu.

Gase se svetla i kreće „Hey Jude“ sa razglasa, naravno za Džuda Belingema, što je uz „Wonderwall“ od Oasisa tradicionalnog engleskih navijača na ovom Svetskom prvenstvu. Onda kreće digitalno odbrojavanje i izlaze Kasabian, bend iz Lestera koji je počeo kao predgrupa Oasisa (bio i support RHCP u Indiji) a sada je narastao do benda koji svira isključivo u arenama u Britaniji. U Madrid stižu nakon rasprodanog koncerta u Finsbury parku u Lon-

donu pred skoro 50.000 ljudi.

Pevač Serž Picorno je fantastičan frontmen i izlazi na stejdž u dresu (nepoznatom), šortsu, adidas čarapama i patikama.

Atmosfera je fudbalska, kao i na koncertima njihovih „mecena“ – Oasis – i ovde lete plastične čaše u vazduh.

Publika je mahom engleska. Engleske zastave, jedna i sa LCFC. U jednom momentu Serž zapazi klinca u plavom Lester dresu i traži od roditelja da ga podigne na ramena i onda ga u direktnom prenosu vidimo svi na video-bimu. Praše svoje klasike „Club Foot“ i „Underdog“, publika je raspamećena, Picorno traži da se spustimo na travu a onda u eksplozijama refrena da skočimo u isti momenat.

„Superpower“ je aktuelni hit koji odmah hipnotiše, a u video-klipu je Stiven Grejam iz serije „Adolescencija“. Za kraj „Fire“ i delirijum uz baklje. Na rastanku je Serž rekao „Idemo, Engleska“ ali u tom trenutku je bilo 1 : 0 za Norvešku. **N**

ALOE FRESH

*paste za zube sa
alajom*

Jedinstvena kombinacija aloje i biljnih ekstrakata koji, svakodnevnom upotrebom, doprinose zdravlju zuba i desni

HOMEOPHATIC compatible za belje i sjajnije zube

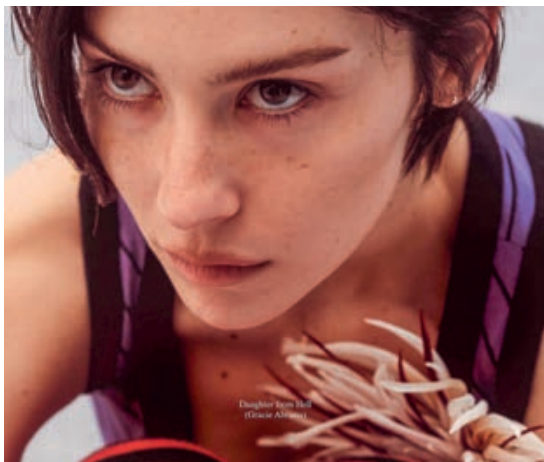
SENSITIVE za upaljene desni, paradontopatiju i osjetljive zube

WHITENING sa aktivnim ugljem za izbeljivanje zuba

Aloe fresh paste za zube, umesto vode, sadrže sok aloje koji se dobija hladnim ceđenjem svežih biljaka, uzgajanih bez upotrebe hemijskih pesticida i đubriva.

„DAUGHTER FROM HELL“

Gracie Abrams

Gracie Abrams objavila je dugo očekivani treći studijski album „Daughter from Hell“ koji je napisala sa svojim dugogodišnjim saradnikom Aaronom Dessnerom. Novi album dočara neizvesnost, sazrevanje i emotivna previranja života u dvadesetim godinama. Prikazuje formativno životno poglavlje koje istovremeno deluje duboko lično i univerzalno. Oslanjajući se na emotivnu iskrenost i pažljivo oblikovano pripovedanje, Gracie na albumu prihvata svu složenost odrastanja. Prve kritike pohvalile su ovaj album. *Rolling Stone* ocenio ga je sa 4,5 zvezdica i proglasio ga „njim najboljim albumom do sada – 16 pesama koje blistaju teskobom, lepotom i svim teretom koji donosi odraslo doba“. *Associated Press* je u recenziji ocenjenoj sa četiri od pet zvezdica istakao: „Koristeći širu paletu instrumenata i produkcijskih stilova, ovih 16 pesama doraslo je većim arenama koje sada puni.“

Album „Daughter from Hell“ stiže dve godine nakon objavljivanja drugog albuma Gracie, „The Secret of Us“. Album joj je doneo prva mesta na top-listama u Velikoj Britaniji, Australiji i Holandiji, dok je na listi Billboard 200 debitovao na drugom mestu.

Gracie kreće na turneju „The Look at My Life Tour“ od 64 koncerta, a obuhvatiće velike gradove širom Severne Amerike, među kojima su Boston, Čikago, Nešvil, Toronto i Los Angeles. U dvorani *Kia Forum* održaće četiri koncerta, dok će severnoamerički deo turneje završiti sa četiri nastupa u dvorani *Barclays Center* u Bruklinu, u Njujorku, 20. marta. Nakon toga dolazi u Evropu, počevši koncertom u Parizu, a slede Amsterdam, Dublin, Mančester, te četiri koncerta u kulturnoj londonskoj dvorani O2. **N**

Latinos fudbal

U finalu SP u fudbalu, navijao sam za Španiju, a celo prvenstvo za Englesku. Prošle nedelje bio sam u Madridu i slikao se u Gran Vía aveniji na 37 plus ispod džinovskog bilborda sa španskom reprezentacijom. Kao opsesivno-kompulsivni lik kod mene su važne brojke i rekapitulacija i statistika i simbolika.

Setio sam se, spuštajući se iz Gran Vie na trg Sol, da sam u Madridu bio i 2010. kada je Španija prvi put osvojila Svetsko prvenstvo. Tada su na bilbordima bili Inijesta, Čavi...

Inače nikada nisam navijao za Španiju (iako obožavam Španiju i Madrid) i još manje za Argentinu. Utakmice sa Španijom pamtim iz svog odrastanja u Jugoslaviji. Prvo majstorica u Frankfurtu i ko ide na SP u Nemačkoj 1974.

Bio sam mali dečak ali sam jasno čuo oca koji priča da su doktori zabranili komšiji N. Š. da gleda ovu utakmicu jer je bio srčani bolesnik. I pobedili smo, gol je dao Josip Katalinski koji je, kako će mi Bregović reći u intervjuu, spasavao njegovu ženu iz ratnog Sarajeva.

Neku godinu kasnije su Jugoslavija i Španija igrale na Marakani, opet presudna utakmica, koju je dobila Španija, sećam se, valjda Huanito, izlazi sa terena i pokazuje publici racku, srednji prst. Sa tribine leti „unuće“ i rasprskava mu se o glavu. Ogromna kazna, a Srbi pa i dobar deo Jugoslavije slave „neznanog junaka“.

Finale Kupa šampiona 1974. u Beogradu, Ajaks i Juventus. Prolazili su navijači jednog i drugog tima kroz naš kraj blizu stadiona i davali nam zastavice. Odlučio sam da navijam za Ajaks, Holandane. Kasnije mi je drug rekao da sam se tada opredelio za rokenrol, taj senzibilitet. Dugačke kose Krojfa, Neskensa... Izgledali su kao rok bend. Juventus su mi bili šminkeri.

Pa zaista stiže rokenrol, a fudbalom dominiraju Ajaks, Bajern, Liverpool čiji fudbaleri izgledaju kao rock'n'roll stars. Bio sam ovde manjina jer kada god bi ove zemlje: Engleska, Holandija, Nemačka igrale sa Argentinom, Brazilom... ja sam navijao za ove evropske. A njih su napadali govoreći da ovo igraju bosonogi umetnici nasuprot severnim mašinama. Voleo sam i da putujem u London, Kopenhagen, Hamburg... Ništa me od sunčanih plaža nije zanimalo kao život pod severnim, onim difuznim nebom, što bi rekao U. Đ.

U nedeljnom postu je I. L. napisao da ovo finale igraju momci iz argentinskih favela i sa španske plaže. Tako su oduvek govorili da taj latinos fudbal ima dušu za razliku od ovog severno-zapadno-evropskog koji je mašinski.

Ipak sve se promenilo, u subotu su za treće mesto igrale reprezentacije čiji igrači nisu bili mašine, iako nisu bili poreklom iz favela i sa plaža ali jesu iz nekih dalekih predgrađa primarno migrantskih iz Pariza, Londona, Mančestera. **N**

Kraj leta

Sve ovo nakon finala još jednog Svetskog prvenstva u našim životima, sve je to otaljavanje do jeseni, a onda i još jedne duge zime

Kada je kraj leta? Zvanično, ono će trajati tamo do septembra, kad odavno niko više ne bude u njega verovao; intimno, svako od nas verovatno ima svoj graničnik, taj datum koji mu je urezan u onaj privatni kalendar, koji odveć ne mari za sinoptičare i gledanje u nebo.

Nekome je to dan kada se kreće u školu; nekima ono prvo pozno-avgustovsko veče kada čujete rečenicu „Za’ladilo je malo, ipak noću trebaju dugi rukavi“.

I nije samo ni do leta, od vašeg doživljaja protoka vremena zavisi i vaša ličnost, i obrnuto; ako ste bili jedno od one dece koja su već subotom uveče osećala teskobu jer je ponedjeljak bližu, onda vam ni radne sedmice ne padaju najlakše.

KAO NEKOME KO JE RODEN U poslednjim danima jula, moje bi se leto uglavnom završavalo kada bi se osušilo poslednje, zaboravljeno parče torte s piškotama u frižideru.

Uglavnom, ali ne uvek.

Jer ovo leto je, žalimo slučaj, završeno ranije, već 19. jula, negde malo iza ponoći, kada su igrači Španije pokupili svoje (zasluzene) zlatne kolajne, a Argentina, ta najfudbalskija od svih nacija, to oličene strasti koja ponekad ume da zaboli, počela da tuguje i da peva kroz suze.

Sve ovo do dvadeset i nekog rujna, uključujući i veliki dvobroj Nedeljnika do čijeg ste kraja došli (sem ako ste krenuli od ove stranice, u kom slučaju vam dugujem razglednicu s primorja), sve je to otaljavanje do jeseni, a onda i još jedne duge zime; prošlo je, uz fudbal, još jedno leto, i još jedna godina s njim.

Postoji nešto melanholično, pa čak i izravno tužno u kraju velikih takmičenja, a posebno Svetskog prvenstva u fudbalu. Valjda zato što ih ima tako

malo – ne sviđa se mnogima kada naglas izračunam da čovek u životu ima najviše petnaestak Mundijala tokom će kojih biti svestan i samostalan, i da zato svako treba ispratiti kako dolikuje – i što se oko svakog, tako to neko namesti, isprepliću naši životi.

Možda ne pamtimo neparne godine, možda nam se čak i sve Olimpijade pomalo pomešaju, ali ne računajući ona dva-tri *košarkaška* leta, nepogrešivo znamo koliko sličica nam je falilo da popunimo album i šta se sve izdešavalo onda kada su svi, tih nekoliko sedmica, pričali samo o fudbalu.

PRVO PRVENSTVO KOJEG SE SEĆAM,

ONO Maradonino i Skilačijevo i Osimovo, ono u Italiji 1990, bilo je leto pre nego što ću krenuti u prvi razred. Pisao sam već o svim tugama koje je poraz Jugoslavije doneo, ali bilo je i one neizgovorene, neizgovorljive sete, dečaka koji nikada više neće biti tako slobodan. Leto '90. završilo se u televizijskoj sali hotela „Panorama“ na Zlataru, a sa njim se, na mnogo načina, završilo i detinjstvo.

Turnir u Americi 1994. biće moje prvo samostalno prvenstvo, a ono 1998. pratiću na još jednoj prekretnici: upisao sam srednju školu i osećao se odraslo, mada ne dovoljno mator da gledam trenutak u kojem Predrag Mijatović uzima loptu. Izašao sam u hodnik i taj *tup* koji će presuditi jednoj generaciji samo sam čuo, i ponekad mi se čini da ga i dalje čujem, češće nego komarca što pronađe put do jastuka u tri ujutru.

Onda je Brazil pobedio Nemačku, lako i lepo, kao što smo i očekivali; su-tradan ću ići na prijemni ispit, autobusom 33 koji je tada okretao na Studentskom trgu, u autobusu je bilo najmanje četvoro klinaca sa najružnijom frizurom u istoriji, onom Zube Ronalda, i možda su mi oni doneli sreću pa ću

uskoro postati student.

Četiri godine kasnije, biću toliko pun safre, toliko kivan na život da ću potpuno razumeti Zinedina Zidana, jer mi se činilo da je sve oko mene, da je svak' Marko Materaci koji gleda kako da te izbaci iz takta, da te opsuje, da te maltretira; onda će se život ubrzati, a leta postajati sve kraća, 2010. je prošla u besomučnom dodavanju Španaca, 2014. je bila veliki povratak Nemačke, koji otac neće doživeti; finale 2018. gledali smo kod P., pre nego što će on otići u Prokuplje ili Afriku, svejedno, i naizmenično verovali i ne verovali da Hrvati to stvarno mogu.

I ONDA SE DOGODIO PREKID: AR-

GENTINCI su na mnogo načina spasili Svetsko prvenstvo u Kataru, ali nam je FIFA otela to celo leto – bilo mi je drago kada je Mesi napokon ispunio Maradoninu sudbinu, ali se ne sećam šta je zapravo bilo 2022. jer nije bilo fudbala u leto 2022.

Jeste li se ikada zatekli u malenom primorskom mestu, na primer u Sutomoru, ili negde u Grčkoj, dobro, kada se već skrate dani, kada su na plaži samo penzioneri i mladi bračni parovi sa malom decom? Radi još samo jedan roštilj, jedna prodavnica i dva mesta sa sladoledom na kugle, naravno na popustu; ležaljke i pedaline su i dalje na plaži ali ih niko ne naplaćuje i nikome nije važno gde ćete staviti peškir.

Malo je tužnijih stvari koje ćete doživeti, ako volite leto, ako već 25. juna brinete što mrak pada već pre sedam. (Saundtrek? Rialto – Summer's Over.)

Tako se, onda, osećate ovih dana, kada više nema razloga da palite televizor, kada patite što se niste probudili u četiri ujutru da gledate kako se nadigravaju Alžir i Irak, kada smo potrošili još jedan Mundijal, kada je završeno još jedno leto. **N**

WELLPORT

LUKA DOBROG ŽIVOTA

FINALNA FAZA
USELJIVO ODMAH

OTKLJUČAJTE INSPIRACIJU
ZA NOVI POČETAK

www.wellport.rs

Od investitora:

Ekskluzivni zastupnik prodaje:

011 42 40 222
063 40 80 50

POLA

PLATI
SADA

POLA

NA RATE BEZ
KAMATE

COROLLA SEDAN

OD **167** €*
MESEČNO

DO 10 GODINA GARANCIJE
TOYOTA RELAX

TOYOTA COROLLA SD: cena 19.990,00 EUR; učešće 9.995,00 EUR; iznos beskamatnog kredita 9.995,00 EUR; period otplate 60 meseci; NKS godišnje 0,00% p.a.; mesečna rata 166,58 EUR; **EKS 0,01%** p.a.; Kamata stopa je fiksna tokom celog perioda otplate kredita. U EKS ulazi trošak obrade zahteva 0%, naknada za vođenje iRačuna 0,00 RSD ,trošak menice: 50,00 RSD, trošak povlačenja izveštaja kreditnog biroa: 246,00 RSD. Ponuda je primenljiva isključivo na vozila za koja je oglašeno beskamatno finansiranje. „**Budite odgovorni, pozajmljivanje novca košta**“.

Do 10 godina garancije uz Toyota Relax: 3 godine fabričke garancije + do 7 godina ili 200.000km (šta pre nastupi) dodatne garancije koja se aktivira obavljanjem redovnih servisa kod ovlašćenog Toyota partnera prema uputstvima proizvođača. Za sve detalje u vezi sa Toyota Relax garancijom posetite www.toyota.rs ili kontaktirajte ovlašćenog Toyota partnera.

COROLLA SD 1.5 M/T6 : Zvanična kombinovana potrošnja goriva od 5.7-6.3l/100km; Zvanična kombinovana emisija CO₂ od 129-143g/km; Zvanični nivo izduvne emisije EURO 6; Zvanična vrednost specifičnih emisija azot oksida (NOx) 0.0106-0.0126g/km. Detaljnije podatke o novim putničkim vozilima možete pronaći u Vodiču o ekonomičnosti potrošnje goriva, emisijama CO₂ i zagađujućih materija u vazduh koji je besplatno dostupan na prodajnom mestu dobavljača putničkog vozila.

Ponuda je informativnog karaktera. Slike su simbolične. www.toyota.rs